

การศึกษาวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน
(หลวงพ่อดำ)
AN ANALYTICAL STUDY OF THE BUDDHISM PROPAGATION WORKS
ACTIVATED BY PHRARATCHAPHROMYAN
(LUANG PHO RUSI LINGDAM)

พระอธิการพรชัย วิชโย (บุญมา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน
(หลวงพ่อดำ)

พระอธิการพรชัย วิชชโย (บุญมา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

AN ANALYTICAL STUDY OF THE BUDDHISM PROPAGATION WORKS ACTIVATED BY
PHRARATCHAPHROMYAN
(LUANG PHO RUSI LINGDAM)

Phra-athikarn Pomchai Vijjaya (Boonma)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E.2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(พระมหาพรชัย สิริวิโร, ดร.)

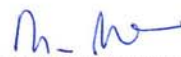
..... กรรมการ

(รศ.ใหม่ เฉตรไซสง)

..... กรรมการ

(พระมหาวรัญญ วรบุญ, ดร.)

..... กรรมการ

(ศ.(พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญณี)

..... กรรมการ

(ผศ.ดร. วรกฤต เกื้อนช้าง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาวรัญญ วรบุญ, ดร.

ประธานกรรมการ

ศ.(พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญณี

กรรมการ

ผศ.ดร. วรกฤต เกื้อนช้าง

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)

ผู้วิจัย : พระอธิการพรชัย วิชชโย (บุญมา)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาวิมลคุณากร วรบุญญ, ดร. ป.ธ.๗, พธ.บ., M.A., Ph.D.

: ศ.(พิเศษ), ดร.กาญจนา เกรียงยี อ.บ., M.A., Ph.D.

: ผศ., ดร.วรกฤต เกื้อนั้ง ป.ธ.๘, ศษ.บ., ศศ.ม., ป.ร.ด.

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระราชพรหมยาน ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร โดยสำรวจข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรวจข้อมูลทุติยภูมิจากตำราวิชาการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบในการเผยแผ่ที่เรียกว่า แบบตัวต่อตัว จึงทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือ ผู้ฟังได้รับคำตอบ และ สาระประโยชน์จากพระธรรมคำสั่งสอน ขณะเดียวกันได้ทรงแสดงคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ไว้ชัดเจน พร้อมทั้งทรงวางหลักการ รูปแบบหรือลีลา และวิธีการเผยแผ่ไว้อย่างเป็นระบบ ทรงใช้เทคนิควิธีในการเผยแผ่อย่างหลากหลาย และที่สำคัญพระองค์ทรงเป็นผู้เลิศในการใช้ภาษาเพื่อการเผยแผ่

๒. พระราชพรหมยาน หรือ หลวงพ่อดำ เป็นพระมหาเถระที่มีภูมิปัญญาอยู่ที่อำเภอบางปลาหมอ จ.สุพรรณบุรี ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาจากครอบครัว ต่อมาได้ศึกษาพระกัมมัฏฐานจากพระครูวิหารกิจจานุการ (หลวงพ่อดำ สุนันโท) และอาจารย์พระกัมมัฏฐานทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์จำนวนมาก จนเป็นที่เพียงพอแก่ความต้องการ จากนั้นจึงได้เริ่มการเผยแผ่ความรู้จากประสบการณ์ของท่าน ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสเป็นอันมาก และท่านได้ทำคุณประโยชน์เป็นอันมากแก่พระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ๕ ด้าน คือ การปกครองวัด การศึกษา

ของสงฆ์ การก่อสร้าง การศึกษาของเยาวชน และสงเคราะห์ประชาชน ปรากฏเป็นที่เด่นชัดและยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

๓. ผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน ที่เด่นชัดได้แก่ การสอนพระกรรมฐาน มโนมยิทธิ ประกอบกับบุคลิกลักษณะที่เป็นคนพูดเสียงดังชัดเจน มีเสียงไพเราะชวนฟัง ใบหน้าที่ยิ้มแย้ม และความสำรวมระวัง เป็นภาพที่ก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็น การอธิบายธรรมะที่เรียบง่าย และมุ่งเน้นไปที่พระนิพพานเป็นเป้าหมายหลัก คำสอนเกี่ยวกับเรื่อง นรก สวรรค์ และพระอรหันต์ ได้เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจมาก เพราะท่านแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม เป็นบุคลาธิษฐาน และสะท้อนออกมาเป็นการก่อสร้างอาคารถาวรวัตถุที่วิจิตรพิสดาร เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัดจันทาราม ขณะเดียวกันท่านก็ได้จัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในแดนทุรกันดารตามพระราชประสงค์ฯ มูลนิธิหลวงพ่อบาน-พระมหาวิระ ถาวโร, ธนาคารข้าว, โรงสีข้าว, หนังสือธรรมะ, นิตยสารธรรมะ, สื่อธรรมะในรูปแบบเทปบันทึกเสียง ซีดี และวีซีดีเป็นจำนวนมาก และสร้างโรงเรียนพระสุธรรมยานเถระวิทยา ที่คณะศิษย์ยังคงดำเนินการและสืบทอดเจตนารมณ์มาถึงปัจจุบัน แม้ว่าท่านมรณภาพไปเป็นเวลานานเกือบ ๒๐ ปี แล้วก็ตาม

Thesis Title : An Analytical Study of the Buddhism Propagation Works
Activated by Phraratchaphromyan (Luang pho rusi lingdam)

Researcher : Phra-athikarn Pornchai Vijjayo (Boonma)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: PhramahaWaranyu Sonchun, Dr. Pali VII., B.A.,M.A., Ph.D.

: Prof. Dr. Kanchana Ngourungsi B.A., M.A., Ph.D.

: Asst. Prof. Dr.Worrakrit Thuenchang Pali IX., B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : March 31, 2012

ABSTRACT

The purposes of this thesis were in threefold: 1) to study the Buddhist methods of propagation; 2) to study the Buddhism propagation works activated by Phraratchaphromyan (Luang pho rusi lingdam); and 3) to make analysis on the Buddhism propagation works activated by Phraratchaphromyan (Luang pho rusi lingdam).

The qualitative approach was applied to this research study, focusing on documentary research. The primary data was collected from Tipitaka texts and their commentaries. The secondary data was gathered from related textbooks, documents and research works. The results of the study showed that:

1. The Buddha was the prototype of personal encounter propagation from which the highest advantages were perceived, namely response feedback for the attendants, useful content from the Dhamma. Moreover, the Buddha exposed precisely the quality of propagator, as well as the propagation techniques and the language as the tool of communication.

2. Phraratchaphromyan or Luang pho rusi lingdam was considered as a distinguished Buddhist venerable who had the hometown in Bang pla ma District, Suphanburi Province. Phraratchaphromyan studied the Buddhism from his family and then studied the meditation from Phrakruwihankitchanikan (Luang pho Parn Sunantho) and many meditation monks until Phraratchaphromyan had the knowledge enough to his demand. Then,

Phraratchaphromyan began to propagate his knowledge from his experience and became worshipful to the people. Moreover, Phraratchaphromyan made the most benefit to the Buddhism for all five concrete and abstract concepts: the monastery management, the ecclesiastical education, the educational supporting, the construction in the monasteries and the public supporting.

3. Phraratchaphromyan propagation work presented it distinguished reputed. His Manomayiddhi meditation exercises including his personal personality by having clear speech, respectful voice, his impressive physical appearance and his humility caused faith and appreciation among lay people. His sermon teachings used simple words, focusing at Nibbana (Ultimate desire extinction). His teachings on heavens, hell and Arahatship interested people because they contained concrete image, personification and beautiful concrete infrastructure defined the identity of Chandaram Temple. At the same time, Luang Por had established Center for supporting the poor in remote areas to respond on His Majesty's royal concept. Some other organizations were as well established namely Luang Por Parn-Maha Vera Thavaro Foundation, Rice Bank, Rice Mill, Dhamma books, Dhamma magazines, Dhamma media in forms of tape recording, CD and VCD. Concerning education, he initiated to have Phra Sudhammayanatheravidya School built, which has been run and proceeded the activities by his followers up to the present time, in spite of his passing away for more than 20 years.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ที่ปรึกษา ได้แก่ พระมหาวรญาณ วรญาณ ดร., ศ.(พิเศษ), ดร.กาญจนา เกรียงษ์ และ ศศ. ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้วิทยานิพนธ์มาโดยตลอด และคณาจารย์ที่ได้เมตตาตรวจสอบป้องกัน วิทยานิพนธ์ คือ พระมหาพรชัย สิริวิโร, ดร.และ รศ.ใหม่ เฉตรไชสง ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

นอกจากนี้ ขอขอบคุณบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้าหนังสือและให้ยืมหนังสือพระไตรปิฎกและอรรถกถา และหนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณพระวิรัชชัย ญาณธโร, พระกำพล อายุโท และเพื่อน นิสิตปริญญาโท พุทธศาสนมหาบัณฑิต รุ่น ๑ ที่ช่วยให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือในเรื่อง การประสานงานอย่างต่อเนื่อง

รวมทั้ง พระใบฎีกาสมพงษ์ สมจิตโต อดีตเจ้าอาวาสวัดจันทาราม(ท่าซุง) ที่ได้ให้ ข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ในเนื้อหาวิทยานิพนธ์เล่มนี้, พระศิเรก สุขุมมภิรญาโณ พระอาจารย์สอน มโนมยิทธิ วัดจันทาราม (ท่าซุง) และในประเทศเยอรมัน

คุณเบญจา-คุณบุญเจือ แม่ทิพย์, คุณนันทภัศ-คุณชัยวัฒน์ กุลธีรพงศ์ธร ที่ให้การ อุปการะในด้านปัจจัยและอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

สุดท้ายที่ขาดไม่ได้คือ คุณพ่อสุวัฒน์-คุณแม่มาลี บุญมา บิดา-มารดา ผู้ให้กำเนิดชีวิต สั่งสอนอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้วิจัยทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติ

ความดีและคุณานุประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นเครื่องบูชาแด่ พระรัตนตรัย แต่บิดามารดา พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และผู้มีอุปการคุณต่อผู้วิจัยทุกท่าน

พระอธิการพรชัย วิชชโย

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๘
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐
๒.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล	๑๑
๒.๒ จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา	๑๓
๒.๓ คุณสมบัติของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๕
๒.๔ คุณสมบัตินอก (ทางกายภาพ) ของผู้เผยแผ่	๑๗
๒.๕ คุณสมบัตินอกของผู้เผยแผ่	๑๘
๒.๖ หลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา	๑๙
๒.๖.๑ หลักการสอนทั่วไป	๒๐
(๑) หลักเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน	๒๐
(๒) หลักเกี่ยวกับตัวผู้เรียน	๒๑
(๓) หลักเกี่ยวกับตัวการสอน	๒๑

๒.๖.๒	ลีลาการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้า	๒๔
๒.๖.๓	วิธีการเผยแพร่ของพระพุทธศาสนา	๒๔
๒.๖.๔	เทคนิควิธีการเผยแพร่แบบต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา	๒๕
๒.๖.๕	ภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้สื่อสาร	๓๑
บทที่ ๓ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)		
๓.๑	ชีวประวัติของพระราชพรหมยาน โดยสังเขป	๓๘
๓.๑.๑	การบรรพชาอุปสมบท	๔๐
๓.๑.๒	การศึกษาพระปริยัติธรรม	๔๐
๓.๑.๓	การศึกษาภาคปฏิบัติ	๔๑
๓.๑.๔	อาพาธและมรณภาพ	๔๓
๓.๒	ผลงานด้านบทบาทเจ้าอาวาสของพระราชพรหมยาน	๔๓
๓.๒.๑.	ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการปกครอง	๔๓
๓.๒.๑.๑	งานปกครองวัดบางนมโค	๔๔
๓.๒.๑.๒	งานปกครองวัดจันทาราม (ท่าซุง)	๔๕
๓.๒.๒	ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔๕
๓.๒.๓	ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการสาธารณูปการ	๔๖
(๑)	พระจุฬามณีเจดีย์สถาน	๔๗
(๒)	พระเจดีย์พุดตาน	๔๗
(๓)	พระราชอนุสาวรีย์รัชกาลต่าง ๆ	๔๘
(๔)	อุโบสถ	๔๘
(๕)	มณฑปแก้ว พระองค์ที่ ๑๐-๑๑	๔๙
(๖)	มณฑปท้าวจาดุมหาราช	๔๙
(๗)	มณฑปพระปัจเจกพุทธเจ้า	๕๐
(๘)	มณฑปพระศรีอารียเมตไตรย	๕๐
(๙)	มณฑปหลวงปู่ปาน-หลวงพ่อพระราชพรหมยาน	๕๐
(๑๐)	มณฑปหลวงพ่อบรมจิน (หลวงปู่เส็ง)	๕๑
(๑๑)	มณฑปหลวงพ่อบาน วัดบางนมโค	๕๑
(๑๒)	มณฑปหลวงพ่อดำพระสีวลี	๕๑
(๑๓)	วิหารหลวงพ่อดำ ๕ พระองค์	๕๑
(๑๔)	ศาลา ๔ ไร่-ศาลา ๑๒ ไร่-ศาลา ๒๕ ไร่-ตึกขาว	๕๒

(๑๕) ศาลานวราช-ธรรมสถิตย์-ธัมมวิโมกข์	๕๒
(๑๖) หอพระไตรปิฎก-พระยีน ๓๐ สอก (หลวงพ่ोजินไหลมาเทมา)	๕๓
(๑๗) หอระฆังหรือหอกลอง	๕๓
(๑๘) อนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์-เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)	๕๓
๓.๒.๔ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๕๔
โรงเรียนพระสุธรรมยานเถระวิทยา	๕๔
๓.๒.๕ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๕๖
(๑) ศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชประสงค์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ร่วมกับ “กองทุน หลวงพ่อบาน – พระมหาวิระ ถาวโร (ฤาษีลิงดำ)	๕๖
(๒) โรงพยาบาลแม่และเด็ก	๖๒
บทที่ ๔ วิเคราะห์การเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อฤาษีลิงดำ)	๖๔
๔.๑ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สังคมไทย	๖๔
๔.๑.๑ การสอนกรรมฐานมโนมยิทธิ (ฤทธิ์ทางใจ)	๖๖
๔.๑.๒ การเทศนาและเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุ	๖๗
๔.๑.๓ การบันทึกเทปเสียงธรรมะ เพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่	๖๗
๔.๑.๔ การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ นิตยสารธัมมวิโมกข์	๖๗
๔.๑.๕ การก่อสร้างวัดอุทิศเป็นเอกลักษณะเฉพาะ	๖๘
(๑) พระซำระหนี่สงฆ์	๖๘
(๒) พระมหาวิหารแก้ว ๑๐๐ เมตร	๖๙
(๓) พระวิหารสมเด็จพระองค์ปฐม	
๔.๒ วิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อฤาษีลิงดำ)	๗๑
๔.๒.๑ การสอนพระกรรมฐาน มโนมยิทธิ (ฤทธิ์ทางใจ)	๗๑
๔.๒.๒ การเทศนาและเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุ	๗๓
๔.๒.๓ การบันทึกเทปเสียงธรรมะ เพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่	๗๔
๔.๒.๔ การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ นิตยสารธัมมวิโมกข์	๗๖
๔.๒.๕ การก่อสร้างถาวรวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ	๗๘
๔.๓ เปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นพุทธวิธีกับวิธีการเผยแผ่	๘๑

ของพระราชพรหมยาน	
๔.๓.๑ เปรียบเทียบวิธีการเผยแพร่	๘๓
๔.๓.๒ เปรียบเทียบเทคนิควิธีการเผยแพร่	๘๕
บทที่ ๕ สรุปผลการดำเนินการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑ สรุปผลการดำเนินการวิจัย	๘๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๒
บรรณานุกรม	๙๓
ภาคผนวก ก ผลงานเทพ และ ซีดี้ ธรรมะพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)	๙๖
ภาคผนวก ข ผลงานสิ่งก่อสร้างที่เป็นเอกลักษณ์	๑๐๖
ภาคผนวก ค วัดสาขาในต่างประเทศ	๑๒๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย และอรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ เรียงตามลำดับคัมภีร์ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)
วิ. ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที. ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที. ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที. ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม. มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปธานสูตร (ภาษาไทย)
ส. ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)
ส. นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิตานวรรค (ภาษาไทย)
ส. สพา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สพายตนวรรค (ภาษาไทย)
ส. ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สพายตนวรรค (ภาษาไทย)
อ. ง. เอก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. ดิก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. สตุตค.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)
อ. ง. ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ. ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ขุ. ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ. อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน (ภาษาไทย)

ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
ขุ.เปต.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ (ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.ปฎิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทวารวค (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระไตรปิฎก

ขุ.ป.อ. (บาลี)	=	ขุททกนิกาย สทฺธมฺมปกาสนิ ปฎิสมภิทามคฺคอุจฺจกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.อิติ.อ. (บาลี)	=	ขุททกนิกาย ปรมคฺคทีปนี อิติวุตฺตคอุจฺจกถา (ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก ฐมฺมสงฺคณิ อุจฺจสาลินีอุจฺจกถา (ภาษาบาลี)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่มที่ / ข้อที่ / หน้าที่ / ตามลำดับ เช่น วิ. มหา. (ไทย) ๔/๘/๑๒ -๑๔. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ / ข้อที่ ๘ / หน้าที่ ๑๒-๑๔ (ภาษาไทย).

การใช้หมายเลขอ้างอิงอรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่มที่ / หน้าที่ เช่น อภิ.สง.อ. (บาลี) ๔๖/๒๕๕. หมายถึง อภิธมฺมปิฎก ฐมฺมสงฺคณิ อุจฺจสาลินีอุจฺจกถา เล่มที่ ๔๖ / หน้าที่ ๒๕๕ (ภาษาบาลี).

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นพระธรรมวินัย เป็นเนื้อแท้ของศาสนา เป็นนามธรรม อันเปรียบเสมือนจิตใจของพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่ประกอบด้วยเหตุผลสอดคล้องกับหลักความจริงตามธรรมชาติ ทำท่าต่อการทดลองพิสูจน์ ไม่มีการบังคับให้เชื่อ เป็นศาสนาของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยสติสัมปชัญญะ ซึ่งสาระสำคัญของพุทธธรรมทั้งหมดกล่าวโดยสรุปแล้วสอนในเรื่องปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา คือ ทุกข์และการดับทุกข์เท่านั้น พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นศาสนาเพื่อสันติสุข และ สันติภาพของมวลมนุษยชาติในโลก ซึ่งพุทธบริษัทต้องช่วยกันผดุง ส่งเสริม และผลักดันให้พระพุทธศาสนาก้าวหน้าหรือให้เจริญขึ้นไปเรื่อยๆ หากเราปล่อยปละละเลย ไม่ใส่ใจ ความเสื่อมสลายก็จะมาเยือน

พระสงฆ์ผู้เป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท นอกจากจะมีการอบรมฝึกฝนพัฒนาตนเองตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังมีหน้าที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยหน้าที่นี้เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์อันเป็นไปเพื่อความผาสุกของชาวโลก ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานพุทธโอวาทแก่เหล่าพระอริยสาวก ในคราวส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชน
จำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่
ทวยเทพและมนุษย์”^๑

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบวรกาลนั้น พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ “เพราะเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยและเป็นหนึ่งในพุทธบริษัทซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบหลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา”^๒ “สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่ของค่านับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นแหล่งปลูกฝังและ

^๑วินย.มหา. ๔/๓๒/๔๐

^๒เสถียร พันธรังษี, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๒๖),
หน้า ๓๕.

เผยแพร่วรรณคดีที่ยอดเยี่ยมของโลกและชีวิตมั่นในอุดมการณ์ของผู้แสดงธรรม”^๓ จึงสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ มีปฏิปทาการประพาศปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของพุทธบริษัทและรักษาพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในวงการคณะสงฆ์ไทย พระราชพรหมยานหรือที่ประชาชนรู้จักท่านว่า (หลวงพ่อดำ) เป็นพระมหาเถระที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันรูปหนึ่ง เป็นผู้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระศาสดา มีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีวิธีสอน อูบายและวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมะให้ประชาชนพุทธบริษัทเป็นผู้รับสาร ให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของธรรมได้อย่างแยกย่อย

พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) เป็นพระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่พุทธธรรมทั้งเชิงรับและเชิงรุก เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่อให้สังคมมีจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม โดยการนำเสนอต่อพุทธบริษัทในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ การบันทึกเสียง และการออกอากาศทางสถานีวิทยุ เป็นต้น สามารถโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนในยุคปัจจุบันได้หันมาสนใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถนำเอาไปประพาศปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติ

ด้วยความสำคัญที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสนใจและเห็นความสำคัญของหลักการ วิธีการ และผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ปรากฏเป็นรูปธรรมเด่นชัด ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) จึงได้ทำการศึกษาเรื่องนี้อย่างเป็นระบบตามกระบวนการของศาสตร์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ และผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชนในการเผยแผ่ธรรมในยุคปัจจุบันและอนาคตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระราชพรหมยาน
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้จะศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักการและวิธีการในการเผยแผ่ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก และอรรถกถา ที่สืบทอดมา จนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน โดยศึกษาจากผลงานและวิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) ที่ปรากฏในปัจจุบัน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ พระราชพรหมยาน มีหลักการและวิธีการในการทำงานเผยแผ่อย่างไร
- ๑.๓.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน มีหลักการสอดคล้องกับพุทธวิธีเผยแผ่อย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การเผยแผ่ หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนา โดยการเขียน อาทิ บทความ หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และการใช้คำพูด อาทิ แสดงธรรม การสนทนาธรรม การตอบปัญหาธรรมแก่พุทธบริษัทและบุคคลทั่วไป อันเป็นการกระทำและการปฏิบัติให้ผู้รับสารเกิดความรู้ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองแพร่หลาย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก.เอกสาร

๑.๖.๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้รายละเอียดไว้ในหนังสือ เรื่อง “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า”^๑ สรุปได้ว่า พระสงฆ์นักเผยแผ่ต้องมีองค์ประกอบส่วนตัว ดังนี้

(๑) คุณสมบัติของผู้สอน พระพุทธเจ้าประกอบด้วยคุณสมบัติของผู้สอนทั้งบุคลิกภายนอก และบุคลิกภายใน ดังนี้

ก. บุคลิกภาพภายนอก

ข. คุณธรรม (บุคลิกภายใน)

(๒) หลักทั่วไปในการสอน

(๑) ลีลาการสอน พระพุทธเจ้าทรงมีลีลาในการสอน สรุปได้ดังนี้

^๑พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : มุนินธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๗๕.

- ก. สันตัสสนา ได้แก่ อธิบายให้แจ่มแจ้ง
- ข. สมาทปนา ได้แก่ จูงใจให้เห็นจริง
- ค. สมุตเตชนา ได้แก่ เร้าใจให้แก่วกกล้า
- ง. สัมปหังสนา ได้แก่ ชโลมใจให้เข้มข้น

(๔) วิธีสอนแบบต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงมีเทคนิควิธีการสอนสรุปได้ดังนี้

- ก. แบบสากัจฉา หรือสนทนา
- ข. แบบบรรยาย
- ค. แบบตอบปัญหา
- ง. แบบวางกฎข้อบังคับ

(๕) กลวิธีและอุปมาประกอบการสอน

๑.๖.๒ เสถียรพงษ์ วรรณปก ได้ให้รายละเอียดถึงเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าไว้

ดังนี้

- (๑) ทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม
 - ก. ใช้อุปมาอุปไมย
 - ข. ยกนิทานประกอบ
 - ค. ใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอน
- (๒) ทำคนให้เป็นตัวอย่าง
 - (๑) ใช้ถ้อยคำเหมาะสม
 - (๔) เลือกสอนเป็นรายบุคคล
 - (๕) รู้จักจังหวะและโอกาส
 - (๖) ยืดหยุ่นในการใช้เทคนิควิธี
 - (๗) การเสริมแรง^๕

๑.๖.๓ วติน อินทสระ ได้กล่าวถึง “พุทธวิธีในการสอน” ว่า พุทธวิธีการสอน หมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทด้วยพุทธวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ฟังเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด เมื่อจบการสอนโดยมีจุดมุ่งหมายในการสอน ๓ ประการ

(๑) เพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น

(๒) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริง ได้ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง

^๕เสถียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพฯ : เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๕.

(๓) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลของการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัจฉริยสามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนๆ^๖

๑.๖.๔ **ประเวศ ะสี** ได้ให้รายละเอียดไว้ในหนังสือ เรื่อง “ปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย” สรุปได้ว่า “พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ไม่เข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อกับประชาชนไม่ได้และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ การที่มีพระสงฆ์ที่เข้าใจพุทธธรรมได้ลึกซึ้ง เข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบัน ตลอดจนทั้งสามารถทำการสื่อสารมีความสำคัญต่อประเทศไทยและต่อโลกมาก รัฐบาลและทางการคณะสงฆ์ควรสนใจต่อเรื่องนี้ให้มากที่สุด”^๗

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบของการเผยแผ่หรือการสอน ทรงประกอบด้วยคุณสมบัติทุกประการ ทรงมีลีลาและวิธีการสอนหลากหลาย ทรงใช้เทคนิคในการสอนหลายประการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังรู้จริง เห็นจริง และได้รับผลของการปฏิบัติ แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน พระสงฆ์สามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ไม่เข้าใจพุทธธรรม สื่อกับประชาชนไม่ได้ จึงมีความจำเป็นที่รัฐบาลและคณะสงฆ์ต้องตระหนักที่จะสร้างบุคลากรทางด้านนี้

ข.งานวิจัย

๑.๖.๕ **สวัสดิ์ เพ็ญประไพ** ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระธรรมกถึกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระปุลณมณฺฑานันฺบุตรเถระ” ผลการศึกษาพบว่า

พระปุลณมณฺฑานันฺบุตรเถระ ใช้วิธีการเผยแผ่ ๔ วิธี คือ การบรรยาย การสนทนา การตั้งสอน (ให้โอวาท) และการแนะนำ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมดังกล่าวพร้อมทั้งได้นำเอาวิธีการเผยแผ่ทั้ง ๔ วิธีนั้นมาประยุกต์ใช้เผยแผ่ศาสนาในยุคปัจจุบัน รวมทั้งได้นำเอาถาวรวัตถุ ๑๐ ที่สรุปย่อลงเป็นไตรสิกขา คือ สิล สมาธิ ปัญญา มาใช้พัฒนาวิถีชีวิตของประชาชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเน้นบุคคลเป้าหมาย ๕ วัย คือ วัยเด็กเล็ก วัยอนุชน วัยเยาวชน วัยครองเรือนและวัยเฒ่าศรีเรือน ปฏิบัติดังกล่าวนี้พบว่าท่านได้บำเพ็ญทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นอย่างสมบูรณ์ และเมื่อถึงอายุขัยท่านได้นิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานในที่สุด

๑.๖.๖ **พระมหาบุญโสม ปุณฺณวฑฺฒโน (จันทะโสม)** ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฺฒโน)” ผลการศึกษาพบว่า

^๖วศิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕), หน้า ๘๗.

^๗ประเวศ ะสี, **สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก, พิมพ์ครั้งที่ ๕**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๒.

รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชธรรมวาที มี ๕ รูปแบบ คือ รูปแบบการ
แสดงพระธรรมเทศนา การเทศน์มหาชาติ การเทศน์ปฐกวิสาขนา การปาฐกถา และการบรรยาย
โดยเฉพาะการเทศน์มหาชาติ มีเอกลักษณ์ และความสามารถเฉพาะตัว ที่โดดเด่น ด้วยน้ำเสียงที่
ไพเราะและกังวาน นับว่าเป็นสื่อบุคคลที่ได้รับการฝึกหัดมา เป็นอย่างดี ส่วนมากเป็นการสื่อสารทั้ง
แบบทางเดียว (One-way) วิธีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะ พบว่า มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาด้วยบทความ
ที่เข้าใจง่าย สนุกสนาน ไร้ใจ มีคติธรรมสอนใจ ใช้ภาษาทันสมัย อักษรชัดเจน ถ้อยคำสุภาพ
เรียบร้อย ภาษาที่นำมาใช้เป็นประจำคือ คือ พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำกลอน คำพังเพย
คำคล้องจอง คำอุปมา การเล่นคำ เป็นต้น

๑.๖.๗ พระวุฒิกมล วุฒิกมล (พรมพิมพ์) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการ
เผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยูร ธรรมจิตโต)” ผลการศึกษาสรุปว่า วิธีการเผยแผ่ของ
พระราชวรมุณี มี ๖ วิธี ดังนี้

- (๑) การนำเสนอโดยยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ
- (๒) นำเสนอโดยวิธีการยกอุปมาเปรียบเทียบ
- (๓) นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา โคลง คำคม บท
ประพันธ์ และบทกลอน เป็นต้น

- (๔) นำเสนอโดยวิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สถานการณ์ต่างๆ
- (๕) นำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย่างประกอบการบรรยาย
- (๖) นำเสนอโดยวิธีการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน^๕

๑.๖.๘ พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินนาโภ) ได้ศึกษา เรื่อง “ศึกษาเทคนิคและ
รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิงหนุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัด
สิงห์บุรี” ผลการศึกษาพบว่า “เทคนิคการเผยแผ่ของพระเทพสิงหนุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ใช้
เทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรม โดยยึดเทคนิคและรูปแบบการสอนและการสื่อสารตาม
แนวพุทธผสมผสานกับหลักนิเทศศาสตร์ทั่วไป โดยได้นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เช่น
วิทยุ โทรทัศน์ เทป วีดีโอ หนังสือ และสื่อสารมวลชนอื่นๆ เข้ามาช่วยเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่^๕

^๕พระวุฒิกมล วุฒิกมล (พรมพิมพ์), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี
(ประยูร ธรรมจิตโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย), ๒๕๔๓, หน้า ๑.

^๕พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินนาโภ), “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของ
พระเทพสิงหนุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖, หน้า ๑.

๑.๖.๘ พระมหาอรุณ จิตตคุตโต ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม” ผลของการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสวนโมกขพลารามนั้นบุคคลากรของสวนโมกข์มีอยู่จำนวนมาก จึงเน้นที่ความคิดเห็นของอาจารย์พุทธทาส ซึ่งมีความมุ่งมั่นต่อการสื่อสารธรรมะของท่าน คือ

(๑) ถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน

(๒) ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างสมาชิก

(๓) นำเพื่อนมนุษย์ออกมาจากอำนาจของวัตถุนิยม ธรรมะที่บุคคลากรสวนโมกขพลาราม สื่อออกมาถึงแก่นแท้ของพุทธธรรม ไม่มีการโจมตีกล่าวร้ายต่อศาสนาอื่น แต่กลับสร้างความสามัคคีและชี้ให้เพื่อนมนุษย์เห็นพิษภัยของวัตถุนิยมและความมั่งงาย และสังเกตได้จากเค้าโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านและการใช้ชีวิตของท่านเอง ท่านใช้ชีวิตเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมอย่างแท้จริง แม้แต่การเผาศพและการแบ่งเก้าอี้ตามพิธีกรรมของท่านก็ยังมุ่งแสดงธรรม^{๑๑}

๑.๖.๑๐ พระมหาวิระพันธ์ ชุตินิโณ ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การตีความและวิธีการสอนธรรมะของหลวงปู่เทียน จิตตสุโภ” ผลการศึกษาพบว่า “การตีความเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจความหมายและมุมมองในการศึกษาเรื่องต่างๆ ทำให้ได้รับแนวคิดใหม่ๆ อันส่งผลต่อกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลโดยตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเข้าใจที่ถูกต้อง และหลวงปู่เทียนเป็นพระที่มีความอดสาพยายามในการปฏิบัติธรรมจนเกิดความเข้าใจ โดยการปรับประยุกต์วิธีการตามความเข้าใจของตนเอง การสอนของท่านจึงไม่ยึดติดอยู่กับตำรา แต่เป็นการอธิบายจากสภาวะและวิธีการสอนธรรมะของหลวงปู่เทียน จึงเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ผู้ศึกษาธรรมะ ควรศึกษาเพื่อความเข้าใจและปฏิบัติตามแนวคำสอนของพระพุทธองค์ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น”^{๑๒}

๑.๖.๑๑ พระมหาวิระพันธ์ จันทชาโต (มุ่งเกี่ยวกลาง) ได้ศึกษา เรื่อง "การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชสังวรญาณ (พุทธ ฐานิโย)" ผลการศึกษาพบว่า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชสังวรญาณ (พุทธ ฐานิโย) ท่านจะเน้นการสอนในเรื่องการเจริญสติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ หลักสติปัฏฐาน ๔ คือ

^{๑๑}พระมหาอรุณ จิตตคุตโต, “ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔, หน้า ๑.

^{๑๒}พระมหาวิระพันธ์ ชุตินิโณ, “ศึกษาการวิเคราะห์การตีความและวิธีการสอนธรรมะของหลวงปู่เทียน จิตตสุโภ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖, หน้า ๑.

การพิจารณากาย การพิจารณาเวทนา การพิจารณาจิต และการพิจารณาธรรม นอกจากนั้น ท่านยังเน้นสอนหลักการทำสติตามรู้ความคิดให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันคือให้สามารถทำสติตามรู้การขึ้น เดีน นั่ง นอน รับประทานอาหาร ดื่ม ทำ พูด คิด เป็นการฝึกสติสมาธิได้ทุกอิริยาบถ

๑.๖.๑๒ พระมหาศรัณฺญ ปญฺญาโร ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถระ (ครูบาอินทจักรรักษา)” ผลการศึกษาพบว่า ครูบาอินทจักร รักษาเป็นพระสงฆ์ที่ถือหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือหลักการวิปัสสนากรรมฐาน ทุกอิริยาบถที่ท่านแสดงออกมาเป็นเสมือนท่านกำลังสื่อวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผู้พุทธบริษัท โดยท่านครูบาขึ้นอยู่กับหลักการนี้ จะเห็นได้ว่า ถ้าคำสอนใดผิดไปจากหลักการที่ว่ามา ท่านครูบาจะออกมาชี้แจง แก้ไข ตอบโต้คำสอนที่ผิดเหล่านั้น โดยมีหลักสำคัญที่ยึดถือสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ ๕ ประการ คือ

- (๑) หลักสติปัญญา ๔
- (๒) หลักไตรสิกขา
- (๓) หลักตระหนักถึงศักยภาพของผู้ฟัง
- (๔) หลักธรรมาธิปไตย
- (๕) หลักสร้างปัญญา

สรุป พระสาวกในสมัยพุทธกาลใช้การเผยแผ่ ๔ วิธี คือ บรรยาย สอนทนา สั่งสอน และแนะนำ ส่วนพระคณาจารย์ในประเทศไทยปัจจุบันใช้การเทศนารูปแบบต่าง ๆ ปาฐกถา การบรรยาย โดยใช้เทคนิควิธีการหลากหลาย เช่น เล่านิทานประกอบ ยกอุปมา แต่งเป็นบทกลอนพูดเชื่อมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ยกตัวอย่างประกอบ แทรกเรื่องขันขี้ และได้นำเทคนิคและรูปแบบการสอนไปประยุกต์กับหลักนิเทศศาสตร์ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เข้ามาช่วยเป็นเครื่องมือเผยแผ่ บ้างก็ใช้ชีวิตตั้งแต่บวชจนถึงกลายเป็นเจ้าถ่านเป็นสื่อในการสอนธรรม และมุ่งเน้นให้ออกจากการครอบงำของวัตถุนิยม ในส่วนของพระคณาจารย์สายปฏิบัติ ท่านที่ค้นคว้าจากประสบการณ์โดยไม่ติดตำราแต่อธิบายจากสภาวะ ได้กลายเป็นปรากฏการณ์ใหม่ ขณะเดียวกันจะพบว่า การเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้เป็นที่นิยมโดยเน้นที่สติปัญญา ๔

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้การศึกษาจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary data) และ ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งมีขั้นตอน รายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี, ปกรณวิเสศ, วิทยานิพนธ์, หนังสือ, เอกสาร, สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชพรหมยาน (หลวงปู่ฤาษีลิงดำ) และสื่ออินเทอร์เน็ต

๑.๗.๓ ประมวลข้อมูลที่รวบรวมได้ มาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการวิจัย แล้วนำเสนอผลการวิจัย ด้วยวิธีนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีเชิงพรรณนา

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทำให้ทราบประวัติและผลงานของพระราชพรหมยาน

๑.๘.๓ ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่ และความสอดคล้องของวิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน กับพุทธวิธีการเผยแผ่

บทที่ ๒

พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

นับเป็นเวลา ๒,๖๐๐ ปี แล้วที่พระพุทธศาสนาได้บังเกิดขึ้นในโลก หลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ โคนไม้มหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญจรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม และเสด็จไปแสดงปฐมเทศนา หรือ พระธรรมจักรกัปปวัตตสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในวันเพ็ญเดือนแรม

พระพุทธเจ้าทรงประกาศสังฆธรรมที่ทรงพบตลอด ๔๕ พรรษา หลังจากวันที่ทรงตรัสรู้ถึงวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลักคำสอนของพระองค์ได้เผยความจริงของชีวิตที่มนุษย์เผชิญอยู่ในชีวิตประจำวันแต่ไม่เคยเข้าใจ ดังพระพุทธดำรัสที่ทรงมีต่อภัยราชกุมารว่า

“ท่านทั้งหลายจงมาดูโลกนี้ ที่วิจิตรจรรยาที่พวกคนเขลาหมกมุ่นอยู่ แต่พวกผู้รู้หาช่องอยู่ไม่”^๑

และตรัสกับธิดาของนายช่างหูกว่า

“โลกนี้มีดีมน คนในโลกนี้น้อยคนนักจักเห็นแจ้ง น้อยคนนักจักไปสวรรค์ เหมือนนกคิดข้าย น้อยตัวนักจะพ้นจากข้าย ฉะนั้น”^๒

“มนุษย์ทุกคนไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ โง่ ฉลาด มั่งมี และยากจน ล้วนต้องตาย ชีวิตของสัตว์เปรียบเหมือนภาชนะดินที่ช่างหม้อปั้นแล้วเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง สุกบ้าง ดิบบ้าง ซึ่งล้วนมีความแตกสลายเป็นที่สุด”^๓

พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้มนุษย์เห็นความจริงของโลกและชีวิต เพื่อให้มนุษย์ได้มองเห็นความจริงอีกด้านหนึ่ง เพื่อความรู้เท่าทันความจริง เพื่อความรู้สาเหตุหรือต้นตอแห่งความทุกข์ เพื่อความไม่ทุกข์ และเพื่อดำเนินไปตามกระบวนการแห่งความดับทุกข์ให้ได้ ด้วยพระองค์ทรงพิจารณาเห็นความสำคัญของการเผยแผ่ความจริงที่ทรงตรัสรู้ และทรงตระหนักว่าจะมีผู้มีอุปนิสัยจะเข้าใจสาร หรือความจริงที่พระองค์ทรงค้นพบนั้น แต่เขาเหล่านั้นหากไม่ได้ศึกษาหรือไม่มีใครบอกใครสอนก็จะเสียโอกาส^๔ จึงทรงส่งพระสาวกไปเผยแผ่พระสังฆธรรมหรือพระพุทธศาสนาและ

^๑ พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓๑/๘๖.

^๒ พ.ธ. (ไทย) ๒๕,๑๓๔,๕๗.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๕/๑๓๒.

^๔ วิ.มหา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

พระองค์ก็เสด็จไปประกาศพระศาสนาด้วย ในบทรนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปตามลำดับ

๒.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

การเผยแผ่พระธรรมคำสอนในสมัยครั้งพุทธกาล เป็นการเผยแผ่แบบตัวต่อตัว กล่าวคือ ใครก็ตามที่สงสัยหรือต้องการแก้ปัญหาในชีวิต บุคคลนั้นก็จะแสวงหาคำตอบด้วยตัวเอง^๕ ซึ่งพระพุทธศาสนาสมัยนั้นเป็นเพียงสำนักที่เกิดขึ้นมาในท่ามกลางสำนักต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสมัยนั้น และเป็นทางเลือกที่ประชาชนที่ต้องการคำตอบชีวิตที่ถูกต้องและเห็นจริง พระพุทธเจ้าได้เผยแผ่คำสอนด้วยพระองค์เอง โดยการตอบปัญหาชีวิตหรือข้อสงสัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุกข์ของชีวิต การตรัสรู้ของพระองค์ เป็นหลักประกันความเข้าใจชีวิต เป็นทางออกของประชาชนในครั้งนั้น พระองค์ตอบปัญหาโดยตรัสถึงหลักความจริงอันเกี่ยวเนื่องกับชีวิตที่ผู้คนประสบอยู่ ใครสงสัยเรื่องใด สิ่งใด พระองค์คือ จุดหมายปลายทางของประชาชน แม้แต่เจ้าลัทธิต่างๆ ที่ต้องการถามปัญหา บ้างถามแบบลองเชิง บ้างทำทนาย สุดท้ายคำตอบ คือ การยอมรับเป็นศิษย์ เป็นสาวกของพระองค์เป็นส่วนมาก ซึ่งในจุดนี้เอง สาวกทั้งหมดจึงไม่ตอบปัญหาด้วยตัวเอง แต่จะพามาเฝ้าพระองค์เพื่อให้พระองค์ตรัสปัญหานั้นให้แจ่มแจ้ง จึงเป็นที่ยอมรับของการเผยแผ่ธรรมแบบใหม่ขึ้นมาในท่ามกลางสำนักที่อวดอ้างต่างๆ นานามากมาย จนมีวรรณะต่างๆ ตลอดจนสาวกของลัทธิอื่นและประชาชน ต่างก็เลื่อมใสศรัทธาคำสอนของพระองค์อย่างมาก นี่คือความสำเร็จในการเผยแผ่หลักธรรมของพระองค์ เพราะมีหลักการที่ชัดเจนและเป็นไปเพื่อประชาชน เป็นไปเพื่อความสงบสุขของสัตว์ทั้งปวง พร้อมทั้งเทวดา เป้าหมายของการเผยแผ่ มีทั้งระยะเบื้องต้น (การสื่อสาร) ในท่ามกลาง (การยอมรับนับถือ) และที่สุด (ทางเข้าสู่พระนิพพาน) ส่วนหลักการและวิธีการ พร้อมทั้งเป้าหมาย คือจุดเด่นที่แตกต่างจากลัทธิต่างๆ ในสมัยนั้นอย่างสิ้นเชิง

ในส่วนของผู้รับสารตามแนวพุทธ แบ่งผู้รับสารออกเป็น ๔ กลุ่มเปรียบเทียบเหมือนดอกบัว ๔ เหล่า อันได้แก่

๑) กลุ่มบัวพินน้ำ เมื่อได้รับแสงอาทิตย์จะเข้มนานทันที กลุ่มนี้เปรียบเทียบผู้มีปัญญาเฉียบแหลม มีการศึกษาดีแล้ว ไม่ต้องการเนื้อหาหรือการอธิบายอะไรมาก เพียงแค่ยกหัวข้อธรรมก็สามารถรู้ได้

^๕อรทัย พนาราม, “สื่อมวลชนกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓, (ก.ย. -ธ.ค. ๒๕๔๗), หน้า ๖.

๒) กลุ่มบัวได้ผิวน้ำ เพียงรอวันจะโผล่พ้นน้ำขึ้นมารับแสงพระอาทิตย์แล้ว แยมบานในวันรุ่งขึ้น เปรียบเหมือนผู้มีปัญญามากอยู่แล้ว ให้ข้อมูลข่าวสารเพียงเล็กน้อยก็เข้าใจได้ ยังประโยชน์ให้สำเร็จ

๓) กลุ่มบัวที่จมอยู่กลางน้ำ โอกาสที่จะโผล่ขึ้นมาพ้นน้ำเพื่อรับแสงอาทิตย์แล้วแยมบาน เปรียบเหมือนกลุ่มคนที่มีปัญญาปานกลาง หากประทับใจประทับใจ โอกาสจะประสบความสำเร็จในชีวิตก็มีมาก การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ ต้องละเอียดอ่อน เนื้อหาต้องตรงประเด็น ชัดเจนและถูกต้อง เพราะกลุ่มนี้ไม่เปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ

๔) กลุ่มบัวในโคลนตม คือบัวที่ยังเป็นหน่อ ยังไม่โผล่พ้นโคลนตมขึ้นมา โอกาสที่จะเป็นอาหารของปลาและเต่าก็มีอยู่มาก เปรียบเหมือนกลุ่มผู้รับสารที่มีปัญญาที่บอบช้ำ ห่อหุ้มด้วยวิชาคือความไม่รู้แจ้ง การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ต้องออกแรงมาก

ในส่วนขององค์ประกอบของสารตามแนวทางแห่งพุทธะนั้น มีหลักสำคัญที่ต้องศึกษาอยู่ ๕ หลักใหญ่ ๆ ดังนี้

๑) สัจจะ ได้แก่ เรื่องที่เสนอต่อมวลชนนั้น ต้องเป็นเรื่องจริง เสนอหรือส่งสารตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือน

๒) ตถตา เรื่องแท้ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้น ต้องเป็นเรื่องแท้ เสนอตามสภาพที่แท้จริง ไม่คาดเดา ไม่แต่งแต้ม ไม่ใส่สีหรือใส่ไข่

๓) กาละ เรื่องที่เสนอนั้น ต้องเหมาะสมกับกาลเวลา

๔) ปิยะ เรื่องที่เสนอนั้น เป็นเรื่องที่คนชอบ หรือเสนอโดยวิธีที่ผู้รับสารชื่นชอบ

๕) อัตถะ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^๖

ในที่นี้ผู้วิจัยเน้นที่เนื้อหาสาร (Message) คือ ภาษาที่เป็นสื่อกลาง โดยเฉพาะภาษาในด้านศาสนา ภาษาในทางศาสนามีลักษณะตรงไปตรงมา แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง เช่น เนื้อหาธรรมที่พระพุทธเจ้าสื่อกับสาวกเรื่อง อริยสัจสี่ เรื่องทุกข์กับชีวิต บุคคลใดที่จะเข้าใจชีวิต ควรรู้ภาษาทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาที่สอนชีวิตผ่านภาษาคือ ภาษาธรรมหรือภาษาในพระไตรปิฎกที่สืบทอดกันมาสองพันกว่าปี โดยอาศัยภาษาบาลี เมื่อไม่รู้ภาษาธรรมดีพอ ย่อมมีปัญหาในการเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ สารในทางศาสนาที่ถ่ายทอดมาสู่รุ่นหลังมีลักษณะต่างๆ เช่น ภาพ อักษร ข้อเท็จจริง ซึ่งพอประมวลได้ ๓ อย่างคือ

^๖พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๘.

๑) รหัสของสาร หมายถึง ภาษา สัญลักษณ์ ที่มนุษย์ใช้สื่อสารกัน ที่เป็นคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด เช่น ภาษาในพระไตรปิฎก ที่เป็นพุทธพจน์

๒) เนื้อหาของสาร หมายถึง ข้อเท็จจริง ข้อวินิจฉัย ความเห็น เช่นหลักการ ทฤษฎีของศาสนา เช่น อริยสัจสี่ ไตรลักษณ์

๓) การจัดสาร หมายถึง ระเบียบการเรียบเรียงรหัส เนื้อหาสาร เพื่อส่งไปยังผู้รับอย่างเป็นระบบ ละเอียด เข้าใจง่าย เช่น นิทานชาดก การอุปมาอุปไมย ในพระไตรปิฎกมีการจัดสารอย่างเป็นระบบคือ พระวินัย พระสูตรและพระอภิธรรม^๑

๒.๒ จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงบรรลุโมกขธรรมแล้ว ได้ทรงเสวยวิมุตติสุขอยู่ ๗ สัปดาห์ก็ทรงมีพุทธประสงค์ที่จะสั่งสอนให้ปวงเวไนยสัตว์ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานในธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบ พระพุทธองค์ก็เริ่มประกาศหลักพุทธธรรมครั้งแรกในวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ โดยมีปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เป็นเป้าหมายในการเผยแผ่ โดยทรงประกาศธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร เป็นครั้งแรกในครั้งนั้น ได้มีโกณฑัญญะ เป็นผู้สามารถรู้และเข้าใจในธรรมที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ พระพุทธองค์จึง ประกาศว่า

อัญญาสิ วต โภ โกณฑัญญโณ อัญญาสิ วต โภ โกณฑัญญโณ

โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ

พรหมณ์โกณฑัญญะ จึงได้ชื่อนี้ว่า อัญญาโกณฑัญญะ จากนั้น จึงได้ทูลขออุปสมบทเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา^๒ ต่อมาพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ

จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า จึงมุ่งเน้นไปที่ประโยชน์ของมหาชนเป็นที่ตั้ง การประกาศพระพุทธศาสนาจึงยึดหลักประโยชน์ของมหาชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการสื่อสารธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยเป็นหลักและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเหล่าสาวก ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ โดยหลักการก็คือ ให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ชาตินี้

^๑ สมาน งามสนิท. องค์ประกอบของการสื่อสารที่พึงประสงค์ตามแนวแห่งพุทธ, (กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕.

๒) สัมปรายกัถลประโยชน์ ประโยชน์ชาติหน้า

๓) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง^๕

พุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึงบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธองค์ประสงค์ให้เกิดเป็นประโยชน์แก่มหาชน เพราะฉะนั้น ประโยชน์ ๓ จึงเป็นความชัดเจนในคำสอน พุทธศาสนามุ่งหมายความสุขด้วยข้อปฏิบัติให้เกิดสุข มิใช่บรรลุด้วยความทุกข์ หรือทุกคนเป็นอิสระสมบูรณ์จากกิเลสทั้งปวง จึงจะถือว่าเป็นความสุขที่เป็นจุดหมายปลายทางตามจุดหมายหมายในพระพุทธศาสนา ดังนั้นพระพุทธเจ้า จึงทรงมีพุทธประสงค์ในการสอนเพื่อให้มหาชนเกิดความรู้ ความเห็น ๓ ประการ^๖ คือ

๑) เพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น (อภิญาชธรรมเทศนา) หมายความว่า สิ่งใดที่พระองค์ทรงรู้แล้ว ทรงเห็นแล้ว แต่เมื่อทรงพิจารณาว่าไม่เป็นประโยชน์สำหรับมหาชน พระพุทธองค์ก็จะไม่ทรงสอนในสิ่งนั้น ทรงสอนให้ผู้รู้จริงเห็นแจ้งเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้นๆ อุปมาเหมือนครูที่มีความรู้มาก แต่ก็นำเอาเฉพาะความรู้เท่าที่จำเป็นแก่ศิษย์ในชั้นนั้นๆ มาสอน เท่าที่จะฟังเป็นประโยชน์แก่ศิษย์ และเท่าที่วุฒิภาวะของศิษย์จะรับได้

๒) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้ เห็นด้วยตนเอง (สนิทานธรรมเทศนา)

พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าไม่ยากเกินไปจนถึง กับตรงตามแล้วไม่เห็นและไม่ง่ายเกินไปจนไม่ต้องตรึกตรองขบคิดก็เห็นได้ พุทธวิธีในการสอนจึงอยู่ท่ามกลางระหว่างความยากเกินไปกับความง่ายเกินไป ส่วนใหญ่ทรงสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง

๓) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัสจรรย์สามารถยังผู้ปฏิบัติตามได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนๆ (สัปปาฏิหาริยธรรมเทศนา)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงมีจุดหมายในการสอนเน้นที่บุคคล เพราะตระหนักว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพทางปัญญาเป็นผู้ฝึกได้และเป็นผู้ที่จะรู้ตามได้ หากได้รับการชี้แนะและได้ฝึกฝนตนเองตามหลักการและวิธีการที่พระองค์ทรงค้นพบ ก็จะสามารถพัฒนาจิตใจของตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ได้ แต่ทั้งนี้พระองค์เองก็ตระหนักถึงระดับความสามารถของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ดังนั้นในการสอนแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าก็ทรงใช้วิธีการสอนที่หลากหลายขึ้นอยู่กับประเภทและศักยภาพของแต่ละบุคคลโดยพระองค์จะคำนึงถึงผู้ฟังเป็นหลัก ซึ่งการสอน

^๕ บุ.จ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

^๖ อจ.ตท. (ไทย) ๒๐/๓๕๖/๕๖๕.

แต่ทุกครั้งพระองค์จะทรงตรวจดูลักษณะและระดับภูมิปัญญา ก่อน จึงจะทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดง

๒.๓ คุณสมบัติของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในเรื่องหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นถือว่า สำหรับนักเผยแผ่กับผู้ฟังนั้นมีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตร ผู้มีความเมตตากรุณาเอื้ออาทรกันในด้านของการอบรมสั่งสอนและให้คำแนะนำต่างๆ และผู้สอนนั้นได้มีท่านผู้รู้ให้ความหมายไว้ในที่หลายแห่ง ดังนี้

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร หรือองค์คุณของความ เป็นกัลยาณมิตร ๗ ประการ ไว้ว่า

- ๑) เป็นที่รักเป็นที่พอใจ
- ๒) เป็นที่เคารพ
- ๓) เป็นที่ยกย่อง
- ๔) เป็นนักพูด
- ๕) เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ
- ๖) เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้
- ๗) ไม่ชักนำไปในอฐานะ^{๑๑}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้อธิบายความเป็นกัลยาณมิตรไว้ในหนังสือพุทธวิธีในการสอน มีเนื้อความว่า

๑) **ปิโย** นำรัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ผู้ฟังอยากสนใจ อยากซักถาม

๒) **ครุ** นำเคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้อย่างปลอดภัย

๓) **ภาวนีโย** นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอๆ เป็นที่ยกย่อง นำเอาเยี่ยงอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้

๔) **วัตตา** รู้จักว่ากล่าว คือ รู้จักพูดชี้แจงเผยแผ่ให้ได้ผล โดยอาจเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่างๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจได้

^{๑๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพฯ : โอเอ็นจิการ์พิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

๕) วณักขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำได้ถาม คำซักถาม คำล่วงเกิน คำตักเตือน คำวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนได้ไม่เบื่อบ่นาย ไม่เสียอารมณ์ แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้าน จากลัทธิภายนอกมาขัดขวางต่องานเผยแผ่ธรรม

๖) คัมภีร์อรรถ กถิง กัตตา สามารถอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้งให้ผู้ฟังเข้าใจได้ นักเผยแผ่ที่ดีต้องมีความรู้ในศาสตร์หลาย ๆ อย่าง และต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแผ่แบบต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟังเพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามได้

๗) โน จัญฐานะ นิโยชเย ไม่ชักนำผู้ฟังให้เดินผิดทางไปจากพุทธคำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูง แนะนำในทางที่ถูกที่ควร^{๑๒}

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้อธิบายความหมายของคุณสมบัติของกัลยาณมิตร ไว้ว่า “...ครูที่มีความกรุณาต่อศิษย์จะเป็นครูที่มีองค์คุณของกัลยาณมิตร ๗ ประการ ตามที่พระบรมศาสดาตรัสไว้ คือ

๑) น่ารัก น่าวางใจได้อย่างสนิทสนม อยากเข้าไปหาเพื่อปรึกษาหารือสอบถามเรื่องวิชาการและอื่น ๆ

๒) น่าเคารพ เกิดความรู้สึกลบอุ่นใจที่ได้เข้าไปหาเป็นที่พึ่งพาได้อย่างปลอดภัย

๓) น่ายกย่อง เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา มีความสามารถในวิชาการนั้น ๆ และในเรื่องอื่น ๆ อย่างน่าทึ่ง เป็นความภาคภูมิใจของศิษย์ที่มีความรู้สึกว่ามีอาจารย์เก่ง

๔) รู้จักพูด คอยให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี รู้ว่าขณะใดควรพูดอย่างไร ให้คำแนะนำประเภทไหน อันนี้รวมถึงความสามารถที่จะสอนที่จะถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

๕) อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมที่จะรับฟังคำซักถามต่างๆ ของศิษย์เสมอ ไม่เบื่อบ่นาย มีวิญญานของความเป็นครู รักการสอนถ่ายทอดวิชาความรู้อย่างแท้จริง

๖) แคลงเรื่องลึกซึ้งได้ มีความสามารถในการอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง เรื่องยาก ๆ อธิบายให้เป็นที่เข้าใจง่ายได้ และเรื่องง่าย ๆ บางครั้งก็สามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งละเอียดพิสดาร

๗) ไม่ชักนำในทางเสียหาย เป็นครูที่ดีจะต้องไม่ชักจูงให้ศิษย์ไปในทางเสียหาย อันนี้รวมถึงตัวครูเองต้องมีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดีงามของศิษย์ด้วย...”^{๑๓}

^{๑๒}เล่มเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^{๑๓}เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพฯ : เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔-๒๕.

นอกจากนี้ แสง จันทรงาม ได้ศึกษาถึงคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่เรียกว่า คุณสมบัติของผู้สอนสรุปได้ว่า “...ผู้สอนที่ดีควรมีลักษณะพึงประสงค์ ดังนี้คือ

- ๑) มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิตใจ
- ๒) ไม่ถือตัว หยิ่งโยโส
- ๓) มีความอดทน ใจเย็น
- ๔) มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่หน้า
- ๕) มีความรอบคอบ
- ๖) มีความประพฤติน่าเคารพบูชา
- ๗) รู้จักภูมิสติปัญญาของผู้ฟัง...”

๒.๔ คุณสมบัติภายนอก (ทางกายภาพ) ของผู้เผยแผ่

คุณสมบัติของผู้สอน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามในคำสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอนพึงมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอก และคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตา เช่น มหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการของพระพุทธองค์ เช่น ในจังกีสสูตร ได้แสดงไว้ถึงพระสรีระแห่งพระพุทธองค์ว่า “พระสมณโคดม มีพระรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก วรรณะและพระสรีระคจุพรหม น่าดูน่าชมนักหนา”

ส่วนในด้านเสียงที่ทรงเปล่งออกมาด้วย ก็มีความสำคัญยิ่งต่อการแสดงธรรม ดังคำที่พราหมณ์กล่าวสรรเสริญพระพุทธองค์ต่อไปอีกว่าเป็นผู้มีพระวาจาไพเราะ ตรัสถ้อยคำได้งดงาม โดยพระสุระเสียงที่เปล่งออกจากพระโอษฐ์นั้น มีลักษณะพิเศษถึง ๘ อย่าง คือ แจ่มใจ ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พรวด ซึ่ง กังวาน แม้ในด้านอากัปกิริยา คือ การแสดงออกทางการเคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สักค้มยอมรับ ความเป็นเสน่ห์ ผู้ก้มค้มใจคนผู้ได้ดูด้วยตา มีท่าทีสง่าผ่าเผย งามอง สงบเยือกเย็น จึงเป็นเหตุให้ผู้ฟังเกิดศรัทธายิ่งขึ้น (พวกที่ถือรูปเป็นประมาธ) ดังคำสรรเสริญของพราหมณ์ในพรหมายสูตรว่า “ชนทั้งหลายที่ท่านพระสมณโคดม ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทานให้อาหาญ ให้อำนาจด้วยธรรมีกถาแล้ว เมื่อลุกไปจากที่นั่งแล้วก็ยังเหยียพลังกกลับมา มองด้วย ไม่อยากจะละจากไป”^{๑๔}

^{๑๔}แสง จันทรงาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพฯ : กมลการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๔-๓๐.

๒.๕ คุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่

คุณสมบัตภายในในคุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็นทั้งภาคทฤษฎี (พระปริยัติศาสตร์) และภาคปฏิบัติ (ปฏิบัติศาสตร์) โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ปฏิเวธศาสตร์ ได้แก่ ความสุข ความเจริญต่อผู้ฟังเป็นที่ตั้ง และมีจิตประกอบด้วยเมตตาเป็นหลัก ด้วยคุณธรรมบุคคลผู้จะเผยแผ่หรือประกาศหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาได้ดั่งนั้น พึงตั้งอยู่ในคุณสมบัตที่เกื้อกูลต่อชาวโลกหลายประการ ตัวอย่างเช่น พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ทรงเป็น “พระบรมครู” คือ ครูที่สอนให้คนอื่นเข้าใจและรับทราบข้อมูลได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นขอคของครู จนได้ขนานพระนามอย่างนั้น และทรงคุณลักษณะ ๘ อย่าง หรือที่เราเรียกกันว่า “พระนพคุณ ๘” คือ เป็นผู้บริสุทธ์ เป็นผู้รู้แจ้งอริยสัจจธรรมด้วยพระองค์เอง เป็นผู้มีความรู้ดีและความประพฤติดี เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดีเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อปวงประชา มีความรู้แจ้งโลกมนุษย์และเทวโลก เป็นครูฝึกฝนพัฒนาคนอย่างยอดเยี่ยมไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงเป็นครูสอนของเทวดาและมวลมนุษย์ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความเข้าใจ รู้จักจำแนกแยกแยะสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เหมาะสมตามภูมิชั้น สติปัญญาของเขาเหล่านั้น และเป็นผู้มีโชค^{๑๕}

นอกจากนั้นแล้ว พระพุทธองค์ก็ยังทรงแตกฉานในทศพลญาณ ๑๐ ประการ ได้แก่

(๑) จ্ঞานาฐานะญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ฐานะ อฐานะ รู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขต และวิสัยทัศน์ของบุคคลที่แตกต่างกัน

(๒) กัมมวิปากญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ผลของกรรมดี ผลกรรมชั่ว

(๓) สัพพัตถคามินีปฏิบัติญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่สุคติ

(๔) นानาธาตุญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ภาวะของโลกตามธรรมดาที่ ประกอบด้วยธาตุ เช่น ขันธ์ ๕ อายุขณะ ๑๒ เป็นต้น

(๕) นानาธิมุตติกญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ หรือ ความสนใจของสัตว์นั้น

(๖) อินทริยปโรปริยัตติญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลาย ในการตรัสรู้ธรรม

(๗) ฉานทิสังกิเลสชาติญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้เหตุที่จะทำให้ญาณวิโมกข์ สมาบัติเสื่อมหรือเจริญคล่องแล้วชัดเจนหรือก้าวหน้าขึ้น

(๘) ปุปเพนิวาสานุสติญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ชาติ ภาพแต่หนหลังได้

(๙) จุตูปปาตญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้จุดและอุบัตินของสรรพสัตว์อันเป็นไปตามกรรม

^{๑๕}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๖๖/๑๔๐

(๑๐) อัสวักขยญาณ คือ ญาณที่ยังรู้ความสั้นไปแห่งอัสวะทั้งหลาย^{๑๖}

ดังนั้น ผู้จะเผยแผ่พุทธธรรม พึงดำรงตนอยู่ในองค์คุณของนักเผยแผ่ที่ดีด้วยเช่นกัน เพื่อยังศรัทธาความเลื่อมใสและให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังต่อไปนี้

(๑) ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่พึงตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อนแสดงว่า จักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์ไม่ใช่ว่าหวังลาภสักการะ และไม่แสดงธรรมไปกระทบต่อใครให้เสียหายหรือตำหนิตรงๆ ทำให้ผู้ฟังคนนั้นเกิดความไม่พอใจ^{๑๗}

(๒) ปฏิสัมภิตา ความเข้าใจ ปัญญาที่แตกฉานในอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจในธรรม (อธิบายย่อหรือพิสดารได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การซ้ำของในภาษา) และเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า^{๑๘}

(๓) พหูสูต การคงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้ คล่องปาก พังพินิจให้ขึ้นในใจของตน และสามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง^{๑๙}

(๔) การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน การแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มีมองเห็นด้วยตาไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องทานกถาให้ฟังก่อน (การให้ทาน) ชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีลมีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม จากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์ คือ ความสุขใจให้ฟังถัดมา^{๒๐} และโยงไปเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอยู่นี้ ข้อสุดท้ายชี้แจงทางออกจากกามหรือทางออกจากทุกข์นั้น โดยวิธีการสลัดทิ้งกาม^{๒๑}

๒.๖ หลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอจังหวะหรือโอกาส เป็นต้น ก็มักจะประสบผลสำเร็จเสมอ นั้นเพราะความสำเร็จเช่นว่านี้

^{๑๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๖๖/๑๔๐.

^{๑๗} อ.ญ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๕/๒๐๕.

^{๑๘} อ.ญ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗๒/๒๑๖.

^{๑๙} อ.ญ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๘๗/๑๒๕.

^{๒๐} ที.สี. (ไทย) ๕/๒๓๗/๑๘๕.

^{๒๑} ที.สี. (ไทย) ๕/๑๕๘/๑๖๑.

ไม่ใช่เป็นเหตุผลเฉพาะยุคสมัยเท่านั้น แต่ยังอาศัยบารมีธรรมที่ทรงสร้างมาเพื่อทำหน้าที่ของพระศาสดา โดยเฉพาะตามที่ท่านแสดงไว้ในที่ต่างๆ ความว่า “ พระผู้เป็นที่พึ่งของโลก ทรงบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย พระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว เอกบุคคฺล เมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก เอกบุคคฺลนั้นคือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”^{๒๒} ดังนั้น พระสงฆ์นักเผยแผ่ในปัจจุบันต้องมีคุณสมบัติที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ดังนี้คือ

๒.๖.๑ หลักการสอนทั่วไป

เมื่อพูดถึงหลักการสอน มักจะหมายถึงหลักการใหญ่ๆ ไม่ว่าจะสอนเรื่องอะไรก็จะมีหลักในการสอนอยู่ ๓ หลัก คือ

(๑) หลักเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน เนื้อหาที่จะสอนนั้นมีหลักสำคัญอยู่ ๓ ประการดังต่อไปนี้

ก. สอนจากสิ่งที่ผู้เห็นเข้าใจง่ายหรือผู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ดังตัวอย่างคืออริยสัจ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ขากลึกลง และทางแก้ไขต่อไป

ข. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกขากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุปฺพุพิกถา ตัวอย่างก็คือ อนุปฺพุพิกถา ไตรสิกขา พุทฺโธวาท ๓ เป็นต้น

ค. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง เช่น ทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงาม ด้วยการทรงพาไปชมนางฟ้า นางอัปสรเทพธิดา ให้เห็นกับตา เป็นต้น

ง. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ใช่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับเนื้อหาเลย

จ. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

ฉ. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก เหมือนอย่างที่พระพุทธเจ้า เมื่อประทับอยู่

^{๒๒} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตญาโณ), พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

ในป่าประคูลายใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงหยิบใบไม้ประคูลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์ แล้วตรัสถาม
 ภิกษุทั้งหลายว่า ใบประคูลายในพระหัตถ์กับใบป่า ไหนจะมากกว่ากันภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบ
 ป่ามากกว่า จึงตรัสว่า สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้แต่มิได้ทรงสอนเหมือนใบประคูลายในป่า ส่วนที่ทรงสั่ง
 สอนน้อยเหมือนใบประคูลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการที่มีได้ทรงสอนทั้งหมด
 เท่าที่ตรัสรู้ไว้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ไม่ช่วยให้
 เกิดความรู้ถูกต้องนำไปสู่จุดหมายคือพระนิพพานได้

ข. สอนในสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่
 ตัวเอง อย่างพระพจน์ที่ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตาหวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระ
 วาจาตามหลัก ๖ ประการ ดังนี้คือ

- คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รัก, ไม่เป็นที่ชอบใจ
 ของผู้อื่น – ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รัก, ไม่เป็นที่ชอบใจของ
 ผู้อื่น – ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รัก, ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น –
 เลือกกาลตรัส

- คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รัก, เป็นที่ชอบใจของ
 ผู้อื่น – ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รัก, เป็นที่ชอบใจของ
 ผู้อื่น – ไม่ตรัส

- คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, เป็นที่รัก, เป็นที่ชอบใจของผู้อื่นเลือก
 กาลตรัส

ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือทรงเป็นกาลวาที สัจวาที ภูตวาที อัถถวาที
 ธรรมวาที วินัยวาที

(๒) หลักเกี่ยวกับตัวผู้เรียน

ผู้เรียนหรือผู้ฟังนั้น มีความสำคัญไม่แตกต่างไปกับเนื้อหาที่จะเรียน กล่าวคือผู้สอน
 ต้องรู้จักแยกแยะผู้เรียนให้ออกว่า ในแต่ละคนนั้นมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ในด้านใดบ้าง
 ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมตัวของผู้สอนนั่นเอง ดังนั้นผู้สอนควรคำนึงถึงลักษณะต่างๆ
 ดังต่อไปนี้

ก. รู้ คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังเช่นทรง
 คำนึงถึงจริต ๖ อันได้แก่ ราคะจริต โทสะจริต โมหะจริต ศรัทธาจริต พุทธิจริต และวิตกจริต และรู้

ระดับความสามารถของบุคคล อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า “สัตว์ทั้งหลายผู้มีฐลีในตาน้อย มีฐลีในตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มี อากาเรดี มีอากาเรทราม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี มีอุปมาเหมือนในกอดอูบล ในกอปทุม หรือในกอบุณฑริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ...เจริญในน้ำอยู่เสมอน้ำ...เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ”^{๒๓}

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงบุคคลที่มีลักษณะต่างกันไป แล้วเปรียบเทียบกับดอกบัว ๔ ประเภท ใ้ที่น่าสนใจยิ่ง ดังที่พระองค์ตรัสไว้ มีดังนี้

๑) อุกมฤตัญญู (ผู้เข้าใจได้ลับพลัน) หมายถึง ผู้รู้เข้าใจได้ลับพลัน แต่พอยกหัวขึ้นแสดงเท่านั้น เทียบกับบัวพ้นน้ำ แต่พอรับสัมผัสสรัศมีตะวันก็จะบาน ณ วันนั้น

๒) วิปจิตัญญู (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ) หมายถึง บุคคลผู้สามารถรู้เข้าใจได้ต่อเมื่ออธิบายความพิสดารออกไป เทียบกับบัวปริ่มน้ำ จักบานต่อวันรุ่งขึ้น

๓) เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) หมายถึง บุคคลผู้พอจะหาทางค่อยชี้แจงแนะนำใช้วิธีการชักชวนให้เข้าใจได้ต่อไป เทียบกับบัวจมน้ำ จักบานในวันต่อๆ ไป

๔) ปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงด้วยท คือ พญชชนะ) หมายถึง บุคคลผู้แก้ปัญหา มีความมืดมิด ยังไม่อาจบรรลุคุณวิเศษในชาตินี้ได้ เทียบกับบัวจมน้ำ จักเป็นภักษาแห่งปลาและเต่า^{๒๔}

ในพระอภิธรรมปิฎก บุคคลบัญญัติ ได้กล่าวถึงบุคคล ๔ จำพวกไว้ว่า

บุคคลผู้เป็นอุกมฤตัญญู เป็นโจน : บุคคลใดบรรลุธรรมพร้อมกับเวลาที่ท่านยกหัวขึ้นแสดง บุคคลนี้เรียกว่าผู้เป็นอุกมฤตัญญู

บุคคลผู้เป็นวิปจิตัญญู เป็นโจน : บุคคลใดเมื่อเขาอธิบายเนื้อความแห่งภักษิตโดยย่อให้พิสดาร จึงบรรลุธรรม บุคคลนี้เรียกว่า ผู้เป็นวิปจิตัญญู

บุคคลผู้เป็นเนยยะ เป็นโจน : บุคคลใดบรรลุธรรมโดยลำดับอย่างนี้ คือ โดยการแสดง การถาม การมนสิการ โดยแบบคาย การเสพ การคบ การเข้าไปนั่งใกล้ภักษณมิตร บุคคลนี้เรียกว่า ผู้เป็นเนยยะ

บุคคลผู้เป็นปทปรมะ เป็นโจน : บุคคลใดฟังก็มาก กล่าวก็มาก ทรงจำก็มาก บอกสอนก็มาก แต่ไม่บรรลุธรรมในชาตินั้น บุคคลนี้เรียกว่า ผู้เป็นปทปรมะ^{๒๕}

^{๒๓}วิ.ม. (ไทย) ๔/๕/๑๔.

^{๒๔}อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

^{๒๕}อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๔๘-๑๕๑/๑๘๖-๑๘๗.

ข. ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกัน แต่ต่างบุคคลกันก็อาจจะใช้ต่างวิธีกัน

ค. นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนยังต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุกงอม ความแก่รอบแห่งอินทรีย์หรือญาณที่เรียกว่า ปริปากะ

ง. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำ และได้ผลจริง เช่น ทรงสอนพระจูฬปันถกผู้โง่เขลา ด้วยการให้นำผ้าขาวไปลูบคลำ เป็นต้น

จ. การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงหาความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็น ได้ตอบเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้สึกว่าตนได้มองเห็นความจริงด้วยตนเอง และมีความชัดเจนมั่นใจ

ฉ. สอนโดยคำนึงถึงความสนใจเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนแต่ละคนนั้นจะมีความสนใจในแต่ละอย่างที่ไม่เหมือนกัน ผู้สอนต้องพึงสังเกตและปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคลด้วย

(๓) หลักเกี่ยวกับตัวการสอน

ตัวการสอน หมายถึง วิธีการหรือกลอุบายประกอบการสอน ผู้สอนต้องรู้จักและปรับใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ เช่น

ก. สร้างจุดสนใจในการสอนให้ผู้เรียนรู้สึกที่น่าสนใจ อย่างน้อยการเริ่มต้นดึงดูดความสนใจของผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้น ก็เป็นความสำเร็จอีกระดับหนึ่งได้

ข. สร้างบรรยากาศในการเรียนให้ปลอดโปร่ง แจ่มใส เพลิดเพลิน ไม่ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดในการเรียน ให้เกียรติผู้เรียน

ค. สอนมุ่งเนื้อหาโดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตนข่มผู้อื่น

ง. สอนโดยเคารพ คือตั้งใจสอน ทำจริงด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งมีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียนและงานสั่งสอนนั้นไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนนั้นโง่เขลาหรือเห็นเป็นคนชั้นต่ำ

จ. ใช้วาจาที่สุภาพ นุ่มนวล ไพเราะน่าฟัง สละสลวย เข้าใจง่าย ไม่หยาบคาย ไม่หยาบกระด้าง จนผู้ฟังไม่สนใจที่จะเรียนรู้

๒.๖.๒ ลีลาการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า

การสอนของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้ง จะมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาการสอน ๔ รูปแบบ ดังต่อไปนี้ คือ

- ๑) สันทัตสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา
- ๒) สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตามยอมรับนำไปปฏิบัติได้
- ๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่วอกซ์ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก
- ๔) สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ

ลีลาการเผยแผ่หรือพุทธลีลานั้น เพื่อช่วยให้ผู้ฟังธรรมเทศนาของพระพุทธองค์เกิดความเลื่อมใสและเข้าใจต่ออรรถและธรรมที่ประกาศไปแล้วนั้น

๒.๖.๓ วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

ในที่นี้จะกล่าวถึงพุทธวิธีในการสอนหรือวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่น่าสังเกตหรือพบอยู่บ่อย ๆ ซึ่งได้แก่วิธีต่อไปนี้

๑) **แบบสากัจฉาหรือสนทนา** เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจในหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวกพระองค์ก็ใช้วิธีไม่น้อย เช่น ในปฐมปัจฉิมปัจฉิมสูตร การสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้ากับพราหมณ์ชานูสโธนิ ถึงเรื่องวิธีการอาบน้ำลอยบาป ครั้นจบการสนทนาแล้ว ชานูสโธนิพราหมณ์ได้ประกาศตนเป็นอุบาสกเข้าถึงพระรัตนตรัย

๒) **แบบบรรยาย** วิธีสอนแบบนี้ทรงใช้ในการแสดงธรรมหรือที่ประชุมใหญ่ ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก และส่วนมากมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมนั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า^{๒๖}

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๔๖.

๓) **แบบตอบปัญหา** ผู้ที่มาถามปัญหานั้นนอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จนหรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม

ในหลักการถามและตอบปัญหานั้น พระพุทธเจ้าจะทรงให้หลักในการพิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและวิธีการที่จะตอบปัญหาไว้ ๔ ประการ คือ

- (๑) เอกังสพยากรณียปัญหา (ปัญหาที่ควรตอบโดยนัยเดียว)
- (๒) วิภังชพยากรณียปัญหา (ปัญหาที่ควรแยกตอบ)
- (๓) ปฏิปุจฉาพยากรณียปัญหา (ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถาม)
- (๔) ฐปนียปัญหา (ปัญหาที่ควรงดตอบ)^{๒๓}

๔) **แบบวางกฎข้อบังคับ** เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมาราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็จะทรงดำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์

ในการสอนแบบนี้ ฟังสังเกตว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท โดยความเห็นชอบของสงฆ์ ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสมุจฺจทาย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์” หมายความว่า ทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่า ถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียหายอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไร จนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่า “ดีแล้ว” ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ^{๒๔}

๒.๖.๔ เทคนิควิธีการเผยแผ่แบบต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา

ในกลวิธีและอุบายประกอบการสอนนั้น ในหลักพุทธวิธีการสอน พระพุทธเจ้าจะทรงใช้กลวิธีและอุบายในการสอน ดังต่อไปนี้

๑) **การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ** การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำเห็นจริงและ

^{๒๓} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๒/๓๐.

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, หน้า ๕๐.

เกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น เช่นเมื่อจะอธิบายให้เห็นว่าบุคคลควรพูดแต่คำที่น่าพอใจ ไม่ควรพูดคำไม่น่าพอใจ แม้แต่สัตว์อื่นเขาก็ชอบคำพูดที่น่าพอใจเช่นกัน ก็เล่านิทานชาดกเรื่อง โคนันทวิศาล^{๒๕} เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงใช้อุทาหรณ์และนิทานประกอบการสอนมากมายเพียงใด จะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่างๆ มีอุทาหรณ์และนิทานปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง ๕๔๗ เรื่อง

๒) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า เช่น

(๑) กลิ่นดอกไม้ลอยไปทวนลมไม่ได้ กลิ่นจันทน์ กลิ่นกฤษณาหรือกลิ่นกระลำพักก็ลอยไปทวนลมไม่ได้ ส่วนกลิ่นของสัตว์บุรุษ ลอยไปทวนลมได้ กลิ่นศีลยอเคี่ยมกว่ากลิ่นหอมเหล่านี้ คือ กลิ่นจันทน์ กลิ่นกฤษณา กลิ่นดอกอุบล และกลิ่นดอกมะลิ^{๒๖}

(๒) ต้นหาญ่อมเจริญ แก่มนุษย์ผู้ประพฤติประมาท เหมือนเถาย่านทรายเจริญในป่า เขาข่อมเร่ร้อนไปมา เหมือนวานรที่ต้องการผลไม้ เที่ยวเร่ร้อนไปมาในป่า ฉะนั้น^{๒๗}

๓) ใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาลย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่

อย่างไรก็ดี มีตัวอย่างที่ทรงใช้อุปกรณ์การสอนเหมือนกัน โดยทรงใช้เครื่องใช้ที่มีอยู่ในกรณีสอนผู้เรียนที่มีอายุน้อย ๆ ซึ่งเข้าใจจากวัตถุได้ง่ายกว่านามธรรม บางทีก็ทรงใช้วิธีทายปัญหาซึ่งช่วยให้เกิดความรู้สึกสนุกสำหรับเด็ก ดังปรากฏในสามเณรปัญหา ความว่า “อะไรชื่อว่าหนึ่ง...อะไรชื่อว่า สอง...อะไรชื่อว่า สาม...อะไรชื่อว่า สี่”^{๒๘}

๔) ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือพระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกติ แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นเรื่องราวเฉพาะก็มี ดังเช่น “คราวหนึ่ง พระพุทธเจ้าพร้อม

^{๒๕} บุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๘/๑๒.

^{๒๖} บุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๔-๕๕/๔๓-๔๔.

^{๒๗} บุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๔-๕๕/๔๓-๔๔.

^{๒๘} บุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๔/๕.

ด้วยพระอานนท์ตามเสด็จ ขณะเสด็จไปตามเสนาสนะที่อยู่ของพระสงฆ์ ได้ทอดพระเนตรเห็น พระภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูลและคูของตน ไม่มีผู้พยาบาลดูแล จึงเสด็จเข้าไปหา จัดการทำความสะอาด ให้นอนโดยเรียบร้อย เสร็จแล้วจึงทรงประชุมสงฆ์ ทรงสอบถามเรื่องนั้น และตรัสต่อนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอ ภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเรา ก็จงพยาบาลภิกษุไปเถิด”^{๓๓}

๕) **การเล่นภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่** การเล่นภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้ก็เป็นการเล่นแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน เมื่อผู้ใดทูลถามมาเป็นคำร้อยกรอง พระองค์ก็ทรงตอบเป็นคำร้อยกรองไปทันที ทำนองกลอนสด บางทีเขาทูลถามหรือกล่าวข้อความ โดยใช้คำที่มีความหมายไปในทางไม่ดีงาม พระองค์ก็ตรัสตอบไปด้วยคำพูดเดียวกันนั่นเอง แต่เป็นคำพูดในความหมายที่ต่างออกไปเป็นฝ่ายดีงาม คำสนทนาโต้ตอบแบบนี้ มีรสอยู่แต่ในภาษาเดิม แปลออกสู่ภาษาอื่นย่อมเสียรสเสียความหมาย บางครั้งผู้มาเฝ้าบริภาษพระองค์ ด้วยคำพูดต่างๆ ที่รุนแรงยิ่ง พระองค์ยอมรับคำบริภาษเหล่านั้นทั้งหมด แล้วทรงแปลความหมายอธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องดีงาม เช่น กรณีของเวรัจฉพรหมณ์และสีหเสนาบดีผู้รับแผนมาจากนิครนถ์นาฏบุตร

๖) **อุปบายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล** การเลือกคนเป็นอุปบายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระพุทโธบายที่ได้ผลคืออย่างยิ่ง ในการสั่งสอนแสดงธรรมก็เช่นกัน ทรงมักเริ่มต้นด้วยบุคคลที่เป็นพระมหากษัตริย์หรือประมุขของประเทศ อีกทั้งผู้นำของลัทธิต่าง ๆ ทำให้การประกาศพระศาสนาของพระองค์นั้นได้ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งและรวดเร็ว อีกทั้งเป็นการยืนยันพระปรีชาสามารถของพระองค์เป็นอย่างดีด้วย

๗) **การรู้จักจังหวะและโอกาส** วิธีสอนนี้เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งอินทรีย์หรือญาณ ผู้สอนต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือดึงดันทำ แต่ต้องตั้งตัวอยู่เสมอ เมื่อถึงจังหวะและโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไป ดังตัวอย่างเช่น ในระยะเริ่มแรกประกาศพระพุทธศาสนา ณ วันมาฆปุณณมี หลังตรัสรู้ ๓ เดือน เมื่อประทับอยู่ ณ เวฬุวัน พระสงฆ์สาวกมาประชุมพร้อมกัน ณ ที่นั้น และเป็นโอกาสเหมาะ พระองค์ก็ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นการชี้แจงจังหวะและโอกาสให้เกิดประโยชน์

^{๓๓}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๒๔/๒๔๐.

๘) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอัตรา คัดค้นหา มานะ ทิฐิ เสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญสุด แต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอน ได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกผู้สีกว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควร ก็ยอมรับให้ผู้เรียนรู้ดีกว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม โอนอ่อนผ่อนตามก็ยอมตาม สมควรขัดก็ ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบก็ปลอบ ดังพระดำรัสว่า “เราฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ด้วยวิธีแบบ สุภาพบ้าง วิธีแบบรุนแรงบ้าง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบรุนแรงบ้าง”^{๓๔}

๙) ลงโทษและการให้รางวัล มีคำสรรเสริญพระพุทธรูปที่ออกมาแสดงข้างต้นว่า “พระเจ้าผู้มีพระภาคเจ้าทรงฝึกอบรมชุมชนได้ดีถึงเพียงนี้โดยไม่ต้องใช้อาชญา” แสดงว่าการใช้อำนาจลงโทษ ไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ตาม การลงโทษน่าจะมีอยู่แบบหนึ่ง หมายถึงการ ลงโทษตนเอง ซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัย ในทางวินัยถือว่า มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว และบทบัญญัติเหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ โดยความเห็นชอบแห่งสงฆ์ ส่วนในทางธรรม ภารกิจที่เหลือขอ คือว่ายากสอนยากจริงๆ สอนไม่ได้จริงๆ ก็จะกลายถูกเพื่อนพรหมจารีและเพื่อน ภารกิจถือว่าเป็นผู้ที่ไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอนและดักเตือน ไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วยไม่ว่าทางธรรม หรือวินัย โดยวิธีนี้ซึ่งถือเป็นบทลงโทษที่รุนแรงที่สุด ส่วนการให้รางวัล ทรงใช้การชมเชยยกย่อง แต่ก็เป็นในรูปแบบการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น คือกล่าวชมโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการทำ ความดี

๑๐) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นบางครั้งคราว ย่อมมีลักษณะ แตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการ ประยุกต์หลักวิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป อย่างไร ก็ดี การได้เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ ปฏิบัติได้บ้าง การประกาศพระศาสนาพระพุทธเจ้าก็ทรงประสบปัญหาเฉพาะหน้าอยู่ตลอดเวลา และทรงแก้สำเร็จไปในรูปต่างๆ กัน ดังเช่นที่ปรากฏในธัญชาณีสสูตร อักโกสกสูตร สุนทริกสูตร และกลีสสูตร เป็นต้น

นอกจากนี้ บรรจบ บรรณรุจิ ยังได้กล่าวถึงพุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ หลายประการ ดังต่อไปนี้

๑) วิธีการสอนแบบอธิบายเชิงวิเคราะห์ วิธีนี้ทรงใช้ในการสอนพระอัญญา โทณทัณฺฑะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะและพระอัสสชิ โดยทรงชี้ให้เห็นทางปฏิบัติที่ผิดและเสนอ แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมทั้งทรงวิเคราะห์ให้เข้าใจถึงสามัญลักษณะคือความไม่เที่ยง ความเป็น

^{๓๔} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๓๐.

ทุกข์และความไม่ใช่ว่าตนที่แท้จริงของจันทร์ ๕ อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ กับ ทรงใช้สอนพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะและพระนาคิยะ พระสารีบุตร พระองค์ทรง วิเคราะห์ให้เข้าใจถึงว่าเวทนาไม่เที่ยง พระมหาโมคคัลลานะพระองค์ทรงวิเคราะห์ให้เข้าใจถึงว่า ชาติ ๔ คือ ปรวิ อาโต เตโซ วาโย ที่ประหลัดกันเข้าเป็นกายเป็นของไม่ใช่ว่าตน

๒) วิธีการสอนแบบอธิบายธรรมขั้นต่ำขึ้นไปถึงธรรมขั้นสูง วิธีนี้ทรงใช้สอนพระยสะ พระวิมล พระสุพาหุ พระปุลณชิ พระควัมปติ และพระมหากัปปินะ โดยทรงชี้ให้เห็นว่า ทานและ ศีลมีผลส่งให้ไปเกิดในสวรรค์อันเป็นแดนที่พร้อมด้วยเบญจกามคุณ แต่ถึงอย่างไร เบญจกาม คุณในสวรรค์นั้น ก็ยังเป็นของต่ำซ้ำให้โทษ เป็นทุกข์ สุดท้ายทรงชี้ให้เห็นว่าการออกบวชเป็นทางที่ ดีที่สุด แล้วทรงตอบย้ำเรื่องทุกข์ เหตุเกิดของทุกข์ ความดับทุกข์ และข้อปฏิบัติให้เข้าถึงความดับ ทุกข์

๓) วิธีการสอนแบบให้ผู้ฟังตั้งปัญหาทูลถาม วิธีนี้ทรงใช้สอนพระกุมารกัสสปะ พระส กิยะ พระอชิตะ พระติสสเมตเตยยะ พระปุลณกะ พระเมตตคุ พระโธตกะ พระอุปสีวะ พระนันทะ พระเหมกะ พระโตเทยยะ พระกัปปะ พระชตุกัณณี พระภัทราวุธ พระอุทยะ พระเปสาละ พระโม ฆราช และพระปิงคิยะ โดยทรงเปิดโอกาสให้พระสาวกดังกล่าวนี้ทูลถามปัญหาต่างๆ ซึ่งล้วน แล้วแต่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความพ้นทุกข์

๔) วิธีการสอนแบบยกเรื่องให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้ฟัง วิธีนี้ทรงใช้ สอน พระอรุเวลกัสสปะ พระนทีกัสสปะ พระคยากัสสปะ โดยทรงพิจารณาเห็นว่าพระสาวกทั้ง ๓ รูปนี้คุ้นเคยกับการบูชาไฟจึงทรงยกเรื่องไฟ คือ ราคะ โทสะ โมหะ มาสอนเพื่อทรงชี้ให้เห็นว่า ไฟ ดังกล่าวเผาไหม้สัตว์ให้เราร้อนเช่นเดียวกับไฟที่ท่านทั้ง ๓ เคยบูชาแล้ว

๕) วิธีการสอนแบบแสดงธรรมตามใจผู้ฟัง วิธีนี้ทรงใช้ในการสอน พระนาลกะ พระ ปุลณณะ พระอานนท์ พระกังขาเรวตะ พระสุภูติ พระปิลินทวัจนะ พระนาลกะประสงคังจะฟังโมเนยย ปฏิปทา พระองค์ก็ทรงแสดงให้ฟังตามที่ทูลขอ พระปุลณณะประสงคังจะฟังพระคำรัสตริสเดือน สำหรับอยู่ในสุณปรันตชนบท พระองค์ก็ทรงแสดงให้ฟัง พระอานนท์ประสงคังจะได้ฟังธรรมะทุก เรื่องที่ตรัสสอน พระองค์ก็ทรงแสดงให้ฟัง พระกังขาเรวตะ พระสุภูติและพระปิลินทวัจนะ ๓ รูปนี้ ประสงคังจะรับกรรมฐานไปปฏิบัติก็ทรงประทานให้ตามที่ทูลขอ กับทรงใช้สอน พระมหาโกฏฐิกะ พระนันทกะ พระภคุ พระกิมพิละ พระภัททิยะ(กาฬโคธาบุตร) พระมหาอุทายี พระโสภิตะ พระ รัฐบาล พระเสละ พระอุปวาณะ พระมหาปัลลภ พระพากุลละ พระกุนทธานะ ซึ่งพระสาวกทั้ง ๑๑ รูปนี้แม้จะไม่มีหลักฐานระบุว่าได้ฟังธรรมเรื่องอะไรจากพระพุทธเจ้า แต่ก็มีหลักฐานระบุว่าท่านได้ ปฏิบัติกรรมฐานจึงทำให้สันนิษฐานได้ว่า ท่านจะต้องได้รับกรรมฐานมาจากพระพุทธเจ้าแน่นอน เพราะต่างล้วนได้ฟังธรรมในสำนักพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น และพระพุทธเจ้าจะต้องทรงประทาน

กรรมฐานให้ตามที่ทูลขอ เหมือนที่ทรงประทานแก่พระกัณหาเรวตะ พระสุภูติ และพระปิลินทวัจนะ อย่างแน่นอน

๖) วิธีการสอนแบบตำหนิให้ตระหนัก วิธีนี้ทรงใช้สอน พระยโสชนะ พระสคตะ พระอุปเสนะ พระปิลโทลการทวาชะ โดยทรงตำหนิพระยโสชนะในเรื่องที่พระบริวารของท่านส่งเสียงดัง ทรงตำหนิพระสาคตะในเรื่องที่ท่านดื่มเหล้าจนเมาหมดสติ ทรงตำหนิพระอุปเสนะในเรื่องบวชได้เพียง ๑ พรรษา ก็เป็นอุปัชฌาย์บวชให้กุลบุตรอื่น และทรงตำหนิพระปิลโทลการทวาชะในเรื่องไม่รู้ประมาณในอาหาร ซึ่งพระสาวกทั้ง ๔ รูปนี้เมื่อถูกตำหนิก็ตระหนักและบำเพ็ญเพียรจนบรรลุอรหัตตผล

๗) วิธีการสอนแบบให้ความหวัง วิธีนี้ทรงใช้สอน พระนันทะ พระวังคีสะ โดยทรงให้ความหวังแก่พระนันทะว่าหากบรรลุอรหัตตผลก็จะได้นางฟ้าตามที่ปรารถนา และทรงให้ความหวังแก่พระวังคีสะว่า หากได้เรียนรู้อาการ ๓๒ แล้วก็จะรู้ที่เกิดของพระอรหันต์ตามที่ต้องการ ซึ่งเมื่อพระสาวกทั้ง ๒ รูปนี้ได้บรรลุพระอรหัตตผลแล้วก็รู้ทันทีว่า ความหวังที่พระพุทธเจ้าทรงให้ไว้ นั่นคืออุบายสอนธรรมที่ฉลาด

๘) วิธีการสอนแบบให้ลองผิดก่อนแล้วจึงสอนวิธีปฏิบัติที่ถูกให้ภายหลัง วิธีนี้ทรงใช้สอน พระโสมโกพิวิสะ และพระเมฆมิยะ โดยทรงปล่อยให้พระโสมโกพิวิสะบำเพ็ญเพียรอย่างหนัก ด้วยการเดินจงกรมจนกระทั่งเท้าแตกได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสก่อนแล้ว จึงทรงสอนวิธีปฏิบัติที่ถูกคือ บำเพ็ญเพียรแต่พอเหมาะไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป และทรงปล่อยให้พระเมฆมิยะไปอยู่ปฏิบัติธรรมตามลำพังแล้วไม่สามารถข่มจิตได้จนต้องกลับมาหาพระองค์อีก และทูลขอให้ตรัสบอกวิธีทำจิตให้สงบ ซึ่งเมื่อพระสาวกทั้ง ๒ รูปนี้ปฏิบัติตามที่ตรัสบอกก็ได้บรรลุอรหัตตผล

๙) วิธีการสอนแบบตรัสแนะเสริม วิธีนี้ทรงใช้สอน พระอนุรุทธะ โดยทรงพิจารณาเห็นว่าพระอนุรุทธะกำลังตรึกถึงธรรมอย่างถูกต้อง แต่ยังไม่แจ่มแจ้งถึงได้ตรัสแนะเสริมให้ติดต่อไปจนเข้าใจแจ่มแจ้ง

๑๐) วิธีการสอนแบบค่อยเป็นค่อยไป วิธีนี้ทรงใช้สอน พระราหุล และพระจูฬปันถก พระองค์ทรงสอนพระราหุล ซึ่งมีอายุ ๑๕ ขวบเพิ่งบวชใหม่ให้สำรวมในการพูด เมื่อท่านมีอายุ ๑๘ ปี พระองค์ก็ทรงสอนให้พิจารณารูปทั้งปวงว่าไม่ใช่ของเรา เพื่อข่มปัญญาของท่านให้แกล้วกล้าในหลักของไตรลักษณ์ และเมื่อท่านอายุ ๒๐ ปี พระองค์ทรงเห็นว่ามิปัญญาแก่กล้าแล้ว จึงตรัสเตือนให้ท่านเร่งทำที่สุดของทุกข์ให้ได้ ส่วนพระจูฬปันถก พระองค์ทรงสอนให้ท่านนั่งมองดูดวงอาทิตย์ พลังดูผ้าขาว พร้อมทั้งนึกบริกรรมว่า “ผ้าเช็ดฝุ่น ผ้าเช็ดฝุ่น” ครั้งผ้าขาวเริ่มสกปรก พระองค์ก็ทรงสอนให้ท่านได้คิดพิจารณาเปรียบเทียบจิตเหมือนผ้าขาวจนได้บรรลุธรรม

๑๑) วิธีการสอนแบบเลือกให้ศึกษา วิธีนี้ทรงใช้ในการสอน พระอุบาลี โดยที่ทรงพิจารณาเห็นว่า พระอุบาลีนี้หากไปอยู่ปฏิบัติธรรมตามลำพังแล้วก็จะชำนาญเฉพาะการเจริญวิปัสสนาเท่านั้น แต่จะไม่เชี่ยวชาญในการพิจารณาตัดสินพระวินัยจึงทรงบอกให้ท่านอยู่ปฏิบัติธรรมในสำนักของพระองค์ ซึ่งท่านก็ทำตามที่ทรงเลือกให้

๑๒) วิธีการสอนแบบย้อนคำพูดให้คิด วิธีนี้ทรงใช้ในการสอน พระองคุลิมาล โดยเมื่อวันพระองคุลิมาลวิ่งไล่หมายจะปลงพระชนม์ของพระองค์พร้อมทั้งร้องตะโกนบอกให้พระองค์หยุด พระองค์ได้ตรัสย้อนว่า พระองค์หยุดแล้วแต่พระองคุลิมาล(ขณะนั้นยังเป็นโจร)ต่างหากที่ยังไม่หยุด ซึ่งก็หมายความว่า พระองค์หยุดทำบาปแล้ว แต่พระองคุลิมาลยังไม่หยุด พระองคุลิมาลเข้าใจตามที่พระองค์ทรงหมายถึง จึงยอมทิ้งดาบแล้วทูลขอบวช

๑๓) วิธีการสอนแบบรอให้ผู้ฟังมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิต วิธีนี้ทรงใช้สอน พระพาหิยะ โดยทรงพิจารณาเห็นว่าพระพาหิยะขณะเฝ้าพระองค์อยู่นั้น สภาพร่างกายและจิตยังไม่พร้อม เพราะเดินทางมาไกลและเพิ่งมาถึง ร่างกายยังเหนื่อยอ่อนและจิตก็ไม่สงบ เพราะดีใจเกินไปที่ได้มาพบพระองค์ ดังนั้นเมื่อท่านทูลขอให้แสดงธรรมให้ฟังทรงยับยั้งไว้ก่อน ต่อเมื่อเห็นว่าท่านหายเหนื่อยและจิตก็สงบแล้วจึงทรงแสดงธรรมให้ฟัง

๑๔) วิธีการสอนแบบปลอบใจ วิธีนี้ทรงใช้สอนพระวัคคลี โดยในตอนแรกทรงจับได้พระวัคคลีเพราะโทษฐานที่ละทิ้งการบำเพ็ญสมณธรรม เทียวคิดตามดูพระรูปกายของพระองค์ เป็นเหตุให้พระวัคคลีเสียใจถึงขั้นจะไปกระโดดภูเขาฆ่าตัวตาย พระองค์จึงเสด็จไปปลอบและทรงให้กำลังใจจนพระวัคคลีเกิดความรู้แจ้งได้บรรลุอรหัตตผลในที่สุด

๑๕) วิธีการสอนแบบขู่ขู่ให้แสดงความสามารถแล้วให้ออวาท วิธีนี้ทรงใช้ในการสอนพระโศณกุกัณณะ โดยทรงให้พระโศณกุกัณณะซึ่งเดินทางมาเฝ้าจากแคว้นอันติได้แสดงความสามารถด้วยการสวดสรภัญญะ ครั้นแล้วได้ตรัสชมและประทานพระโอวาท

๑๖) วิธีการสอนแบบแสดงธรรมโปรดคนทั่วไปแต่มีเป้าหมายอยู่ที่คนคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง วิธีนี้ทรงใช้สอน พระมหากัจจายนะ และพระกาฬุทายี เป็นต้น^{๕๓}

๒.๖.๕ ภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้สื่อสาร

เป็นที่ประจักษ์ดีว่า ภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ คือ ภาษามคธ แต่บางส่วนยังสงสัยว่าจริงหรือไม่ ภาษามคธหรือเรียกอีกอย่างว่า ภาษาบาลี โดยเฉพาะฝ่ายเถรวาทได้ยึดภาษานี้เป็นหลักในการศึกษาคำว่าพระพุทธพจน์ เพราะเชื่อว่า น่าเชื่อถือที่สุด นอกจากนั้น ยังมีภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาพวกพราหมณ์ที่มีอิทธิพลอยู่ในยุคนั้น จากข้อความก่อนหน้านี้ คงพอทราบเหตุผลได้ว่า พระพุทธเจ้ามิได้เจาะจงว่า จะใช้ภาษาใดในการเผยแผ่ธรรมะ ส่วนการใช้ภาษามคธ สันสกฤตและภาษาบาลีนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งในแคว้นบางแคว้นที่ใช้เป็นภาษาพูดกัน

พระพุทธเจ้าเป็นที่รู้จักกันกว้างไกล การที่พระองค์เสด็จไปที่ใด พระองค์ทรงใช้ภาษาพื้นเมืองเหล่านั้นในการสื่อสาร แต่อย่างไรก็ตาม ยังเป็นปัญหาว่า พระพุทธเจ้าเน้นการใช้ภาษาอะไรกันแน่ในการเผยแผ่ธรรมะ แม้จะมีสาวกหรือผู้คนต่างแคว้น ต่างถิ่นมาเลื่อมใสจนยอมรับเป็นสาวกของพระองค์ก็ตาม สาวกเหล่านี้ อาจจะเป็นตัวแทนในการนำเอาภาษาดั้งเดิมของตนไปเผยแผ่ศาสนาด้วย แต่ถึงกระนั้น ก็ยังต้องการภาษาที่เป็นมาตรฐาน เพื่อเป็นเอกภาพในหลักการสอน นั่นคือพระพุทธเจ้าตรัสเป็นภาษาใด เมื่อสาวกนำไปถ่ายทอด จะต้องแปลงเป็นภาษาอื่นหรือไม่ ความผิดเพี้ยน ความคลาดเคลื่อนอาจเกิดขึ้นหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ สาวกในสมัยนั้น จึงตระหนักดีว่าการที่ตนเองจะถือวิสาสะแสดงธรรมเอง ก็อาจเกิดความผิดเพี้ยนในพุทธประสงค์ของพระองค์ จึงตัดสินใจพบบุคคลที่เลื่อมใส ไปเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อทูลถามปัญหา จะได้ฟังด้วยหู คุ้ยด้วยตาของตนเองดีกว่า อนึ่ง บางองค์อาจจะไม่ถนัดภาษาในท้องถิ่นที่จรจาริกไป เลยไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงธรรมมากนัก จึงกล่าวเพียงย่อๆ หรือแค่หัวใจธรรมเท่านั้น เช่น พระอัสสชิ ในขณะที่ออกบิณฑบาตอุปติสสนุตร ซึ่งเป็นศิษย์ของอาจารย์สัจจชัย เห็นท่านอัสสชิแล้วเกิดความเลื่อมใส จึงติดตามท่านไปเพื่อฟังธรรมท่าน อุปติสสนุตรขอร้องให้ท่านแสดงธรรมให้ฟัง แต่พระอัสสชิปฏิบัติเสฐ อุปติสสะจึงขอร้องให้แสดงธรรมเพียงย่อๆ สั้นๆ ท่านจึงกล่าวเพียงสั้นๆ ว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และย่อระดับไปเพราะเหตุนี้^{๓๕} เพียงแค่นี้ ทำให้อุปติสสะเกิดดวงตาเห็นธรรม นี่แสดงให้เห็นว่า พระธรรมคำสอนของพระองค์ ใช้ภาษาที่เข้มข้นสั้น ๆ แต่มีความกระชับกินใจ ได้ความหมายอย่างลึกซึ้ง แม้สาวกเองยังไม่กล้าขยายเนื้อความออกไปให้พิสดารมากมาย ที่ใช้ในการสื่อสารธรรมกัน อย่างเช่น ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลีหรือภาษามคธ ที่ชาวนครสื่อสารกันอยู่ เป็นที่น่าสังเกตอยู่ว่าทำไมคนสมัยนั้น ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า จึงสะดุดในเนื้อหาธรรมะหรือสะดุดในคำสอนของพระองค์ แม้แต่สาวกบางองค์ยังสามารถใช้ภาษาอย่างกลมกลืนกับเนื้อหาคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างดียิ่ง นั่นแสดงให้เห็นว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่ใช้ภาษาที่เป็นจริง ไม่ใช่ภาษาฟุ่มเฟือย ใช้ภาษาเพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง ใช้ภาษานำพาไปสู่การดับทุกข์ แก้ปัญหาได้นั่นเอง ในขณะที่ลัทธิอื่นๆ ล้วนแต่ใช้ภาษาที่เข้าใจยาก ลิ่นไหล วกวน ซับซ้อนเชิงปรัชญา ภาษาของพระพุทธองค์จึงเหมาะแก่ผู้แสวงหาความจริง ได้สาระแก่นแท้ของการหลุดพ้น ภาษาและเนื้อหาธรรมจึงเกี่ยวเข้าด้วยกันอย่างสนิท เวลาที่ออกมามีอะไรแอบแฝงซ่อนเร้นเรียกว่า ปาก (ภาษา) กับใจ (เนื้อหาธรรม) ตรงกันนั่นเอง ผู้ฟังจึงสามารถจับเอาเนื้อธรรมความจริงนั้นได้เร็ว อนึ่ง การที่พระพุทธเจ้าใช้ภาษามคธ อาจเป็นไปได้ว่า แคว้นมคธมีภาษา

^{๓๕} แสง จันทร์งาม, *วิธีสอนของพระพุทธเจ้า*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๐.

ของตัวเองอยู่แล้วและแคว้นนี้เป็นแคว้นที่มีอำนาจในการปกครอง ด้วยว่า “ภาษาที่พระองค์ใช้สื่อสารคือ ภาษามคธ แม้พระพุทธเจ้าเป็นชาวโกศลโดยกำเนิด แต่พระองค์ก็ใช้เวลาส่วนใหญ่เผยแผ่ศาสนาที่แคว้นมคธ”^{๓๖} ท่านวิเคราะห์ในเรื่องนี้ จากงานที่ศึกษาของนักปราชญ์ ที่ถกเถียงกันในประเด็น ดังนี้

๑) ภาษาบาลีน่าจะมาจากภาษามคธหรือไม่ เหตุผลที่ภาษาบาลีน่าจะเป็นภาษามคธ (แนวคิดนี้ ท่านชี้ว่าเป็นของท่านพุทธโฆษาจารย์นี่เอง) เพราะว่า แต่เดิมเป็นภาษาชั้นสูง มีวัฒนธรรมมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล แต่อย่างไรก็ดี ท่านยังไม่เชื่อสนิทนักว่า ภาษาทั้งสองคือ ภาษาเดียวกัน

๒) ภาษาบาลีมาจากถิ่นอุชเชณีหรือไม่ เนื่องจากว่า ภาษาบาลีมีส่วนเกี่ยวข้องกับภาษาไปสาคี ซึ่งอยู่ติดกับแคว้นอุชเชณี ท่านกล่าวว่า ข้อนี้ น่าคิดและมีเหตุผลเป็นไปได้

๓) ภาษาบาลีเป็นภาษาอรรธมคธหรือไม่ เนื่องจากว่า พบในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศก ซึ่งเป็นภาษามคธแตกต่างจากภาษาบาลีอยู่มาก ท่านจึงสรุปว่า ภาษาบาลี ภาษาอรรธมคธ ภาษาไปสาคี น่าจะมาจากกลุ่มภาษาปรากฤตนั่นเอง ส่วนที่แตกต่างกันเพราะท้องถิ่นหรือภูมิศาสตร์ แต่แค่เล็กน้อยเท่านั้น

ดังนั้น ภาษาบาลีจึงเชื่อว่า มีที่มาจากภาษามคธ นอกจากนี้ ภาษาบาลี ยังมีส่วนที่เหมือนกับภาษาปรากฤตอยู่มากทีเดียว ส่วนภาษาบาลีมีส่วนเกี่ยวข้องกับภาษามคธนั้น ท่านกล่าวว่า เพราะมาจากภาษาไวทิกะแห่งเดียวกัน แต่แตกต่างกันเล็กน้อยคือ ภาษาสันสกฤต ส่วนมากเป็นภาษาที่พวกพราหมณ์ใช้กัน ส่วนภาษาปรากฤต คนสามัญใช้กันเพราะไม่ยาก จึงอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาในพุทธกาล เกิดในท่ามกลางของภาษาต่างๆ มากมาย โดยแต่ละแคว้นมีภาษาของตัวเอง ภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้จึงไม่อาจจะใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นหลัก ดังที่พระองค์เองไม่อนุญาตให้เขียนตามภาษาพุทธพจน์ แต่ให้ใช้ตามภาษาท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับปราชญ์ผู้รู้ในศาสนาท่านหนึ่ง คือ เสถียร โพธิ์นันทะ กล่าวในประเด็นนี้ว่า ในสมัยพุทธกาล มีภาษามากมาย ส่วนที่พระองค์ใช้ภาษามคธ เพราะมีเหตุผล ๒ ประการคือ

๑) ภาษามคธเป็นภาษาชาวบ้านไม่ยากบางที่เรียกภาษานี้ว่า ดันติภาษา แปลว่า ภาษาที่มีแบบแผน คือ มีระบบเป็นไวยากรณ์ มีระเบียบมากขึ้น

๒) ส่วนที่พระองค์ใช้ภาษาสันสกฤตด้วย เพราะเป็นภาษานักบวช นักเผยแผ่ เป็นภาษาชั้นสูง พวกพราหมณ์เองจึงภูมิใจในภาษาของตัวเองและมีแนวโน้มเหยียดภาษาชาวบ้าน (ภาษา

^{๓๖} พระมหาปฐมพงษ์ งามล้วน, ประวัติภาษาบาลี ความเป็นมาและที่สัมพันธ์กับภาษาปรากฤตและสันสกฤต, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๕.

มคธ) ด้วย มาในยุคพระพุทธเจ้า พระองค์จึงยึดเอาภาษาธรรมดาหรือภาษาชาวบ้าน ขึ้นมาเป็นภาษาในการสื่อสาร ภาษามคธจึงได้รับการฟื้นฟูอีกที เพื่อเผยแพร่ศาสนากับทุกคนทุกชั้นไม่มีวรรณะ^{๓๖} เมื่อกล่าวโดยสรุป พระองค์ใช้ภาษาในลักษณะ ๒ ประการคือ

(๑) ใช้ภาษาแบบทางการ (Formal Language) ภาษาที่พบคือ ภาษาที่เป็นคำเดิมหรือภาษาที่พวกพราหมณ์ใช้กันอยู่ พระองค์ไม่ได้ปฏิเสธแต่อย่างไร เมื่อพวกพราหมณ์นำมากล่าวหรือสนทนาธรรมด้วยภาษาชั้นสูง (สันสกฤต) พระองค์ทรงใช้ด้วย แต่จะให้ความหมายใหม่ ตามที่พระองค์สอน โดยมุ่งเน้นที่ความหมายแบบตรงไปตรงมา ได้สาระ ได้ความจริงตามกฎของธรรม เช่น คำว่า อริยะ ความหมายเดิมคือ ลูกของพระพรหม เพราะถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ผู้ประเสริฐ ส่วนความใหม่ของพระพุทธเจ้าคือ ความจริงจากชีวิตที่สะท้อนถึงความจริงที่เป็นอยู่อย่างนั้น ไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครกำหนด แต่เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ เรียกว่า อริยสัจ ดังนั้น จะพบว่าความหมายของภาษาทางการ (เดิม) กับความหมายใหม่จึงเกิดขึ้นพร้อมกัน

(๒) ใช้ภาษาเชิงเนื้อหา (Material Language) เป็นภาษาที่เปลี่ยนแปลงตามกาล หมายความว่า ไม่ใช่ภาษาตายตัว เป็นภาษาที่ขึ้นอยู่กับผู้พูดเป็นหลัก และสามารถเปลี่ยนความหมายตามอารมณ์คนพูดได้ด้วย ในพุทธพจน์ของพระองค์มีมากมาย เช่น พระองค์ตรัสกับโจรองคฺคิมาลว่า เราหยุดแล้ว แต่ท่านยังไม่หยุด ซึ่งสร้างความสงสัยอย่างมากกับโจรองคฺคิมาลจึงแย้งพระองค์ว่า สมณะมีวาจาเท็จ ท่านก้าวเดินโยตราว่าท่านหยุด พระองค์จึงตรัสแก่โจรองคฺคิมาล ถึงความหมายที่แท้จริงว่า เราหยุดจากการทำชั่ว แต่ท่าน (โจร) ยังไม่หยุด ยังคิดจะฆ่าอีก ลักษณะเช่นนี้ นักปรัชญาคณหนึ่งชื่อ วิทกิตสไตน์กล่าวถึงภาษาว่า เหมือนเป็นภาษาแบบเล่นเกม คือ ผู้ฟังอาจจะไม่รู้ว่าคุณพูดหมายถึงอะไร เพราะเนื้อหาจริง ๆ มิได้อยู่ที่ตัวภาษา แต่อยู่ที่เนื้อหา วัฒนธรรมของภาษา จึงเป็นภาษาเชิงประวัติ ความจริงอยู่ที่คนพูด นอกจากนี้ ความหมายอาจจะเปลี่ยนตาม กาละ (Time) และเทศะ (Space) ด้วย^{๓๗} เช่น ภาษาชาวเมือง ภาษาชาวชนบท ให้ถือตามถิ่นนั้นๆ

เพราะฉะนั้น ภาษาที่พระองค์ใช้ในการสื่อสารจึงน่าจะประกอบด้วย ภาษาท้องถิ่น (ชาวบ้าน) และภาษาชาวเมือง (ทางการ) หากกล่าวโดยเจาะจงภาษา คือ ภาษาปรากฏ ภาษาสมาธิ และภาษาสันสกฤต เป็นต้นดังนั้น ภาษาดั้งเดิมของพวกพราหมณ์ในสมัยนั้น จึงถูกพระพุทธเจ้าแปลงความหมายใหม่ แต่การแปลงพระองค์มิได้กระทำแบบสิ้นเชื้อไข พระองค์ยังยึดเอาคำเดิมอยู่แต่ที่เปลี่ยนคือ ความหมายเท่านั้น บางครั้ง ลัทธิอื่นมาทูลถามพระองค์ในเรื่องต่างๆ พระองค์ยังทรงใช้คำนั้นเป็นเครื่องมือในการโต้กลับก็มี ลักษณะการตอบ การตรัสแก่สาวกและลัทธิต่างๆ มี ๔ แบบคือ

^{๓๖}เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, หน้า ๕๔-๕๖.

- (๑) แบบยืนยั้น เรียกว่า เอกังสพยากรณ์ย
- (๒) แบบยกย่อน เรียกว่า ปฏิปุจฉาพยากรณ์ย
- (๓) แบบแยกแยะ เรียกว่า วิภังชพยากรณ์ย
- (๔) แบบหยุดอยู่ เรียกว่า ฐปนีย^{๓๔}

ลักษณะแรก หมายความว่า พระองค์ทรงยืนยั้นในด้านของพระองค์เอง ตรัสแบบตรงไปตรงมา ไม่ชักเยื้อง ไม่วกวน ตรัสแต่เรื่องสัจจริง เช่น คำพูดที่ควรพูด ๑๐ อย่างหรือแสดงธรรมในเรื่องอริยสัจสี่นั่นเอง จุดประสงค์ของพระองค์ เพื่อที่จะยืนยั้นในหลักคำสอนที่พระองค์ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง นั่นหมายความว่า ภาษาที่ออกมาจากพระโอษฐ์ย่อมจะมีค่ามีคุณประโยชน์อย่างแท้จริง

ลักษณะที่สอง หมายความว่า พระองค์ใช้ความรู้ ที่ผู้ถามมีอยู่เป็นเครื่องมือตอบได้นั้น หมายถึง พระองค์ทรงรู้ภาษาผู้ถามได้ดีและสามารถย้อนถามได้ นี่คือการถือโอกาสได้เพื่อให้คนถาม เกิดอาการหวั่นไหวหรือประหม่าในท่าทีของตน

ลักษณะที่สาม หมายความว่า พระองค์อธิบายชี้แจงให้ฟังอย่างละเอียดในเรื่องนั้น ๆ หากผู้ถามมีความรู้ไม่ถึงหรือไม่รู้จริง จะยอมรับเองว่า ตัวเองไม่มีความเข้าใจจริง ๆ ซ้อนเนื่อง ที่สาวกของลัทธิอื่น ๆ ที่มาทูลถามพระองค์ เกิดเปลี่ยนใจมานับถือพระองค์และแสดงตัวเป็นสาวกแทน นั่นแสดงให้เห็นว่า พระองค์สามารถนำเอาภาษามาขยายให้คนถามจน (ทาง) ได้

ลักษณะที่สี่ หมายความว่า พระองค์ไม่ทรงพยากรณ์หรือตอบอะไรเลย เพราะบางเรื่องไม่มีประโยชน์ในการแก้ปัญหาชีวิต ไม่สามารถดับทุกข์ได้ แต่อาจเกิดความแตกแยกหรือขัดใจกัน เช่น มีคนถามว่า ตายแล้วไปไหน โลกเที่ยงหรือไม่ คำตอบมิได้สร้างสรรค์ปัญญาใด ๆ แต่อาจจะเป็นหลักฐานในการยอมรับหรือจับผิดในบางลัทธิที่ยืนยั้นเช่นนั้นได้ นี่หมายความว่าพระองค์ทรงใช้ภาษาชาวบ้านได้อย่างไม่มีปัญหา คือ ไม่ตอบก็ได้ นั่นเพราะพระองค์ทรงเห็นว่าภาษามีได้เป็นจุดจบของปัญหา ที่สำคัญคือ แก้ทุกข์ไม่ได้

พระองค์ทรงใช้ภาษาเหล่านั้น เผยแผ่คำสอน แต่ได้ปรับปรุงและ परिवรรตเพื่อให้ได้ความหมายใหม่ จากภาษาชาวบ้าน (ภาษาสมมติ) ให้เป็นภาษาศาสนา (ภาษาปรมาตม์) เพื่อถ่ายทอดเป็นภาษาธรรมะที่สื่อจากพุทธประสงค์ไปยังบุคคลต่างๆ ที่มีฐานะ วรรณะ ความรู้ แตกต่างกันไป เพื่อให้บรรลุตามพุทธประสงค์ นั่นเพราะพระองค์มีคุณสมบัติในฐานะ “ธรรมภาวะ” (ธรรมกาย) และสื่อ “สื่อกลาง” ของธรรม (นิรมานกาย) ลักษณะภาษาที่ใช้ในการเผยแผ่คุณะนั้นคือ การใช้ศัพท์ การให้ความหมายใหม่ พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในท่ามกลางเจ้าลัทธิ และวัฒนธรรมของศาสนา

^{๓๔}ที.ม. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๕๑.

พราหมณ์ อิทธิพลในด้านความคิด ความเชื่อ พิธีปฏิบัติการศึกษา การแสดงออก การใช้ภาษา การสื่อสารในสมัยนั้น ล้วนได้รับมาจากศาสนาพราหมณ์ทั้งสิ้น แหล่งสำคัญคือ คัมภีร์พระเวท วิธีแสวงหาทางตรัสรู้ ได้มาจากพื้นฐานในการปฏิบัติตามหลักของอาศรม ๔ เมื่อตรัสรู้แล้วก็นำเอาธรรมออกไปเผยแผ่ ถึงกระนั้น พระองค์ยังพบอุปสรรค คือกำแพงแห่งวัฒนธรรมภาษาของพราหมณ์ แต่พระองค์มิได้ปฏิเสธภาษาการสื่อสารของพวกพราหมณ์ แต่กลับนำมาใช้ได้อย่างกลมกลืนทีเดียว โดยแยกคำ ความหมายออกให้ชัดเจนว่า อะไร คือ คำเดิม อะไร คือ คำใหม่ของพระองค์ เช่น คำว่า

(๑) ธรรม ความหมายเดิมของศาสนาพราหมณ์คือ คุณธรรมหรือประโยชน์ที่ได้จากการประพฤติตามอาศรม ๔ นอกจากนี้ ยังหมายถึง กฎ หน้าที่ ขอบปฏิบัติในพิธีกรรมด้วย ส่วนความหมายทางพระพุทธศาสนา คือ ความจริงที่เป็นธรรมชาติ ที่มีเหตุมีปัจจัยให้เข้าไปตามสภาวะ การเข้าใจในธรรมคือ เข้าไปอยู่ ไปเป็น อันเดียวกันกับธรรม เช่น พระอรหันต์ ซึ่งมี ๒๐ อย่าง ธรรมที่เป็นฝ่ายทำลาย (กิเลส ตัณหา อุปาทาน) และธรรมที่เป็นฝ่ายสนับสนุน (สติ ปัญญา)

(๒) อรหันต์ คือ เป็นคำของศาสนาพุทธที่ใช้ หมายถึง ผู้บรรลุนิพพานสูงสุด ส่วนศาสนาพราหมณ์คำเดิมคือ พรหมัน แปลว่า ความงอกงาม ความเจริญหรือความจริงแท้อันสมบูรณ์

(๓) อริยะ คือ ผู้ประเสริฐ โดยกำเนิดจากพระโอรสของพระพรหม เรียกกลุ่มตัวเองว่าอริยะหรือพวกอรยันหรืออารยชน ส่วนในความหมายของพุทธศาสนา หมายถึง ผู้ปฏิบัติจนถึงขั้นอรหันต์ เรียกว่า ผู้ประเสริฐโดยปัญญาหรืออริยสงฆ์^{๓๕}

(๔) พราหมณ์ คือ นักบวชในศาสนาพราหมณ์ ที่เชื่อตัวเองเป็นผู้บริสุทธิ์ เรียนจบไตรเพทเพราะเป็นบุตรพระพรหม ส่วนในความหมายของพุทธศาสนา คือ นักบวชที่ประพฤติตามพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ ภิกษุและพราหมณ์ที่มีจิตไม่เศร้าหมอง เรียกว่า พรหมจรรย์ เท่ากับพระอรหันต์^{๓๖}

(๕) กรรม คือ การกระทำของพระพรหมต่อสรรพสิ่ง เรียกว่า พรหมลิขิตและการสร้างหรือการแสดงออกต่อพระเจ้าโดยการบูชาเช่นไหว้เรียกว่า พิธีกรรม (Ritual) ส่วนความหมายของพระพุทธศาสนา คือ การกระทำที่อาศัยองค์ประกอบ ๓ อย่างคือ กาย วาจาและใจ ซึ่งอยู่บนฐานของเจตนา

^{๓๕} สนิท ศรีสำแดง, ปรัชญาเถรวาท, หน้า ๘.

^{๓๖} ที.ที. (ไทย) ๘/๒๘๔/๓๘๒.

(๖) นิพพาน ในศัพท์เดิมของศาสนาพราหมณ์มีหลายคำ เช่น โมกษะ มุกติ วิมุตติวิโมกษะ มุกตะ แปลว่า การหลุดพ้น การปลดปล่อยให้อิสระ โดยประพาศตามอาศรมข้อที่ ๔ (สันยาสี) ส่วนในพระพุทธศาสนามีความหมายว่า การดับจากกิเลส ไม่มีตัวตน วางเปล่าจากอึดตา เป็นคุณธรรมอันสูงสุด

สรุป พระพุทธองค์ทรงมองมนุษย์ในฐานะแห่งสัตว์โลกที่มีขีดความสามารถในการพัฒนาปัญญาไปสู่ความดับทุกข์ได้ ทรงมองมนุษย์เป็น ๔ กลุ่ม ตามกำลังของความสามารถในการรับสารหรือการเรียนรู้ จึงทรงประกาศศาสนธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ซึ่งหมายถึงมนุษยชาติทั้งหมด พร้อมกันนี้พระองค์ได้ทรงกำหนดคุณสมบัติของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ต้องมีความพร้อมทั้งภายนอกและภายใน ตลอดถึงหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เทคนิควิธีและการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชุมนั้น ๆ เพื่อให้เป็นต้นแบบแก่พระสาวกได้ยึดถือเป็นแนวทางในการเผยแผ่ สืบทอด ประยุกต์และพัฒนา รูปแบบการเผยแผ่มาถึงพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

บทที่ ๓

ประวัติและผลงานของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)

พระราชพรหมยาน เป็นพระมหาเถระรูปหนึ่งแห่งคณะสงฆ์ไทยที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูการเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศไทย ในรัชกาลปัจจุบัน แม้ท่านมรณภาพมาเป็นเวลาเกือบ ๒๐ ปีแล้วก็ตามแต่ผลงานของท่าน ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมมากมายยังคงอำนวยประโยชน์ให้กับพุทธศาสนิกชนและสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) ซึ่งต่อจากนี้ไปจะกล่าวนามของท่านด้วยความเคารพว่า “พระราชพรหมยาน” ตลอดงานวิจัยโดยนำเสนอเป็น ๓ ส่วน ไปตามลำดับ คือ

๓.๑ ชีวิตประวัติของพระราชพรหมยาน โดยสังเขป

๓.๒ ผลงานด้านต่าง ๆ ของพระราชพรหมยาน

๓.๑ ชีวิตประวัติของพระราชพรหมยาน โดยสังเขป

เมื่อก้าวถึงชีวิตประวัติของพระราชพรหมยานในช่วงปฐมวัยนั้น มิได้มีเอกสารบันทึกไว้อย่างชัดเจน มีเพียงคำบอกเล่าของท่านเองที่กล่าวไว้ในหนังสือประวัติหลวงพ่อดำ ปาน โสณันโท (พระครูวิหารกิจจานุการ)^๑ และในหนังสืออีกหลายเล่ม ซึ่งล้วนแล้วแต่ท่านเป็นผู้พูดไว้เองทั้งสิ้น^๒ ได้มีการรวบรวมชีวิตประวัติของพระราชพรหมยาน และตีพิมพ์รวมเล่มเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๖^๓ หลังจากท่านมรณภาพไปราว ๔ เดือน

พระราชพรหมยาน เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๖๐ ตรงกับวันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ ตามใบสุทธิตี^๔ ขณะที่พระปลัดอนันต์ พุทธญาโณ เจ้าอาวาสวัดจันทาราม(ท่าซุง) ได้ระบุว่า พระราชพรหมยาน เกิดเมื่อ วันเสาร์ที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๕ ตรงกับวันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน

^๑ คณะสงฆ์ท่าซุง, ประวัติหลวงพ่อดำ ปาน โสณันโท (พระครูวิหารกิจจานุการ), พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพฯ : บริษัท สปีด เพลส จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า

^๒ พระครูปลัดอนันต์ พุทธญาโณ, ประวัติหลวงพ่อดำพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำท่าซุง), พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพฯ : มปป., ๒๕๕๔), หน้า ๓๓.

^๓ ปริญา นุตาลัย และ โสภณัฐ สดสี, พระราชพรหมยาน, (ม.ป.ท. : ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

๘ ปีมะโรง^๕ เนื่องจากท่านได้เรียนถามเหตุการณ์และสอบทานปีพุทธศักราชที่เกี่ยวข้องกับพระราชพรหมยาน พบข้อประเด็นที่น่าสนใจคือ หนังสือสุทธิ มีการประกาศใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๐ พระอุปัชฌาย์ได้ออกหนังสือสุทธิให้พระราชพรหมยานในปีนั้น เมื่อนับย้อนไป ๒๐ ปี ตามเกณฑ์อายุบวช ทำให้พระราชพรหมยานเกิดเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๐ แต่มีหลักฐานและเหตุการณ์หลายอย่างสนับสนุนว่า พระราชพรหมยานเกิดมาก่อนหน้านี้อแล้ว^๖ แต่เนื่องจากว่าไม่เคยมีใครถามท่านว่าเกิดเมื่อใด เรื่องวันเกิดที่แท้จริงของท่าน จึงปรากฏเป็น ๒ นัยดังกล่าว

พระราชพรหมยาน เกิด ณ หมู่บ้านในตำบลสาละ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี บิดาชื่อ นายคง สังข์สุวรรณ มารดาชื่อ นางสมบุญ สังข์สุวรรณ ท่านเป็นบุตรคนที่ ๑ จากพี่น้องร่วมบิดามารดาจำนวน ๕ คน ดังนี้

นายวงษ์ สังข์สุวรรณ

นางสำเภา ยาหอมทรง(สังข์สุวรรณ)

พระราชพรหมยาน

พระครูพิศาลวุฒิชรรม (เวก สังข์สุวรรณ)

ด.ญ. อุบล สังข์สุวรรณ ถึงแก่กรรมตั้งแต่อายุ ๔ ขวบ

บิดาของพระราชพรหมยาน เป็นเจ้าของที่นา ๔๐ กว่าไร่ ทำนาได้ข้าวปีละ ๕ - ๑๐ เกวียน สมัยนั้นราคาข้าวเกวียนละ ๒๐ - ๒๕ บาท บิดาจึงมีอาชีพหลัก คือ ทำนาและหาปลา ส่วนมารดาเป็นคนใจบุญสุนทาน ขณะจะตั้งครรภ์ได้ฝันเห็นพระพรหมมีสี่เหลียงเป็นทองคำเหมือนพระพุทธรูป นอนลอยไปในอากาศ มีเพชรประดับแพรพรรณทั่วตัว เข้าทางหัวจั่วบ้านด้านทิศเหนือ เข้ามานั่งที่ตักจึงถอดไว้หายเข้าไปในกาย^๗ เมื่อเกิดมาใหม่ๆ ลูกที่บวชคือ หลวงพ่อเล็ก เกสโร ได้ตั้งชื่อให้ว่า “พรหม” และต่อมามีภายหลัง คนที่จัดทะเบียนสำมะโนครัวเปลี่ยนชื่อให้เป็น “สังเวียน” ย้ายกับชาวบ้านเรียกว่า “เล็ก” ส่วนท่านมารดาและพี่ๆ น้องๆ เรียกว่า “พ่อกลาง”^๘

เมื่ออายุ ๖ ขวบ พระราชพรหมยานและพี่ชายคนโต ได้ไปอยู่สำนักหลวงพ่อบาน วัดบางนมโค อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เข้าเรียนที่โรงเรียนประชาบาลวัดบางนมโค และได้ศึกษาระเบียบปฏิบัติจากการได้เป็นศิษย์วัดบางนมโค ซึ่งต้องถือปฏิบัติเคร่งครัดใน ๒ ข้อ

^๕ วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงพ่อบานพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อบานท่าซุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๔), หน้า ๗๖.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

^๘ ดูรายละเอียดใน อ.แก้ว อรุณฉาย, หลวงพ่อบานอุทัยธานี อริยผู้แก่งล้ำวิชาธรรม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรธรรม, หน้า ๕.

คือ ๑. เว้นจากการดื่มสุราเมรัยเด็ดขาด ๒. เว้นการลักขโมยเด็ดขาด ขณะเดียวกันศิษย์วัดทุกคนต้อง หักหูงิ้วไว้ให้คล้อง เนื่องจากหลวงพ่อบานมีผู้มาขอให้ท่านรักษาโรคเป็นจำนวนมาก และท่าน เมตตาให้เลี้ยงอาหารผู้มารักษาโรค และให้ศิษย์วัดจัดเวรแจกอาหาร

เมื่ออายุ ๑๑ ปี ได้กลับไปอยู่ที่บ้านเดิม ต่อมาได้เรียนวิชาแพทย์แผนโบราณ เมื่อเรียน จบหลวงสุวิชาญ แพทย์ซึ่งเป็นน้ำได้บรรจุท่านเข้าเป็น เกษัตริกรทหาร กรมแพทย์ทหารเรือ^๕

๓.๑.๑ การบรรพชาอุปสมบท

พระราชพรหมยาน ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อครั้งที่เรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียน ประชาบาลวัดบางนมโค แต่ท่านไม่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในขณะที่บรรพชาเป็นสามเณร เป็นแต่ เพียงเล่าว่าเคยบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ที่วัดบางนมโคก่อนที่จะกลับไปอยู่บ้านเดิม^๖

ส่วนการอุปสมบทของท่าน มีมูลเหตุมาจาก คุณหลวงสุวิชาญแพทย์ ได้นิมนต์หลวง พ่อบานไปเทศน์ที่กรมแพทย์ทหารเรือ โดยเทศน์เกี่ยวกับ เรื่อง นรก-สวรรค์ และการเห็นผี เห็น เทวดา เมื่อจบเทศนาแล้ว หลวงพ่อบานได้ถามในที่ประชุมกันว่า ใครไม่เชื่อเรื่องที่ท่านเทศน์บ้าง ทุกคนในที่ประชุมนั่งเงียบ ยกเว้นพระราชพรหมยานกับเพื่อน ๓ คน ยกมือแสดงตนว่าไม่เชื่อ หลวงพ่อบานได้สอนวิธีภาวนาเพื่อให้เห็นผีได้ จากนั้นหลวงพ่อบานได้เทศน์เรื่อง สวรรค์-นรก พรหม และนิพพานอีก จึงทำให้พระราชพรหมยานและเพื่อน ๆ อยากรู้เรื่องเหล่านี้ให้ลึกซึ้ง หลวง พ่อบานได้แนะนำให้บวชแล้วไปเรียนรู้ต่อ แล้วท่านจะเป็นผู้สอนให้ นี่คือมูลเหตุของการ อุปสมบทของท่าน^๖

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ วัดบางนม โค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีพระครูรัตนภิรมย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูวิหาร กิจจานุการ (ปาน โสนนุโท) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์เล็ก เกสโร เป็นพระอนุสาวนา จารย์ อุปสมบทขณะมีอายุได้ ๒๐ ปีบริบูรณ์

๓.๑.๒ การศึกษาพระปริยัติธรรม

เหตุการณ์ชีวิตของพระราชพรหมยานมีความเป็นมานาน่าสนใจ แต่เนื่องจากเป็นคำเล่า ประกอบการเทศนาสั่งสอนคณะศิษย์ในหลายวาระ และมีเนื้อหามาก ผู้วิจัยจะได้รวบรวมไว้ โดยสังเขป ดังนี้

^๕ วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงพ่อบานพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อบานท่าซุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๔), หน้า ๘๒.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓-๘๔.

- พุทธศักราช ๒๔๘๐ - สอบได้นักธรรมชั้นตรี
 พุทธศักราช ๒๔๘๑ - สอบได้นักธรรมชั้นโท
 พุทธศักราช ๒๔๘๒ - สอบได้ นักธรรมชั้นเอก
 พุทธศักราช ๒๔๘๖ - สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค

ท่านได้เปลี่ยนชื่อเดิมจาก “สังเวียน” เป็น “วิระ” เพื่อไม่ให้คล้ายกับ พระมหาสำเนียง ที่
 อยู่วัดช่างเหล็ก ที่เดียวกัน

- พุทธศักราช ๒๔๘๘ - สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค ย้ายมาอยู่วัดประยุรวงศาวาส
 ได้เป็นรองเจ้าคณะ ๔ วัดประยุรวงศาวาส และฝึกหัดการเป็น
 นักเทศน์

๓.๑.๓ การศึกษาภาคปฏิบัติ

พระราชพรหมยาน ได้เรียนรู้การภาวนาอย่างง่ายจากมารดา เมื่ออายุ ๒ ขวบ โดยการ
 ภาวนาว่า “พุท โธ”^๒ ได้รับการเรียนรู้การภาวนาเพิ่มเติมเมื่อมาอยู่วัดบางนมโค^๓ ช่วงอายุ ๖ ถึง ๑๑
 ปี จากนั้นได้กลับภูมิลำเนาดำเนินชีวิตตามฆราวาสวิถีสัปดาห์ไป กระทั่งอายุ ๒๐ ปี จึงได้เข้ารับการ
 อุปสมบท และเริ่มการศึกษาภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกไปตามลำดับ ดังนี้

- พุทธศักราช ๒๔๘๐ - ศึกษาอานาปานสติและวิปัสสนากับหลวงพ่อบาน ปฏิบัติ
 รุดงควัตร และเรียนอภิญา
 พุทธศักราช ๒๔๘๑ - ออกรุดงค์ เจริญอานาปานสติภาวนา เจริญอนุสสติและ
 พรหมวิหาร
 พุทธศักราช ๒๔๘๒ - ได้ศึกษาธรรมกับหลวงพ่อบาน วัดหน้าต่างนอก
 - เรียนกรรมฐานกับหลวงพ่อบาน อำเภอสองพี่น้อง จังหวัด
 สุพรรณบุรี
 - เรียนกรรมฐานกับหลวงพ่อบาน วัดน้อย อำเภอบางปลาหมอ
 จังหวัดสุพรรณบุรี
 พุทธศักราช ๒๔๘๓ - ถี้อรุดงค์กับหลวงพ่อบาน เนื่องจากหลวงพ่อบานมรณภาพ

^๒ วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงพ่อบานพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อบานท่าซุง), พิมพ์
 ครั้งที่ ๓, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๔),, หน้า ๓๗.

^๓ ปริญา นุตาลัย และ โสภณัฐ สดสี, พระราชพรหมยาน, (ม.ป.ท. : ๒๕๓๖), หน้า ๒.

พุทธศักราช ๒๔๘๓ - เข้ามาจำพรรษาที่วัดช่างเหล็ก อำเภอคลองชัน ธนบุรี เพื่อเรียน
บาลี

ย้ายมาอยู่ที่วัดอนงคารามในช่วงออกพรรษา แล้วกลับไปอยู่วัดเดิมเมื่อเข้าพรรษา
ระหว่างนี้ได้ศึกษาเพิ่มเติมกรรมฐานกับหลวงพ่อด วัดปากน้ำภาษีเจริญ และพบพระสุปฏิปันโน
อีกมาก เช่น สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโย) เป็นต้น

พุทธศักราช ๒๕๐๘ - ได้ดำรงนามนิมิตติ ของอาจารย์สุข (เป็นฆราวาส)^{๙๔} ทดลองฝึก
เป็นเครื่องพิสูจน์^{๙๕} จากนั้นก็ได้สอนวิชาดังกล่าว

ในการศึกษาภาคปฏิบัติของพระราชพรหมยาน พบว่า ท่านเล่าเหตุการณ์ไว้โดย
ละเอียดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๕ – พ.ศ.๒๕๐๘ ปรากฏนามพระอาจารย์และอาจารย์ที่สอน
กรรมฐานแก่ท่าน จำนวน ๑๘ รูป/คน ดังนี้^{๙๖}

๑. พระครูวิหารกิจจานุการ (หลวงพ่อบาน) วัดบางนมโค อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา
๒. หลวงพ่อเล็ก เกสโร วัดบางนมโค อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา
๓. พระครูอุคมสมาจารย์ วัดน้ำเต้า อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา
๔. หลวงพ่อปิ่น วัดพิบูล อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา
๕. หลวงพ่อสุน วัดบางปลาหมอ อ.บางบาล จ.พระนครศรีอยุธยา
๖. หลวงพ่อจง วัดหน้าต่างนอก อ.บางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา
๗. พระครูรัตนภิรมย์ วัดบ้านแพน อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา
๘. หลวงพ่อเนียม วัดน้อย อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี
๙. หลวงพ่อโหน่ง วัดคลองมะดัน (อัมพวัน) อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี
๑๐. หลวงพ่อเรือง วัดใหม่พิณสุวรรณ อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี
๑๑. พระครูสุวรรณพิทักษ์บรรพต วัดสระเกษ เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ
๑๒. พระมงคลมุนี (สด จนฺทสโร) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ
๑๓. พระธรรมปาหังสมาจารย์ วัดประยูรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
๑๔. พระมหาโพธิวงศาจารย์ วัดอนงคาราม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
๑๕. สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดอนงคาราม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๙๔} วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงพ่อบรรพต (หลวงพ่อบาน), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๔), หน้า ๓๓๑.

^{๙๕} พระราชพรหมยาน, มโนนิมิตติและประวัติของฉัน, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (ม.ป.ท.), ๒๕๕๔, หน้า ๔.

^{๙๖} ปริญา นุตาลัย และ โสภณัฐ สดสี, พระราชพรหมยาน, (ม.ป.ท. : ๒๕๓๖), หน้า ๘๖.

๑๖. พระอาจารย์เกษม วัดดาวดึงษาราม เขตบางพลัด กรุงเทพฯ
 ๑๗. พระอาจารย์ทอง วัดราษฎร์สุนทรเจริญ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
 ๑๘. อาจารย์สุข (ฆราวาส) ตำบลแพ่งพวง อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

สรุปได้ว่า พระราชพรหมยาน เป็นพระสงฆ์ที่ใฝ่ในการปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ได้ศึกษาและปฏิบัติกรรมฐานกับพระอาจารย์ต่าง ๆ เป็นเวลา ๒๕ ปี ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ และได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญของการเผยแผ่อย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา

๓.๑.๔ อาพาธและมรณภาพ

ในเดือนตุลาคม ๒๕๓๕ พระราชพรหมยาน ได้อาพาธด้วยโรคปอดบวมอย่างแรง และติดเชื้อในกระแสโลหิต เข้ารักษาที่โรงพยาบาลศิริราชได้ระยะหนึ่ง ก็ถึงแก่มรณภาพ เมื่อวันศุกร์ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๕ เวลา ๑๖.๑๐ น.

๓.๒ ผลงานของพระราชพรหมยาน

พระราชพรหมยานเป็นพระมหาเถระที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนาและประเทศชาติเป็นอันมากรูปหนึ่ง ซึ่งมีผลงานปรากฏเป็นประจักษ์พยานมากมาย ผู้วิจัยได้ประมวลผลงานของท่านแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน โดยยึดเกณฑ์การทำประวัติพระสังฆาธิการเพื่อขอรับพระราชทานสมณศักดิ์^{๑๑} เป็นหลัก คือ

๑. ด้านงานปกครอง
๒. ด้านงานศึกษาสงฆ์
๓. ด้านงานสาธารณูปการ
๔. ด้านงานศึกษาสงเคราะห์
๕. ด้านงานสาธารณสงเคราะห์
๖. ด้านงานเผยแผ่

โดยในเบื้องต้นจะนำเสนอผลงานในด้านต่าง ๆ ๕ ด้านก่อน และจะได้นำผลงานด้านการเผยแผ่มาเสนอเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก

๓.๒.๑. ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการปกครอง

^{๑๑} มาณพ พลไพรินทร์และคณะ, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพฯ : หจก.ชุดิมาการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๗๑-๘๐.

งานปกครองของพระราชพรหมยานที่ปรากฏชัด คือ งานเจ้าอาวาส ซึ่งมีหน้าที่ ๔ ประการ และมีอำนาจ ๓ ประการ ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕^{๘๘} ดังนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และ ศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
 ๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
 ๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

๑. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
๒. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
๓. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม^{๘๙}

๓.๒.๑.๑ งานปกครองวัดบางนมโค

พระราชพรหมยานได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ เนื่องจากพระอาจารย์เจิมเจ้าอาวาสมรณภาพ^{๙๐} บางแห่งก็ว่าเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส^{๙๑}

ท่านได้วางระเบียบสำหรับพระที่จะมาบวชเป็นภิกษุใหม่ในวัดบางนมโคว่า จะต้องบวชถึง ๓ พรรษา ถ้าบวชไม่ถึง ๓ พรรษา ให้ไปบวชที่วัดอื่น ทำให้มีผู้มาขอบวชถึง ๘ รูป และ

^{๘๘} ดูรายละเอียดใน กนก แส่นประเสริฐ, เอกสารคู่มือว่าด้วยประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพฯ : หจก.ชุติมาการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๗๑-๘๐.

^{๘๙} ดูรายละเอียดใน กนก แส่นประเสริฐ, เอกสารคู่มือว่าด้วยประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพฯ : หจก.ชุติมาการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๘.

^{๙๐} วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงพ่อพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อวัดท่าซุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๔), หน้า ๒๗๔.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๘.

พระทั้ง ๘ รูปก็ได้ประพฤติปฏิบัติอย่างดียิ่ง^{๒๒} นับเป็นความสามารถและตั้งใจจริงของท่านด้านงานปกครอง แต่ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางนมโคเพียง ๑ ปี แล้วลาออก ซึ่งเจ้าคณะอำเภอในขณะนั้น คือ พระเขมเทพาจารย์ก็อนุญาตแต่ได้ขอร้องให้ท่านรักษาแทนเจ้าอาวาสต่อไปอีก ๒-๓ เดือน จนกว่าจะได้คนมาแทน ต่อมาเจ้าคณะอำเภอก็ได้นำใบตราตั้งเจ้าอาวาสใบที่ ๒ มามอบให้ท่านอีก ซึ่งท่านก็รับไว้ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางนมโค ถึงปี พ.ศ.๒๕๐๒ ได้ย้ายไปจำพรรษาวัดอื่น เป็นการลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสขณะที่มีพรรษาครบ ๒๐^{๒๓}

๓.๒.๑.๒ งานปกครองวัดจันทาราม (ท่าซุง)

พ.ศ. ๒๕๑๑ พระราชพรหมยาน ได้รับอาราธนาจากพระอธิการอรุณ อรุโณ เจ้าอาวาสวัดท่าซุง ในสมัยนั้น ให้มาช่วยสร้างวัดท่าซุง ๒ คราว^{๒๔} แต่ท่านก็มิได้รับปาก กระทั่งมีนายทหารผู้ใหญ่และครอบครัวได้พิจารณาจะช่วยให้สะดวกทุกอย่าง ท่านจึงรับอาราธนามาช่วยก่อสร้างวัดท่าซุง

สถานะของพระราชพรหมยานที่มาอยู่วัดท่าซุงในขณะนั้น เป็นเพียงลูกวัด มิได้เป็นเจ้าอาวาส แต่เพราะความที่ท่านเป็นผู้มีความสามารถจึงได้เริ่มพัฒนาวัดท่าซุงตั้งแต่ปีแรกที่ไปจำพรรษา ด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อการประพฤติปฏิบัติชอบของท่านและพระสงฆ์ทำให้งานพัฒนาวัดท่าซุงดำเนินไปอย่างรวดเร็ว

พระราชพรหมยาน ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดท่าซุงในปี พ.ศ.๒๕๑๓ หลังจากที่เจ้าอาวาสรูปเดิมต้องอธิกรณ์จนต้องลาสิกขาบทไป^{๒๕} จากนั้นมางานปกครองวัดในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระราชพรหมยานได้ดำเนินมาด้วยความเรียบร้อย ท่านได้บำรุงรักษาพัฒนาวัดท่าซุงให้เจริญรุ่งเรือง ปกครองพระภิกษุและญาติโยมภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด รวมทั้งให้การศึกษอบรมในธรรมปฏิบัติ และอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนที่ลี้ภัยหลบหนีจากทุกสารทิศเพื่อมาบำเพ็ญกุศลที่วัดท่าซุง เป็นเวลา ๒๒ ปี ทำให้วัดท่าซุงมีกิตติคุณชื่อเสียงเป็นที่ปรากฏไปทั่วประเทศ

๓.๒.๒ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการศึกษาสงฆ์

เมื่อศึกษาผลงานด้านการศึกษาสงฆ์ของพระราชพรหมยานแล้ว ผู้วิจัยขอเสนอข้อสังเกตว่าการศึกษาของสงฆ์ในสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

^{๒๓} วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงพ่อพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อวัดท่าซุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๔), หน้า ๒๘๐.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๓.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๖.

๑. คันถุระ ได้แก่การศึกษาพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๒. วิปัสสนาธุระ ได้แก่การเรียนกรรมฐานอันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวง^{๒๖}

ขณะเดียวกัน การศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน ได้มุ่งไปที่การศึกษาพระปริยัติธรรม ๒ แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี^{๒๗} และยังรวมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และมหาวิทยาลัยสงฆ์อีก ๒ แห่งเข้าไปด้วย^{๒๘}

เมื่อทำการศึกษาผลงานด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระราชพรหมยานตามความมุ่งหมายของการศึกษาสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ผลงานของท่านในด้านนี้จะไม่ปรากฏเป็นที่เด่นชัด เนื่องจากวัดท่าซุงเป็นวัดที่มุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติ หรือวิปัสสนาธุระ

แต่ถ้ายึดหลักการศึกษาสงฆ์ในสมัยพระพุทธกาลแล้ว พระราชพรหมยานได้ดำเนินการศึกษาข้อที่ ๒ คือ วิปัสสนาธุระ เป็นหลัก ผลงานด้านการศึกษาสงฆ์ด้านวิปัสสนาธุระของท่านปรากฏเด่นชัดมาก เพราะพระราชพรหมยานได้สอนกรรมฐาน ๔๐ และมหาสติปัฏฐานสูตร เป็นวิชาการในเวลาบ่ายโมง ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เว้นวันพระ^{๒๙} เมื่อสอนเสร็จก็ให้เปิดเสียงตามสายไปตามห้องพักที่ติดลำโพงทุกห้อง ในเวลาเย็น โดยท่านได้ให้เหตุผลว่า “ให้ผ่านหูผ่านตาไปเรื่อย ๆ เมื่อฟังเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง ก็ไม่เป็นไร จิตจะไปจดไปจำ เมื่อใครเขามาสอบถาม ก็ยังมีความเข้าใจบ้างเป็นการยึดเหนี่ยวให้เกิดปัญญา”^{๓๐} ท่านสอนกรรมฐานโดยวิธีนี้มาเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีพระภิกษุสามเณรและสาธุชนเข้าศึกษาเป็นจำนวนมาก

๓.๒.๓ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ หมายถึง การบำรุงรักษาและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคม ผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้เป็นที่สถาพรสืบไป กิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบันแบ่งได้เป็น ๓ เรื่อง ดังนี้

๑) การบูรณะและการพัฒนาวัด

๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

^{๒๖} มาณพ พลไพรินทร์ และคณะ. คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๑๕๕.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๒.

^{๒๘} ดูรายละเอียดใน สมศักดิ์ บุญชู, ผศ.ดร., พระสงฆ์กับการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

^{๒๙} วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงพ่อพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อวัดท่าซุง), พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ม.ป.ท. : ๒๕๕๔), หน้า ๔๑.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด^{๓๐}

อาจกล่าวได้ว่า การสาธารณูปการ คือ งานก่อสร้างหรืองานบูรณะปฏิสังขรณ์ภายในวัดนั่นเอง พระราชพรหมยานมีผลงานด้านการสาธารณูปการเป็นอันมาก จะได้นำเสนอเฉพาะผลงานที่โดดเด่นโดยสังเขป ดังนี้

(๑) พระจุฬามณีเจดีย์สถาน

เป็นอาคาร ๓ ชั้น ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ปิดกระจกทั้งหลัง ชั้นล่างสุดมีเครื่องปั้มน้ำสำหรับพ่นน้ำพญานาคที่อยู่บันไดทางขึ้นพระจุฬามณี

ชั้นที่ ๒ เป็นที่ประดิษฐาน “พระวิสุทธิเทพ” ได้จำลองพระพุทธเจ้า “ทรงเครื่องบนพระนิพพาน” ประทับนั่งห้อยพระบาทอยู่บนแท่น สูงประมาณ ๑.๖ เมตร

ส่วนชั้นที่ ๓ เป็นชั้นหลังคาแดดฟ้า เป็นที่ตั้งของพระเจดีย์จุฬามณี ๕ องค์ มีองค์เล็กตั้งอยู่ ๔ มุมเป็นบริวารทั้ง ๔ ทิศ โดยมีตรงกลางมีเจดีย์องค์ใหญ่

พระวิสุทธิเทพ หมายถึง “เทพที่บริสุทธิ์” ที่หมดแล้วซึ่งกิเลสทั้งปวง นับได้ตั้งแต่พระอรหันต์ พระปัจเจกพุทธเจ้า และองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นต้น

“มณฑปพระวิสุทธิเทพ” หรือ “พระจุฬามณี” ถือได้ว่าเป็นสถานที่สำคัญยิ่งที่หนึ่งของวัดท่าซุง ในสมัยแรกๆ สร้างด้วยกระจก อันเป็นความหมายแทนคำว่า “แก้ว”^{๓๑}

(๒) พระเจดีย์พุดตาน

เป็นพระเจดีย์ แทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพุทธานุสสติ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระพุทธรูปทองคำ เทวรูป อีกมากมาย ตลอดจนแก้วแหวนเงินทอง เพื่อบูชาพระรัตนตรัย และสมบัติของพระเจ้าศรีธรรมปิฎก หรือพระเจ้าพรหมมหาราชในอดีต ซึ่งสร้างวัดและพระเจดีย์ระหว่างเขตพิษณุโลกกับเพชรบูรณ์ คณะคุณสันต์ ภู่อกร แห่งจังหวัดพิษณุโลกขุดได้นำมาถวาย เพื่อบรรจุไว้ในพระเจดีย์พุดตาน

เจดีย์พุดตานสร้างเสร็จและได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ อันเป็น “วันมาฆบูชา” พระราชพรหมยาน ได้เป็นประธานการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ^{๓๒}

^{๓๐} มานพ พลไพรินทร์ และคณะ, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๒๘๗.

^{๓๑} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๖๘.

^{๓๒} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=419>

(๓) พระราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑, รัชกาลที่ ๕, รัชกาลที่ ๖, รัชกาลที่ ๗

อยู่หน้าวิหาร ๑๐๐ เมตร ปั้นด้วยปูน ทุกองค์ปิดทองคำเปลวทั้งองค์ ตั้งอยู่บนฐานสูง ๓.๒ เมตร กว้าง ๓.๘ เมตร ยาว ๓.๕ เมตร ประทับนั่งบัลลังก์ ขนาดสูง ๒.๖๕ เมตร กว้าง ๒.๒๕ เมตร ยาว ๑.๘๖ เมตร วัดจากพระเศียรถึงพระบาท ๒.๘ เมตร มูลค่าทั้งหมด ๑๒๐,๐๐๐ บาท

ป้าจารึกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

อยู่หน้าวิหาร ๑๐๐ เมตร ชู่ม ๒ เสา เฉพาะเสาสูง ๔ เมตร มีป้าและพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว(เหมือนกันทั้ง ๒ ด้าน) ปิดกระจกทั้ง ๒ ด้าน ขนาดของป้า ยาว ๗.๘ เมตร กว้าง ๔ เมตร มูลค่าทั้งหมด ๑๐๐,๐๐๐ บาท

พระราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

อยู่หน้าวิหาร ๑๐๐ เมตร ปั้นด้วยปูน ปิดทองคำเปลวทั้งองค์ ตั้งอยู่บนฐานสูง ๓.๒ เมตร กว้าง ๓.๘ เมตร ยาว ๓.๕ เมตร ประทับนั่งบัลลังก์ ขนาดสูง ๒.๖๕ เมตร กว้าง ๒.๒๕ เมตร ยาว ๑.๘๖ เมตร วัดจากพระเศียรถึงพระบาท ๒.๘ เมตร มูลค่าทั้งหมด ๔๐,๐๐๐ บาท

พระราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ทรงผนวช)

อยู่หน้าวิหาร ๑๐๐ เมตร ปั้นด้วยปูน ปิดทองคำเปลวทั้งองค์ ตั้งอยู่บนฐานสูง ๓.๒ เมตร กว้าง ๓.๘ เมตร ยาว ๓.๕ เมตร ประทับนั่งบัลลังก์ นุ่งห่มจีวรบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา บัลลังก์ขนาดสูง ๒.๖๕ เมตร กว้าง ๒.๒๕ เมตร ยาว ๑.๘๖ เมตร วัดจากพระเศียรถึงพระบาท ๒.๘ เมตร มูลค่าทั้งหมด ๔๐,๐๐๐ บาท^{๓๔}

(๔) อุโบสถ

อุโบสถ ณ วัดท่าซุงเริ่มสร้าง เมื่อ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ และ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงตัดลูกนิมิต ณ พระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๐ พร้อมกับพระสุปฏิปันโนที่เดินทางมาร่วมงานอีกมากมาย

ในตอนเช้า วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๒๑ พระราชพรหมยานพร้อมด้วยเจ้าภาพที่จัดงานฝังลูกนิมิต ได้ทำพิธีกลบหลุมลูกนิมิต (หลุมกลาง) พร้อมกับกล่าวนำอธิษฐานถวายถวายเป็นพระราชกุศลในพระพุทธศาสนา พร้อมกับได้บรรจุแผ่นทองคำจารึกไว้ด้วย

^{๓๔} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๖๘-๔๖๙.

คำจารึกในแผ่นทองคำ

“เราพระมหาวีระ มีพระราชานามว่า ภูมิล เป็นผู้อุปถัมภ์ ร่วมด้วยพุทธศาสนิกชน ส่วนใหญ่ สร้างวัดนี้เป็นพุทธบูชา เมื่อศักราช ถ่วงไปแล้ว ๒๓๐๐ ปีปลาย จะมีพระเจ้าธรรมิกราช นามว่า ศิริธรรมราชา สืบเชื้อสายมาจาก เชียงแสนและสุโขทัย ร่วมกับพระอรหันต์ จะมาบูรณะวัดนี้ สืบพระศาสนาต่อไป คณะของเราขอโมทนา แต่คงอยู่ช่วยไม่ได้ เพราะไปพระนิพพานหมดแล้ว”

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ได้เสด็จมาในงานนี้ ปรากฏว่าประชาชนทั้งหลายหลังไหลกันมามาก เต็มไปทั้งบริเวณวัด แน่นขนัดติดต่อกันไปถึงจังหวัดอุทัยธานี ตลอดระยะทาง ๖ กิโลเมตรเศษ ๆ สองข้างทางเนื่องแน่นไปด้วยพสกนิกรของพระองค์ที่มีความจงรักภักดี พากันยื่นร่อเฝ้าพระองค์ในที่ต่าง ๆ แน่นขนัด ^{๓๕}

๕) มณฑปแก้ว พระองค์ที่ ๑๐ - ๑๑

ตั้งอยู่ใกล้มณฑปท้าวมหาราช ภายในประดิษฐานพระองค์ที่ ๑๐ - ๑๑ ได้แก่พระสงฆ์ที่เป็นศุภนิมิตที่ได้มาในงานสำคัญของท่าน โดยมีได้ทราบว่าเป็นใคร พระราชพรหมยานจึงได้ให้สร้างรูปแทนของพระองค์ที่ ๑๐ และองค์ที่ ๑๑ ไว้ เป็นอนุสรณ์ ^{๓๖}

(๖) มณฑปท้าวจตุมหาราช

การก่อสร้างมณฑปแล้วเสร็จในปี ๒๕๓๔ และได้ทำพิธีบวงสรวงในช่วงปลายเดือนธันวาคม ปีพ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งเป็นงานบวชชุดงค์ พระที่บวชหมู่ในคราวนั้น ก่อนจะลาสิกขาบท พระราชพรหมยานได้ทำพิธีบวงสรวงก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต ได้ถือเป็นประเพณีทุกปี

สำหรับท่านท้าวจตุมหาราช ท่านมีด้วยกัน ๔ องค์คือ

๑. ท้าวมหาราชทิศตะวันออก **ท้าวธตรัฐ** พร้อมด้วยคนธรรพ์เป็นบริวาร
๒. ท้าวมหาราชทิศใต้ **ท้าววิรุพหก** พร้อมด้วยกุมภภัณฑ์เป็นบริวาร
๓. ท้าวมหาราชทิศตะวันตก **ท้าววิรูปักษ์** พร้อมด้วยนาคเป็นบริวาร
๔. ท้าวมหาราชทิศเหนือ **ท้าวเวสสุวรรณ** พร้อมด้วยยักษ์เป็นบริวาร ^{๓๗}

^{๓๕} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๒๕.

^{๓๖} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๑๖.

^{๓๗} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=425>

(๗) มณฑปพระปัจเจกพุทธเจ้า

มณฑปพระปัจเจกพุทธเจ้านี้จะตั้งอยู่หน้าวิหาร ๑๐๐ เมตร วัตถุประสงค์และพื้นปูด้วยหินอ่อน ภายในเป็นที่ประดิษฐานของรูปพระปัจเจกพุทธเจ้า^{๗๘}

(๘) มณฑปพระศรีอารียเมตไตรย

มณฑปพระศรีอารียเมตไตรยเป็นสิ่งก่อสร้างอยู่ในกลุ่มบริเวณวิหารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมณฑปวัตถุประสงค์มี ๒ ชั้น ชั้นบนประดิษฐานรูปหล่อพระศรีอารียเมตไตร ประทับยืนทรงเครื่องเทวดา พระหัตถ์ซ้ายทรงจักร พระหัตถ์ขวาทรงพระขรรค์ ปิดทองคำเปลวและแผ่นเงิน

“จักร” หมายถึง ธรรมจักร สื่อความหมายว่า คนใดที่มีกิเลสหนา มีทิฏฐิมาก ต้องใช้จักรปราบปราม ส่วน “พระขรรค์” สื่อความหมายว่า คนใดที่มีกิเลสน้อยก็ใช้พระขรรค์เฉาะหรือถู หรือขูดก็หาย ทุกคนที่ต้องการเกิดในสมัยท่าน ให้รักษาศีล ๕ และกรรมบถ ๑๐ เป็นปกติทุกวัน

งานเททองหล่อพระศรีอารียเมตไตรยจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยสมเด็จพระพุทธปาหังวัดสระเกศ เป็นองค์ประธาน มีญาติโยมพุทธบริษัทถวายทองคำรวม ๕๐ กิโลกรัมเศษ^{๗๙}

(๙) มณฑปหลวงปู่ปาน - หลวงพ่อพระราชพรหมยาน

อยู่ด้านหน้าขวาและด้านซ้ายมือของพระอุโบสถ เป็นศาลาโปร่ง ปูด้วยพื้นหินอ่อน หลังคาทรงไทย องค์กรหลวงพ่อน้ำตัก ๔๔ นิ้ว สูง ๔๕ นิ้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จเป็นองค์ประธานเททอง เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เดิมทีเจ้าภาพตั้งใจจะหล่อรูปพระราชพรหมยาน แต่สมัยนั้นท่านยังมีชีวิตอยู่ บางคนอาจจะมีความเชื่อว่า ถ้าปั้นรูปตอนนั้นท่านอายุจะสั้น คณะศิษย์จึงเล็งกันว่าเป็น "หลวงปู่ใหญ่" เพื่อเป็นการแก้เคล็ด แต่ปัจจุบันหลวงพ่อมรณภาพแล้ว จึงได้เปลี่ยนป้ายชื่อจาก "หลวงปู่ใหญ่" เป็น "หลวงพ่อพระราชพรหมยาน"

ภายในพระอุโบสถยังมีมณฑปเล็กๆ เป็นที่ประดิษฐาน “พระแม่ธรณี” และ “ท้าวมหาพรหม” อีกด้วย^{๘๐}

^{๗๘} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=449>

^{๗๙} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=424>

^{๘๐} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๒๖.

(๑๐) มณฑปหลวงพ่อบรมจิน (หลวงปู่เส็ง)

อยู่มุมซ้ายสุดหลัง โบสถ์ เป็นมณฑปโปร่งปิดด้วยกระจกทั้งหลัง ยอดแหลม เช่นเดียวกับมณฑปหลวงพ่อบรมสิวลี องค์หลวงปู่เส็งหน้าตัก ๓๓ นิ้ว สูง ๓๓ นิ้ว ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น อดีตท่านเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าซุง ต่อจาก "หลวงปู่ใหญ่" ท่านคอยช่วยงานพระราชพรหมยานหลายเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องพระภิกษุ และผู้ปฏิบัติธรรมในวัด

พระราชพรหมยานเล่าว่า สมัยหลวงปู่เส็งมีชีวิตอยู่ ท่านชอบฉันขนมจิน จึงเป็นที่มาของชื่อ "หลวงพ่อบรมจิน" ปัจจุบันมีผู้บ้นด้วยขนมจิน หรือนำขนมจินมาสักการะท่าน เป็นการแสดงสัญลักษณ์การเคารพนับถือและระลึกถึงกันท่านนั่นเอง^{๔๐}

(๑๑) มณฑปหลวงพ่อบรม วัดบางนม

มณฑปพระปัจเจกพุทธเจ้า จะมีรูปคุณสุวรรณ วีระผล และมณฑปของหลวงปู่ปาน มีรูปของคุณจันทนา วีระผล ภรรยาของคุณสุวรรณ วีระผล ซึ่งภายหลังได้สร้างเป็นรูปเหมือนตั้งอยู่ภายในมณฑป เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นเจ้าภาพผู้สร้างมณฑป เพราะว่ามีมณฑปทั้งสองหลังนี้ ยังไม่มีใครทำบุญร่วมมา มีเพียง ๒ ท่านนี้และตระกูลของท่านเท่านั้น^{๔๑}

(๑๒) มณฑปหลวงพ่อบรมสิวลี

อยู่มุมขวาสุดหลัง โบสถ์ เป็นมณฑปโปร่งปิดด้วยกระจกทั้งหลัง ปลายยอดแหลมคล้ายเจดีย์ องค์หลวงพ่อบรมสิวลีเป็นรูปแบบนั่งสมาธิ มีขนาดหน้าตัก ๓๓ นิ้ว สูง ๓๖ นิ้ว ไม่เหมือนกับที่ปั้นกันทั่วไป ที่เป็นรูปยืนแบกกลดคล้ายพระพุทธรูปในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแต่งตั้งพระสิวลี ว่าเป็นพระอสีติมหาสาวก "ผู้เลิศทางด้านลาภ"^{๔๒}

(๑๓) วิหารหลวงพ่อบรม ๕ พระองค์

เดิมศาลาหลวงพ่อบรม ๕ พระองค์ คือ ศาลาหลวงพ่อบรม ๔ พระองค์ ได้เปลี่ยนเป็นศาลาหลวงพ่อบรม ๕ พระองค์ หลังจากทีพระราชพรหมยานได้มรณภาพในปี พ.ศ.๒๕๑๕ ต่อมาทางวัดท่าซุงได้สร้างรูปเหมือนพระราชพรหมยาน แล้วนำไปประดิษฐานในศาลาหลวงพ่อบรม ๔ พระองค์ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นศาลาหลวงพ่อบรม ๕ พระองค์ ตั้งแต่นั้นมา

^{๔๐} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=632>

^{๔๑} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=442>

^{๔๒} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=633>

หลวงพ่อ ๕ พระองค์ ประกอบด้วย

๑. องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระพุทธรูปเก่าแก่บรรจุอยู่ใต้ฐานองค์พระ

๒. หลวงปู่ใหญ่ อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าซุงองค์แรก

๓. หลวงปู่สุข วัดปากคลองมะขามเต่า ซึ่งเป็นวัดที่พระราชพรหมยานเคยอยู่

๔. หลวงปู่ปาน วัดบางนมโค ท่านเป็นอาจารย์ของพระราชพรหมยาน

๕. พระราชพรหมยาน อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าซุง

(๑๔) ศาลา ๔ ไร่^{๔๔} - ศาลา ๑๒ ไร่^{๔๕} - ศาลา ๒๕ ไร่ - ดึกขาว^{๔๖}

ศาลา ๑๒ ไร่ สร้างไว้เพื่อใช้ในการจัดงานบุญของวัด และใช้เป็นที่พักของญาติโยม เพื่อมาปฏิบัติพระกรรมฐาน หรือพักอาศัย ในเวลาทางวัดมีงานต่างๆ

การสร้างศาลา ๑๒ ไร่ เพราะศาลาต่างๆ ที่สร้างมาแล้วในครั้งที่จัดงานเป้ายันต์เกราะเพชร ปรากฏว่าผู้คนมามากมายจนล้นศาลา ๒ ไร่ และศาลา ๔ ไร่ เพิ่มรอบในการเป้ายันต์เกราะเพชรแล้ว ผู้คนก็ยังล้นมากมาย

ดังนั้นพระราชพรหมยาน จึงได้สร้างศาลา ๑๒ ไร่ โดยสร้างพระประธาน ๘ สอก สร้างห้องพักเพื่อให้ญาติโยมได้พักประมาณ ๑๒๐ ห้อง ห้องน้ำประมาณ ๑๔๘ ห้อง

นอกจากนี้ บริเวณทางเดินชั้น ๒ ก็ได้สร้างพระซำระหนี่สงฆ์ตลอดแนว พระซำระหนี่สงฆ์นี้เป็นเงินที่ญาติโยมถวายวัด โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างพระซำระหนี่สงฆ์ และได้ประดิษฐานไว้รอบศาลา ๑๒ ไร่

(๑๕) ศาลานวราช^{๔๗} - ธรรมสถิตย์ - รัชมวิโมกข์

คำว่า "ศาลานวราช" หมายถึง "พระราชองค์ที่ ๘" คือ รัชกาลที่ ๘ นั่นเอง พระราชพรหมยานตั้งไว้เป็นอนุสรณ์ในการเสด็จพระราชดำเนินของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันนั่นเอง เพราะเดิมได้จัดทำห้องสุขา (ห้องพระบังคน) ไว้เพื่อพระองค์จะเสด็จใช้ห้องนี้ ปัจจุบันห้องพระบังคนนี้ใช้เป็นที่เก็บสิ่งของหลังศาลานวราช

ศาลาหลังนี้สร้างเสร็จประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๘ ใช้เป็นที่รับแขกทั่วไป และเป็นที่พักนำย วัตถุประสงค์ หนังสือ เทปธรรมะ ไปด้วย (ต่อมาได้ย้ายไปสร้างใหม่ที่ตึกรับแขก) ปัจจุบันเป็นสถานที่

^{๔๔} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๓๕.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๑.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๒.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒๗.

ติดต่อกันสำหรับผู้มาเข้าพักปฏิบัติธรรมภายในวัด และเป็นสถานที่ทำวัตรเช้าของพระภิกษุและญาติโยม ตลอดถึงการเปิดเสียงตามสายด้วย

ศาลาธรรมสถิตย เป็นอาคารที่พักสองชั้น ๑๒ ห้อง มีห้องน้ำชั้นล่างในตัว สำหรับให้สตรีเข้าพักเท่านั้น

มีวิหารทั้งสองหลัง อยู่ด้านหลังอุโบสถ วิหารหลังแรก ชั้นบนเป็นที่เก็บพระพุทธรูปหน้าตัก ๕ นิ้วขึ้นไปถึง ๓๐ - ๖๐ นิ้ว ชั้นล่างเป็น “สำนักงานธัมมวิโมกข์”^{๔๘}

(๑๖) หอพระไตรปิฎก - พระยีน ๓๐ สอก (หลวงพ่อกิ่งไหลมาเทศา)

สร้างเป็นพระพุทธรูปประทับยืนอุ้มบาตร เดิมเรียกว่า “หลวงพ่อดโต” (สร้างคล้ายกับที่วัดอินทราววิหาร กรุงเทพฯ) อยู่บริเวณใกล้กับวิหารสมเด็จพระปฐม ภายในบริเวณนี้มีเจดีย์พุดตาน และเจดีย์บรรจุอัฐิบิดาของคุณอภิชาติ สุขุม

หอพระไตรปิฎกสูงขนาดตึก ๖ ชั้น เป็นสถานที่ที่พระราชพรหมยานสร้างไว้ให้สักการบูชาและขอพร และยังเป็นสถานที่เก็บรักษาพระไตรปิฎก ชั้นล่างจะเปิดโอกาสให้ผู้เดินทางมากราบไหว้จุดธูปเทียนและปิดทองได้^{๔๙}

(๑๗) หอระฆังหรือหอกลอง

อยู่ด้านซ้ายมือของพระอุโบสถ หอระฆังหลังนี้มี ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นที่อยู่เวร เดิมเรียกว่า “ป้อมยาม” สำหรับพระภิกษุเปลี่ยนเวรกันอยู่ในตอนกลางคืน ชั้นบนมีกลองและระฆังใบใหญ่ ที่พระวัดท่าซุงจะนิยมตีกันในช่วงวันเข้าพรรษา

ส่วนตรงกลางระหว่างกลองกับระฆังนั้น คือ “นกหัสติลิงก์” หลวงปู่ครูบาธรรมชัย วัดทุ่งหลวง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เป็นผู้นำมาถวายพระราชพรหมยานเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความดี^{๕๐}

(๑๘) อนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ - เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)

อยู่บริเวณด้านหน้าซ้ายและขวาพระจุฬามณีเจดีย์สถาน ตรงข้ามกับโรงเรียนพระสุธรรมยานเถระ ซึ่งทั้งสององค์นี้มีความสำคัญต่อวัดท่าซุงอย่างมาก เพราะคอยช่วยเหลือวัดท่าซุงมาโดยตลอด

^{๔๘} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๒๗.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๔-๔๔๕.

^{๕๐} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=635>

ส่วนพระยาโกษาธิบดีย้อนรอยไปกรุงศรีอยุธยาสมัยพระเจ้าปราสาททองนั้น เจ้าพระยาโกษา (เหล็ก) เป็นแม่ทัพเอกของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คราวไปตีเมืองเชียงใหม่ ครั้งยังมีชีวิตอยู่ก็ได้บูรณะวัดท่าซุงในอดีตให้กลับมามีความเจริญอย่างมากในสมัยนั้น^{๕๐}

นอกจากนี้ ยังปรากฏถาวรวัตถุและเสนาสนะที่พระราชพรหมยานสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ไว้เป็นจำนวนมาก

๓.๒.๔ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการศึกษาสงเคราะห์

โรงเรียนพระสุธรรมยานเถระวิทยา (Prasutham yannathera)^{๕๑}

โรงเรียนพระสุธรรมยานเถระวิทยา มุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้มีความรู้ดี มีระเบียบวินัย เป็นคนดีและมีอนาคตที่ดี สามารถนำคุณธรรมจริยธรรม ตามคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข สามารถประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม มีความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย มีความรักชาติและผืนแผ่นดินไทย

โรงเรียนพระสุธรรมยานเถระวิทยา ก่อตั้งขึ้นโดยพระราชพรหมยาน เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระสุธรรมยานเถระ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ท่านเคยปรารภว่า “ท่านฝันมาตั้งแต่เด็กแล้วว่า อยากตั้งโรงเรียนเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน บัดนี้สมใจแล้ว...”

พระราชพรหมยานท่านให้การสงเคราะห์ทั้งด้านกำลังใจและด้านวัตถุให้หนังสือเรียน เสื้อผ้า อาหาร ที่พัก รางวัด และทุนการศึกษาพิเศษ สำหรับเด็กนักเรียนที่มีความประพฤติดี และเรียนดีรวมทั้งให้ทุนศึกษา ต่อในระดับปริญญาตรี-โท-เอก สำหรับผู้ที่มีความประพฤติดีทุกคน

ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากพุทธบริษัทที่มีศรัทธาในปฏิปทาของพระราชพรหมยาน รวมทั้งได้รับความร่วมแรงร่วมใจจากคณะครู - อาจารย์ที่มีความเสียสละ อดทนและเป็นแบบอย่างในการให้ความรู้ และอบรมสั่งสอนโดยหวังผลตอบแทนเป็นความสุขของจิต เมื่อเห็นลูกศิษย์ประพฤติดี

นโยบายของพระราชพรหมยานที่ให้โรงเรียนยึดเป็นหลักปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นคือมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยให้มีการรักษาศีล สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ฟังธรรมและเจริญพระกรรมฐานทุกวัน

^{๕๐} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=447>

^{๕๑} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๗๕.

โรงเรียนมีหอพักนักเรียนอยู่ประจำ มีการปกครองในแต่ละระดับชั้น ฝึกความเป็นผู้นำ ฝึกให้นักเรียนรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม ให้มีความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทนและกตัญญูไม่ฟุ้งเฟ้อไปตามกระแสโลกมีความเสียสละเพื่อผู้อื่นและสังคมฝึกให้มีความสุขจากการเป็นผู้ให้

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในถิ่นทุรกันดาร การได้ร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์การอุทิศกำลังกายรับใช้พระศาสนา นอกจากเป็นบุญกุศลโดยตรงทั้งในปัจจุบันและอนาคตแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนความเข้มแข็ง อดทน อดคดโกง ฝึกเอาชนะจิตใจจำกัดความสามารถของตนเองการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ได้ร่วมกินร่วมนอนร่วมทุกข์ร่วมสุข ได้แก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคด้วยกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนมีความหวังใจ มีความรักความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจความผูกพันฉันพี่น้องและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไปในภายหน้าระหว่างใช้ชีวิตในโรงเรียนฯ กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เนื่องในพระพุทธศาสนา เช่นการทำบุญถวายสังฆทาน การช่วยงานสงฆ์การบูรณะซ่อมแซมพระพุทธรูป เทวรูป ได้มีส่วนร่วมในการก่อสร้างและบูรณะอาคารวิหารต่างๆเสมอ

ระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน มีการบรรพชาสามเณร และรักษาศีล ๘ กรรมบท ๑๐ นักเรียนมีโอกาสได้สัมผัสความสุขที่เกิดจากความสงบในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ

งานด้านศิลปหัตถกรรมเป็นงานพรสวรรค์และเป็นทักษะพิเศษของชนชาติไทย โรงเรียนจัดให้มีการสอนเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ทั้งงานแกะสลักการประดิษฐ์พานพุ่มและเครื่องบูชาต่างๆจากวัสดุพื้นบ้านรวมถึงงานประดิษฐ์ต้นบายศรีและจัดองค์ประกอบสำหรับการบูชาครูในระดับสูงนอกจากนี้ยังมีการสอนด้านดนตรีไทยสากล และนาฏศิลป์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีจิตใจละเอียดเยือกเย็นทำให้ง่ายต่อการซึมซับคุณธรรมและจริยธรรม

ในด้านวิชาการ จัดให้มีการเรียนการสอนสายสามัญระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ในปัจจุบันมีนักเรียนจบการศึกษาไปแล้วจำนวน ๑๗ รุ่น สามารถสอบเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาในสถาบันต่างๆ และจบออกมารับใช้สังคมแล้ว เป็นจำนวนมาก

หนึ่งในบุญกิริยาวัตถุคือการกระทำกิจชอบได้แก่การทำให้บิดามารดาและผู้มีพระคุณมีความสุขโดยการประพฤติตนเป็นคนดี ตั้งใจเล่าเรียนและศึกษาหาความรู้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและเตรียมความพร้อมในการเป็นกำลังของประเทศชาติและพระศาสนาสืบต่อไป

ระเบียบปฏิบัติของนักเรียนโรงเรียนพระสุทธรรมยานเถระวิทยา
 ถ้านักเรียนคนใดฝ่าฝืนระเบียบนี้ ต้องออกจากโรงเรียนไปทันที

๑. ต้องมีสังคหวัตถุ ๔ ประการครบถ้วน คือ

๑. ทาน การให้ คือ การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีในเพื่อนร่วมงานหรือร่วมคณะ
๒. ปิยวาจา การพูดดี พูดไพเราะ เป็นวาจาที่เพื่อนร่วมงานหรือร่วมคณะชอบ
๓. ช่วยเหลือการงานของเพื่อนร่วมงาน หรือ ร่วมคณะที่เกินความสามารถของเพื่อน
๔. ทำตนเสมอกับเพื่อน ไม่ถือตน เห็นว่าเราดีกว่าเขา เราเสมอเขา หรือ เราเลวกว่าเขา

๒. ต้องมีกรรมบท ๑๐ ประการ คือ

๑. ไม่ฆ่า, ไม่ทำร้าย และไม่ทรมาณคนและสัตว์
๒. ไม่ลักขโมยเอาของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
๓. ห้ามเจ้าชู้
๔. ห้ามพูดปด
๕. ไม่พูดส่อเสียด
๖. ไม่พูดคำหยาบ
๗. ไม่พูดเพื่อเจ้อ เหลวไหล หาสาระไม่ได้
๘. ไม่คิดประทุษร้ายผู้อื่น
๙. ไม่คิดอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่น
๑๐. ไม่คิดเห็นผิดไปจากคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและไม่ดื่มสุราเมรัย

๓. ต้องมีอิทธิบาท ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจในการเรียน การงาน
๒. วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรในการเรียน การงาน
๓. จิตตะ ตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงาน
๔. วิมังสา นึกถึงงานที่ทำอยู่เสมอ ถ้านักเรียนคนใดฝ่าฝืนระเบียบนี้ ต้องออกจากโรงเรียนทันที

พระราชพรหมยาน

๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๔

๓.๒.๕ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

(๑) ศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชประสงค์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ร่วมกับ "กองทุนหลวงพ่อบาน - พระมหาวิระ ถาวโร (ฤาษีลิงดำ)"^{๕๗}

การสงเคราะห์ช่วยเหลือราษฎรยากจนในแดนทุรกันดารของพระราชพรหมยาน (พระมหาวิระ ถาวโร) และคณะศิษยานุศิษย์วัดจันทาราม (ท่าซุง) อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๒ นับตั้งแต่ท่านมาอยู่วัดใหม่ๆ โดยร่วมแรงร่วมใจบริจาควัตถุปัจจัยออกเยี่ยมราษฎรยากจนในถิ่นทุรกันดาร ตลอดจนเยี่ยมบำรุงขวัญตำรวจทหารชายแดนในจังหวัดต่าง ๆ

ต่อมาคณะศิษยานุศิษย์และบรรดาผู้มีจิตศรัทธาได้บริจาคทรัพย์ เครื่องอุปโภคบริโภคมากขึ้น พระราชพรหมยานฯ จึงให้จัดตั้งกองทุนโดยใช้ชื่อว่า “กองทุนหลวงพ่อบาน - พระมหาวิระ ถาวโร (ฤาษีลิงดำ)” โดยนำทุนที่มีอยู่ออกใช้เพื่อบรรเทาทุกข์ยากของผู้ขาดแคลนในแดนทุรกันดาร เป็นการสงเคราะห์อย่างปัจจุบันทันด่วน ซึ่งสิ่งที่กองทุนสงเคราะห์มากในระยะนั้น ได้แก่ ข้าวสาร เสื้อผ้าถุง ผ้าห่มกันหนาว ยาแก้ไข เป็นต้น การเดินทางไปยังถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ ก็ต้องใช้พาหนะหลายประเภทที่จะบรรทุกของไปให้ถึงที่กันดารนั้น และต้องใช้คนมาก ทั้งพระภิกษุ คณะศิษย์ฯ เจ้าหน้าที่แผนกต่าง ๆ โดยมีพระราชพรหมยาน เป็นองค์อำนวยการร่วมไปทุกครั้ง

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จมาทรงประกอบพิธีตัดลูกนิมิตผูกพัทธสีมาพระอุโบสถวัดจันทาราม (ท่าซุง) จังหวัดอุทัยธานี เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๐ นั้น พระราชพรหมยานและพระสงฆ์ได้นำราษฎรที่เคยหลงผิดเป็นชอบ และได้กลับใจมาร่วมพัฒนาตนเองและท้องถิ่นเป็นพลเมืองดีเหล่านั้น เข้าเฝ้าเบื้องพระยุคลบาทถวายความจงรักภักดี พร้อมทั้งได้กราบบังคมทูลให้ทรงทราบถึงความ เป็นไปของตนอย่างละเอียด

ดังนั้นเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงนิมนต์ พระราชพรหมยานให้เข้าเฝ้าที่พระราชวังสวนจิตรลดา ทรงมีพระราชปรารภว่า พระองค์ทรงห่วงใย ในราษฎรอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ที่เคยหลงผิดไปและกลับใจมาเป็นพลเมืองดีเข้ากับ บ้านเมือง ทรงขอให้พระราชพรหมยานช่วยหาทางให้ราษฎรเหล่านี้ได้มีการทำมาหากิน มี สัมมาอาชีพะ เพื่อเขาเหล่านั้นจะได้ไม่คิดหลงผิดเข้าไปอีก

และมีพระราชดำรัสขอให้พระราชพรหมยาน ช่วยเหลือแทนพระเนตรพระกรรณ ให้ ความอุปการะสงเคราะห์แก่ราษฎรที่ยากจนอดอยาก ให้คลายความทุกข์และความขาดแคลน ซึ่ง

^{๕๗} <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=432>

ราษฎรชาวไทยผู้ยากไร้เช่นนี้มีอยู่มากมายในถิ่นทุรกันดารทั่วประเทศ ความทุกข์ความเดือดร้อนของราษฎรเหล่านั้นเสมือนความทุกข์ของพระองค์เอง ด้วยควรจักต้องช่วยเหลือให้เขาบรรเทาทุกข์ลงบ้างตามสมควร เพื่อจะได้มีกำลังกายกำลังใจตั้งตัวทำมาหาเลี้ยงตนเองได้ต่อไปไม่อดอยาก

ประกอบกับในกลางปี พ.ศ.๒๕๒๐ เป็นต้นมา ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วไป เกิดภัยธรรมชาติรุกราน ไม่มีฝนตกต้องตามฤดูกาล พื้นดินแห้งแล้งขาดน้ำ ทำไร่ทำนาปลูกพืชผลไม่ได้ แม้กระทั่งน้ำจะใช้ดื่มบริโภคก็หายาก นาล่ม ผลประโยชน์ที่เคยได้สูญหายไปหมดสิ้น บางตำบลหมู่บ้านถึงกับทิ้งไร่นาบ้านช่องของคนเข้าไปอยู่ในป่าตามยถากรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชปรารภอยากให้พระราชพรหมยาน ตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรยากจนในถิ่นทุรกันดารขึ้น โดยมีศูนย์กลางปฏิบัติงานที่วัดจันทาราม (ท่าซุง) อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ทรงรับสั่งให้หลวงพ่อบุญ เป็นองค์อำนวยการของศูนย์สงเคราะห์ฯ นี้ และทรงพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท และยาป้องกันรักษาไข้มาเลเรีย ๔ หีบใหญ่ ให้ศูนย์สงเคราะห์ฯ นี้เป็นทุนเริ่มแรกอีกด้วย

พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่จัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในแดนทุรกันดาร มีความมุ่งหมาย คือ

๑. ช่วยสงเคราะห์การกินอยู่ และสิ่งของที่จำเป็นแก่ราษฎรผู้ขาดแคลนยากจนจริง ๆ เป็นครั้งคราว เพื่อแก้ไขเฉพาะหน้าให้ราษฎรผู้ยากไร้เหล่านั้นมีกำลังกายกำลังใจพอช่วยตนเองได้

๒. แนะนำในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่น ตลอดจนจัดหาแหล่งน้ำให้

๓. แนะนำการเกษตร การกสิกรรม การพัฒนาท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและประเทศชาติ

๔. ช่วยเหลือการจัดตั้งสร้างโรงเรียน เพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษา และจริยธรรม ปลูกฝังปัญญาในทางที่ชอบ รู้จักรักชาติไทย รู้คุณของผืนแผ่นดินไทยที่ตนได้กำเนิดเกิดมาอยู่อย่างร่มเย็น รู้ตอบแทนและหวงแหนต่อผู้สืบทอดที่เป็นกษัตริย์ราชกรณประเทศชาติ ตลอดจนให้วิชาความรู้ความสามารถนำมาประกอบสัมมาอาชีพะ ดำรงชีพเป็นพลเมืองดีต่อไป

๕. จัดตั้งธนาคารข้าวทั่วไปทุกท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือเพื่อนร่วมถิ่นฐานเดียวกันตามระเบียบของธนาคารข้าว ทั้งในการแก้ไขปัญหาระยะยาว

นอกจากพระราชประสงค์ทั้งหมดนี้แล้ว ในวโรกาสที่พระราชพรหมยานท่านพาคณะบริจาคเงิน โดยเสด็จพระราชกุศลให้กับศูนย์สงเคราะห์ราษฎรยากจนในแดนทุรกันดาร เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๑ ณ พระราชวังสวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า

“ขอขอบใจท่านทั้งหลาย ที่นำเงินมาบริจาคช่วยศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในแดน
 ทุรกันดารฯ ความจริงการบริจาคเงินนั้น ก็เพียงแต่นำเงินมามอบให้ ซึ่งภาระยังไม่ควรจะหยุดอยู่แค่นั้น
 นั้น เพราะเจตนาของศูนย์ฯ ไม่ประสงค์แต่จะเพียงรับเงินบริจาคอย่างเดียวเท่านั้น แต่เราต้องการให้
 นักวิชาการ หรือผู้ที่มีความรู้และผู้ที่มีจิตเสียสละไปช่วยราษฎรที่ยากจน เพื่อแนะนำให้เขาทั้งหลาย
 ได้มีอาชีพเลี้ยงตนเองได้ โปรดเข้าใจว่าการที่เราเพียงนำสิ่งของไปช่วยนั้น เป็นการช่วยบรรเทา
 ความเดือดร้อนชั่วคราว ซึ่งจะมีวันสิ้นสุด โดยที่ผู้รอรับการช่วยเหลือ เขารอรับสิ่งของที่จะนำไปนั้น
 และถ้าเขาไม่ได้ตามที่เขาหวังไว้ ก็จะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง

ฉะนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายควรที่จะหาวิธีการช่วยเหลือ หหาอาชีพให้ราษฎรที่ยากจนใน
 ท้องถิ่นทุรกันดาร ได้ประกอบอาชีพตั้งหลักตั้งฐานอยู่ในท้องถิ่นของตน เลี้ยงตนเองและครอบครัว
 อย่างมีความผาสุกต่อไป ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าคิดว่าเมื่อเราช่วยเหลือครั้งนี้แล้วก็หยุด ถ้ามี
 โอกาสที่เราจะช่วยให้ถึงช่วยกันต่อ ๆ ไป และการที่ช่วยเหลือนี้ก็อย่าคิดว่าเราจะไม่ได้รับ
 ผลตอบแทน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วการเสียสละของท่านทั้งหลายในส่วนที่เป็นกุศลนี้มีคุณค่ามหาศาล
 ยากที่จะหาสิ่งตอบแทนใดมาเทียบกันมิได้ นับว่าการกระทำของท่านทั้งหลายเป็นสิ่งที่น่าชมเชย
 และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง..”

การสำรวจหาข้อมูลครั้งนี้ได้พบว่า มีราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารอดอยากมายมายแทบ
 ทุกหมู่บ้าน ไม่มีข้าวและอาหารกิน เสื้อผ้าแทบไม่มีใส่กันเลยทั้ง ๆ ที่อากาศหนาวเย็น ผ้าจะห่มกาย
 ก็แทบจะไม่มี ความเจ็บไข้ด้วยโรคขาดอาหาร โรคต่าง ๆ คุกคามอยู่ทุกครัวเรือน ราษฎรพากันทิ้งไร
 นาที่บ้านเดินเข้าป่าเข้าดง ขุดกลอยขุดมันเท่าที่จะใช้กินต่างอาหารพอประทังชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ
 เป็นความทุกข์เดือดร้อนอย่างใหญ่หลวงน่าเวทนายิ่งนัก เพราะราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารที่
 ดำรงชีวิตอยู่ทั้งหมดก็ด้วยการปลูกพืชทำไร่ทำนา เลี้ยงปากท้องพอช่วยตนเองได้นั้น

อาศัยธรรมชาติของแผ่นดินที่มีความชุ่มฉ่ำ เป็นธรรมชาติเอื้ออำนวยตลอดเวลา มา เมื่อ
 ฝนแล้งขาดน้ำแผ่นดินแห้งแตกเป็นระแหงกว้างไกลสุดสายตาประมาณมิได้ ก็เสมือนขาดน้ำมา
 หล่อเลี้ยงชีวิตของตนวันแล้ววันเล่า จะหันหน้าไปพึ่งพาใครเล่า เพราะพี่น้องร่วมถิ่นฐานต่างก็หมด
 เนื้อประดาตัวสูญสิ้นไปหมด และต่างก็ต้องการความช่วยเหลือเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ หลวงพ่อท่านและคณะสำรวจจึงเร่งรีบจัดจำนวนราษฎรที่จำเป็นต้อง
 ช่วยเหลือโดยฉับพลัน ด้วยการออกบัตร มีชื่อ นามสกุล ตำบลที่อยู่ มอบไว้กับหัวหน้าบ้านเป็น
 หลักฐาน ซึ่งทางกองสำรวจผู้ทำงานหนักก็มีบันทึกต้นข้าวตรงกัน เพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือจาก
 ศูนย์สงเคราะห์นี้โดยเร็วที่สุด

การสำรวจของพระราชพรหมยานและคณะผู้ร่วมปฏิบัติงาน ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
 เฉพาะหน้าและประโยชน์ในทางพัฒนาในระยะยาวต่อไปมากมาย เช่น การดำริให้ราษฎรมีทางทำ

การกสิกรรม การเกษตรหาแหล่งน้ำ และสร้างโรงเรียนให้เด็กได้ศึกษา การบันทึกเพื่อการพัฒนาในอนาคตอันใกล้ เมื่อราษฎรมีกำลังกายแข็งแรงตั้งตนเองได้ จะได้ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนต่อไปไม่สิ้นสุด การปฏิบัติการสำรวจตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้

ศูนย์สงเคราะห์ฯ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหน่วยทางการทหาร ตำรวจ ในจังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่ภาคเหนือสุดถึงภาคใต้ ทำให้ศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนตามพระราชประสงค์ฯ นี้ได้ทำงานเพื่อบรรเทาความทุกข์คอบอกของราษฎรในแดนทุรกันดารได้ทันเหตุการณ์ ราษฎรไม่สิ้นหวัง ได้ที่พึ่งทั้งกายและใจ พออ้อมปากอ้อมท้อง ไม่ต้องหนีภัยธรรมชาติเข้าป่าเข้าดงพบอันตรายที่จะสูญเสียมากไปกว่าที่เป็นอยู่โดยคาดไม่ถึงก็เป็นได้

ในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๑ ซึ่งในเวลานั้นมีอุทกภัยใหญ่เกิดขึ้นในจังหวัดอุทัยธานี ที่ตั้งศูนย์กลางปฏิบัติงานสงเคราะห์ก็เกิดความเสียหายอย่างหนัก พระราชพรหมยานมีความห่วงใยในงานสงเคราะห์นี้มาก ประรภาว่า “ถ้าการสงเคราะห์มีแต่เพียงจัดหาทรัพย์สินสิ่งของต่าง ๆ ได้มาแล้วบริจาคช่วยไปอย่างนี้ เรื่อย ๆ ไม่ช้าจะหมดกำลัง งานจะต้องสะดุดหยุดอยู่ คนยากจนซึ่งมีจำนวนมากมายก้จะมีความทุกข์เดือดร้อนเพิ่มขึ้นเพราะขาดที่พึ่ง ดังนั้นพระราชพรหมยานจึงได้วางรากฐานให้แก่ศูนย์สงเคราะห์ฯ โดยขึ้นต้นตั้งเป็นกองทุนหลวงพ่อปาน - พระมหาวิระ ถาวโร เพื่อนำดอกผลไปใช้เป็นทุนสำรองประคับประคองงานศูนย์ฯ ให้ดำเนินไปโดยไม่ขัดข้องในระยะหนึ่งก่อน

ต่อมาคณะศิษยานุศิษย์ พุทธบริษัท และประชาชน ได้บริจาคทรัพย์ถวายพระราชพรหมยาน ซึ่งเป็นองค์ศูนย์รวมความศรัทธาทั้งหมด พระราชพรหมยานเล็งเห็นว่างานของศูนย์สงเคราะห์เป็นงานที่ช่วยเหลือและทำประโยชน์ในเหตุการณ์เฉพาะหน้า ควรจะจัดตั้งมูลนิธิเพื่อเก็บดอกผลไว้ใช้ประโยชน์ในการสงเคราะห์ระยะยาวต่อไป ดังนั้นจึงได้มอบหมายให้ พลเรือเอกจิตต์ สังขคุลย์ ผู้ซึ่งรับสนองพระราชดำรัสจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องศูนย์สงเคราะห์ฯ และเป็นผู้ประสานงานด้านต่าง ๆ ของพระราชพรหมยาน จัดตั้งคณะกรรมการทำตราสารและจดทะเบียนมูลนิธิ “พระมหาวิระ ถาวโร” ขึ้นเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๒๐ โดยพระราชพรหมยานเป็นองค์ประธานกิตติมศักดิ์ และ พลเรือเอกจิตต์ สังขคุลย์ เป็นประธานกรรมการ มีคณะกรรมการทั้งหมด ๑๔ ท่าน

ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๒๔ จาก “มูลนิธิพระมหาวิระ ถาวโร” เป็น “มูลนิธิหลวงพ่อปาน - พระมหาวิระ ถาวโร” มีชื่อย่อว่า ม.ป.ร. และชื่อภาษาอังกฤษว่า “VENERABLE PAN-PHRA MAHAVEERA THAVARO FOUNDATION” เครื่องหมายของมูลนิธินี้คือ รูปพระอินทร์ประทับอยู่บนพระแท่นห้อยพระบาทข้างขวา พระหัตถ์จับคนโทแก้วหลังน้ำ มีคาถา “สหัสเสนโต เทวินโท ทิพจักขุง วิสธายิ” อยู่ข้างบนของรูป ข้างใต้รูปมีชื่อมูลนิธิหลวง

พ่อปาน - พระมหาวิระ ถาวโร ทั้งหมดนี้อยู่ในวงกลม สำนักงานของมูลนิธิตั้งอยู่เลขที่ ๖๐/๓ หมู่ที่ ๑ ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี และมีคณะกรรมการสงฆ์และฆราวาสจำนวน ๒๐ ท่าน

วัตถุประสงค์สำคัญของมูลนิธิหลวงพ่อปาน - พระมหาวิระ ถาวโร คือทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยาก และช่วยงานสาธารณประโยชน์ส่งเสริมการศึกษา เผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา และวิทยาการอื่น ๆ ที่ไม่ขัดกับกฎหมาย ทั้งยังให้ความร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นต้น วัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ ตรงกันกับหลักปฏิบัติงานของศูนย์สงเคราะห์ฯ อยู่แล้ว

พระราชพรหมยานเป็นองค์ประธานกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิฯ และองค์อำนวยการของศูนย์สงเคราะห์ฯ มีความเห็นว่าควรจะให้ศูนย์สงเคราะห์ฯ และมูลนิธิฯ ประสานงานกันและดำเนินงานควบคู่กันไปโดยตลอด และในขณะนั้นทันตแพทย์หญิงลัดดา จารุวัตร ซึ่งเป็นผู้แทนงานรับผิดชอบเกี่ยวกับศูนย์สงเคราะห์ฯ มาเป็นเวลานาน เป็นประธานกรรมการของมูลนิธิฯ ด้วย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะร่วมกันปฏิบัติงานสาธารณกุศลให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมเช่นกัน

ศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในแดนทุรกันดาร และมูลนิธิหลวงพ่อปาน - พระมหาวิระ ถาวโร ได้ร่วมกันปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ โดยทะนุบำรุงบูรณะปฏิสังขรณ์วัด สงเคราะห์พระสงฆ์ที่ขาดแคลนปัจจัย เผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและธรรมปฏิบัติทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ที่ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เป็นต้น

ในด้านสาธารณประโยชน์ช่วยเหลือราษฎรผู้ทุกข์ยาก ทางศูนย์สงเคราะห์ฯ ได้จัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค พร้อมยารักษาโรคช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบความยากไร้ในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งอุปการะการศึกษา และเสื้อผ้าให้กับนักเรียนที่ขาดแคลน พร้อมทั้งก่อสร้างสาธารณูปโภค เช่น ขุดบ่อบาดาล สร้างโรงเรียน และโรงพยาบาล เป็นต้น งานเหล่านี้ได้ดำเนินงานต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายปี และเป็นงานสาธารณกุศลที่ยังประโยชน์มหาศาลให้กับเหล่าประชาชนเป็นจำนวนมาก

เนื่องจากผู้มีจิตศรัทธาและบรรดาศิษยานุศิษย์ ได้บริจาคปัจจัยเพื่อใช้ในการกุศลเป็นจำนวนมาก พระราชพรหมยานจึงได้เมตตานำทุนทรัพย์สงเคราะห์อำนวยการให้สร้างเป็นอาคารเพิ่มเติม ณ โรงพยาบาลแม่และเด็ก วัดท่าซุง ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๖ เป็นต้น เป็นตึก ๒ หลัง โดยให้ตึก “ปฐมราชาอนุสรณ์” ชั้นบนใช้เป็นที่ทำการแพทย์และพยาบาล ส่วนชั้นล่างเป็นห้องผ่าตัดใหญ่ ห้องเอ็กซเรย์ ห้องทำฟัน ห้องรอกคลอด และห้องคลอด

ส่วนตึก “ปัญญาราชาอนุสรณ์” นั้นเป็นตึกพักคนไข้ มีเตียงคนไข้ประมาณ ๘๔ เตียง อาคารทั้ง ๒ หลังนี้ นอกจากเป็นอาคารที่ทันสมัยติดตั้งระบบเครื่องไฟฟ้า ประปา และ

เครื่องปรับอากาศแล้ว ยังพร้อมด้วยอุปกรณ์ทางการแพทย์ครบ อาทิเช่น เครื่องเอ็กซเรย์ เครื่องทำฟัน และเครื่องมือแพทย์เป็นต้น ซึ่งมีมูลค่าประมาณ ๒๕ ล้านบาท นับว่าเป็นสาธารณกุศลที่ยังประโยชน์อันมหาศาลที่จะช่วยสงเคราะห์บรรเทาทุกข์ผู้เจ็บป่วย และประสพภัยพิบัติเกิดแก่ประชาชนในถิ่นนี้และในท้องถิ่นใกล้เคียงอีกด้วย

(๒) โรงพยาบาลแม่และเด็ก^{๕๔}

พระราชพรหมยาน ได้ก่อสร้างโรงพยาบาลแม่และเด็กก็เพื่อจะได้สงเคราะห์ชาวบ้าน บริเวณใกล้เคียงและบริเวณใกล้เคียง ในสมัยนั้นประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๘ บริเวณนี้การเดินทางยังลำบาก รถรับจ้างก็น้อย หากมีคนเจ็บป่วยจะลำบากมาก พระราชพรหมยานจึงได้ทำการก่อสร้างโรงพยาบาลในเนื้อที่ประมาณ ๑๖ ไร่ มีรายละเอียดการก่อสร้างดังนี้

๑. สร้างอาคารตึก ๓ หลัง โดยมีเตียงคนป่วยทั้งหมดประมาณ ๘๔ เตียง อาคารตึกที่สร้างคือ

- อาคารพระพินิจอักษร (ทองดี)
- อาคารปัญญาพรานุสรณ์
- อาคารปฐมพรานุสรณ์

๒. บ้านพักแพทย์ ๓ หลัง

๓. ห้อง X-Ray พร้อมอุปกรณ์และเครื่อง X-Ray

๔. อนุสาวรีย์พระพินิจอักษร (ทองดี)

๕. อนุสาวรีย์สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

๖. อนุสาวรีย์สมเด็จพระปิยะมหาราช

พระราชพรหมยานได้มอบโรงพยาบาลแม่และเด็กให้กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

สรุป พระราชพรหมยาน มีภูมิลำเนาเป็นชาวอำเภอบางปลาหมอ จ.สุพรรณบุรี เกิดมาในครอบครัวเกษตรกรรมที่ยึดมั่นในพระรัตนตรัย ต่อมาได้ไปศึกษาที่วัดบางนมโค อ.พระนครศรีอยุธยา และได้บวชเป็นสามเณรในความดูแลของหลวงพ่อบานอันนับเป็นจุดเริ่มต้นของการสั่งสมอุปนิสัยในด้านพระศาสนา ต่อมาได้ลาสิกขาไปดำรงเพศฤๅษี รับราชการเป็นเภสัชกรทหาร แต่เมื่อท่านได้พบกับหลวงพ่อบานอีกครั้ง การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิตได้เริ่มขึ้น หลังจากการอุปสมบทท่านได้ตั้งใจศึกษาทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติ ฝึกฝนกาย วาจา ใจ โดยฝาก

^{๕๔} พระราชพรหมยาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (ม.ป.ป. : ๒๕๓๖), หน้า ๔๔๖.

ตัวเป็นศิษย์กับครูบาอาจารย์ ๑๗ รูป กับอีก ๑ คน จากนั้นท่านก็เริ่มสอนธรรมปฏิบัติ เผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอดชีวิตของท่าน ปรากฏผลงานเด่นชัดด้านปกครอง ด้านการศึกษา ธรรมปฏิบัติของพระสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการต่อสร้าง ด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชน และด้านสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือแก่ประชาชนทั่วไป เป็นที่กล่าวขานถึงซึ่งผลงานทั้งหมดนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลผลิตที่เกิดมาจากการทำงานด้านการเผยแผ่ของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในบทต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน (หลวงปู่ฤๅษีลิงดำ)

จากการศึกษาผลงานของพระราชพรหมยานทั้ง ๕ ด้าน ในบทที่ผ่านมา พบว่า ผลงานทั้ง ๕ ด้านนั้นเป็นผลพวงมาจากผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน อันส่งผลให้งานด้านอื่นๆ ของท่านเด่นชัดขึ้นด้วย ในบทนี้จะได้ศึกษาผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน และวิเคราะห์คุณค่าของผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อเป็นประโยชน์ในนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันต่อไป

๔.๑ ผลงานพระราชพรหมยาน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สังคมไทย

ในการเผยแผ่ศาสนามีคำที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแพร่ว” และ “เผยแผ่” คำว่าเผยแพร่วเป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผ่วเป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตนเอง^๑

พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่วพระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก เพื่อความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนา อันส่งผลไปถึงความมั่นคงของชาติด้วย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่วพระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้หลักหรือแก่นของพระพุทธศาสนาทั้ง ๓ ประการ คือ ปรัชติสัตถธรรม ปฏิบัติสัตถธรรม และปฏิเวธธรรม^๒ หรือเรียกสั้นๆ ว่า ปรัชติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เป็นอย่างดี จึงจะทำให้การเผยแผ่วพระพุทธศาสนาเป็นไปตามพุทธประสงค์ได้

พระราชพรหมยานเป็นมหาเถระที่อุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา ทำงานด้านการเผยแผ่วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็เพราะท่านเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกฝนอบรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียกว่า กาวนา ๔^๓ มาอย่างดี^๔ ได้แก่

^๑ มานพ พลไพรินทร์ และคณะ, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๒๗๐.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พี.ริ้นดิง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

๑. กายภาวนา การฝึกอบรมกาย
๒. สीलภาวนา การฝึกอบรมศีล
๓. จิตตภาวนา การฝึกอบรมจิตใจ
๔. ปัญญาภาวนา การฝึกอบรมปัญญา

พระราชพรหมยาน เป็นผู้ที่ฝึกอบรมกายด้วยดี ถึงแม้ว่าท่านจะมีปัญหาทางสุขภาพเมื่อเยาว์วัย แต่ท่านก็มิได้แสดงความอ่อนแอหรือย่อท้อ กลับเร่งพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดที่จะมาบั่นทอนร่างกาย และเมื่ออุปสมบทแล้วท่านก็ได้ฝึกอบรมกายให้เหมาะสมกับการบำเพ็ญสมณธรรม และอบรมกายให้เหมาะสมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาแก่ผู้พบเห็น

พระราชพรหมยาน เป็นพระมหาเถระที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ใคร อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี มีอริยาสัยไมตรีเกื้อกูลแก่สหธรรมิก พระภิกษุสามเณร ตลอดถึงอุบาสกอุบาสิกา และท่านก็ชวนชวนเอาใจใส่ให้คณะศิษย์เคร่งครัดในศีลในพระธรรมวินัยด้วยเช่นกัน

ในส่วนของการอบรมจิตใจ พระราชพรหมยานได้รับการฝึกอบรมจิตใจตั้งแต่เด็ก เพราะท่านเกิดมาในตระกูลของนักปฏิบัติธรรม และได้เรียนรู้วิถีทางแห่งการปฏิบัติจากหลวงปู่พระครูวิหารกิจจานุการ (หลวงปู่ปาน โสนนุโท) ในช่วงอายุ ๖-๑๑ ปีเป็นเบื้องต้น กระทั่งเมื่อท่านได้อุปสมบทเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ท่านจึงได้รับการฝึกอบรมจิตใจด้วยสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน จากพระอุปัชฌาย์อาจารย์หลายท่าน ไม่เลือกว่า เป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์เป็นเวลา ๒๘ ปี จนเกิดความชำนาญเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรม มีเมตตากรุณา มีฉันทะ วิริยะ ขันติ สมာธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น^๔

ในขณะเดียวกัน พระราชพรหมยานได้ศึกษาวิปัสสนากรรมฐานควบคู่กันไปกับสมถะกรรมฐาน ทำให้ท่านได้เจริญปัญญา ฝึกอบรมปัญญา เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจของท่านให้เป็นอิสระ บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา ที่นับได้ว่าเป็นปัญญาภาวนา

ด้วยเหตุที่พระราชพรหมยานได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดีในภาวนาทั้ง ๔ ด้าน จึงทำให้ท่านสามารถทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลงานด้านการเผยแผ่เป็นที่ปรากฏมากมาย ผู้วิจัยได้จัดแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. การสอนพระกรรมฐาน มโนยิทธิ (ฤทธิ์ทางใจ)

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๗๐.

๒. การเทศนาและเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุ
 ๓. การบันทึกเทปเสียงธรรมะ เพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่
 ๔. การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ นิตยสารธรรมวิโมกข์
 ๕. การก่อสร้างวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ
- ผู้วิจัยจะได้นำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้

๔.๑.๑ การสอนกรรมฐาน มโนมยิทธิ (ฤทธิ์ทางใจ)

วิชามโนมยิทธิ เป็นหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ในด้านวิชา ๓ กิ่งกัญญา คำว่า มโนมยิทธิ แปลว่า มีฤทธิ์ทางใจ เป็นวิชาที่ พระราชพรหมยาน นำมาสอนศิษยานุศิษย์และพุทธบริษัทฯ

จุดประสงค์สำคัญ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้พิสูจน์พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ในเรื่อง นรก สวรรค์ พรหม พระนิพพาน ว่าเป็นสิ่งที่มีจริง เป็นจริง เป็นการสร้างกำลังใจ และทำให้การปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เป็นไปอย่างถูกต้องและรวดเร็ว

การปฏิบัติพระกรรมฐาน ไม่ว่าจะเป็นสายใดก็ดีทุกสาย ขึ้นอยู่กับว่าจะถูกจริตกับเราหรือไม่ เพราะทุกสายมีจุดมุ่งหวังเดียวกัน คือ เพื่อความพ้นทุกข์ ต่างกันแต่ว่า ใครจะพ้นทุกข์ได้ช้าหรือเร็วกว่ากัน ถ้าเปรียบพระนิพพาน คือ กรุงเทพฯ ทุกคนมุ่งหวังที่จะไปกรุงเทพฯ จะเดินไป ขึ้นรถไป หรือขึ้นเครื่องบินไป ก็ขึ้นอยู่กับบุญบารมีที่สั่งสมมา

พระราชพรหมยานได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีกำลังใจเป็นปรมัตถ์บารมี ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเข้าพระนิพพานได้ ถ้าปฏิบัติได้ถูกต้องตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะมโนมยิทธินี้จะพาเราเป็นพระอริยะเจ้าได้เร็วที่สุด วิธีที่จะทรงมโนมยิทธิได้ก็คือ

๑) พยายามรักษาอารมณ์ให้ทรงอยู่ในศีล

๒) นิเวศน์ ๕ ประการ อย่าให้มายุ่งกับใจ^๕

คนที่ฝึกได้ สามารถใช้จิตหรือทิสตमानกายท่องเที่ยวไปตามภพภูมิต่างๆ ได้ เมื่อเขาไปเห็นแดนอบายภูมิเห็นโทษจากการละเมิดศีล เขาก็จะตั้งใจและรักษาศีลได้บริสุทธิ์ เป็นการละสังโยชน์ข้อที่ ๓ คือ สลัปปตปราคาส การทรงอารมณ์พระโศคาบันจะได้ผลอย่างรวดเร็ว เพราะพระโศคาบันตัดสังโยชน์ได้ ๓ ข้อ คือ สักกายทิฐิ, วิจิกิจฉา และสลัปปตปราคาส และมโนมยิทธิ ที่พระราชพรหมยาน ประยุกต์ขึ้น ตามแนววิชาของพระบรมศาสดานั้น ประมวลได้เป็น ๒ แบบเพื่อความสะดวกรวดเร็ว และเหมาะสมกับยุคสมัยกำลังใจของพุทธบริษัท ได้แก่ แบบเต็มกำลังใจ และแบบครึ่งกำลังใจ

^๕ ศูนย์พุทธศรัทธา, มโนมยิทธิ หลวงพ่อพระราชพรหมยาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

แบบเต็มกำลัง บางครั้งเรียกว่า แบบเต็มอัตรา ท่านจะให้ตั้งต้นด้วย ฌาน ๔ ใช้งาน ให้ อภิสสมานกาย ออกจากกายหยาบด้วยกำลังของฌาน ๔ และอาศัยกำลังความสะอาดของจิต โดยการ แนะนำอารมณ์วิปัสสนาญาณให้ เพื่อให้รู้เห็นสภาวะพระนิพพานได้ พระราชพรหมยานเริ่มนำ วิธีการนี้มาสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ และผู้ที่ฝึกได้ เป็นผู้ที่มีความดี ความสามารถ เคยได้วิชานี้ มาแล้วในอดีตชาติ

แบบครึ่งกำลัง หรือเรียกว่า กึ่งมโนมยทธิเท่านั้น ขึ้นต้นด้วยกำลังสมาธิจิต ต่ำมาก แค ะระดับอุปจารสมาธิ เท่านั้น แต่อาศัยกำลังของ สติ และ วิปัสสนาญาณ อารมณ์คิดตัดกิเลสให้จิต สะอาด สูงมาก เป็นองค์ประกอบสำคัญ และจะต้องให้ครูเข้าไปแนะนำ เป็นรายบุคคล รายกลุ่ม พระราชพรหมยาน เริ่มใช้สอน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นต้นมา

๔.๑.๒ การเทศนาและเผยแพร่ธรรมะทางสถานีวิทย์

เรื่องการเทศนาเป็นงานหลักของพระราชพรหมยาน ซึ่งท่านศึกษาวิชาเทศนาตั้งแต่เมื่อ มาจำพรรษาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้เรียนวิธีการเทศนาจากสำนักวัดประยุรวงศาวาส จึงทำให้ เทศนาของท่านเป็นที่ประทับใจและสื่อเนื้อหาธรรมะได้อย่างลึกซึ้ง และเมื่อท่านได้มาจำพรรษาที่ วัดท่าซุงแล้ว ท่านก็ยังคงเทศนาสั่งสอนพุทธบริษัทตลอดชีวิตของท่าน ขณะเมื่อมาอยู่วัดท่าซุง มีผู้ มาศึกษาธรรมกับท่านเป็นจำนวนมาก และต่อมาได้มีการอาราธนาท่านไปเผยแพร่ธรรมะทางสถานีวิ ทยนี้ด้วย เช่นสถานีวิทย์ยานเกราะ สถานีวิทย์ ๐๔ ดาคลี นับว่ามีประโยชน์มากมาย เป็นการ ใช้ เทคโนโลยีในการเผยแพร่ธรรมะอย่างได้ผล แต่เนื่องจากท่านมีปัญหาด้านสุขภาพ ทำให้ต้องหยุดการ ไปเผยแพร่ธรรมทางสถานีวิทย์ แต่ท่านก็ได้บันทึกเสียงส่งไปออกอากาศอยู่เสมอ

๔.๑.๓ การบันทึกเทปเสียงธรรมะ เพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่

สืบเนื่องมาจากสุขภาพไม่อำนวยต่อการเดินทางไปเผยแพร่ธรรมะทางสถานีวิทย์ การบันทึก เสียงเทศนาหรือการสอนธรรมะของพระราชพรหมยานจึงเกิดขึ้น และดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลงานเป็นอันมาก ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเสนอไว้ใน ภาคผนวก ก

๔.๑.๔ การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ นิตยสารธัมมวิโมกข์

การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะนิตยสารธัมมวิโมกข์ เป็นความดำริของพระราชพรหมยาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำดังนี้

๑. เผยแพร่ธรรมะของพระพุทธเจ้าให้กว้างขวางไปในหมู่มชน
๒. ประชาสัมพันธ์บอกข่าวอันเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัททั้งหลาย

๓. คลายความเครียดด้วยธรรมะบันเทิง^๖

๔.๑.๕ การก่อสร้างวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

พระราชพรหมยานได้ก่อสร้างถาวรวัตถุเช่นเดียวกับวัดทั่วไป หากแต่ถาวรวัตถุสิ่งก่อสร้างของท่านมีศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ผู้วิจัยจะประมวลเฉพาะที่สำคัญมาดังนี้

(๑) พระชำระหนี้สงฆ์

วัตถุสิ่งของที่ถือว่าเป็นของสงฆ์นั้น คือ ของในวัดทุกประเภทที่เขาถวายเป็นของสงฆ์แล้ว แม้แต่ดอกไม้ ผลไม้ในวัด เศษไม้ที่คิดว่าทำอะไรไม่ได้แล้ว เอามาทำพื้นบ้าง ทำอย่างอื่นบ้าง เล็กๆน้อยๆบ้าง จงอย่าคิดว่า ไม่บาป แม้แต่เศษกระเบื้องที่ทิ้งแล้ว ก็เป็นของสงฆ์ มีผลเสมอกัน ไปเอามามีโทษตามกำลังบาป คือ ขโมยของสงฆ์

และอีกประการหนึ่ง วัดร้างที่ไม่มีพระอยู่ แต่ยังมีสภาพเป็นวัดหรือที่ของสงฆ์ ที่เป็นไร่นาไปแล้วไม่มีสภาพเป็นวัด ถ้าหากเราได้นำสิ่งของไปนิตเดียว แม้แต่ต้นหญ้าเพียงต้นเดียว เขาก็ถือว่าเป็นหนี้สงฆ์ อันนี้อันตรายมาก สมัยหลวงปู่ปาน ท่านแนะนำให้คนชำระหนี้สงฆ์ บาทสองบาท สลึงสองสลึงก็ได้ บางคนไม่มีเงินเอามาทำงานแทนก็ได้ ทำอะไรก็ได้ไม่บังคับ เช่น ดายหญ้า เก็บกวาดขยะ ฯลฯ

ฉะนั้น การชำระหนี้สงฆ์ หากต้องการชำระให้หมดไปเลย เพราะไม่แน่ว่าอดีตชาติหลายๆชาติ ท่านได้เคยค้างชำระหนี้สงฆ์อะไรไว้บ้าง การที่จะชำระด้วยเงินด้วยทอง เป็นเงินเท่าไรก็ไม่พอที่จะชำระได้ หลวงพ่อ จึงได้แนะนำการชำระให้ครบถ้วนด้วยการ สร้างพระพุทธรูปหน้าตัก ๔ ศอก

พระหน้าตัก ๔ ศอกถือว่าเป็นพระประธานมาตรฐาน พระพุทธรูปไม่สามารถจะตีราคาได้ ใช้ในการชำระหนี้สงฆ์ที่แล้วๆมา ถือว่าเป็นการชำระหมดไป

การชำระหนี้สงฆ์ให้ครบถ้วน ซึ่งการสร้างพระพุทธรูปหน้าตัก ๔ ศอกองค์เดียว ก็ชำระหนี้สงฆ์ได้คนเดียว แต่ถ้าจะร่วมกันสร้างหลายๆคน โดยสร้างพระพุทธรูปหน้าตัก ๔ ศอกองค์เดียว จะให้สมบูรณ์จะต้องปิดทององค์พระด้วย ถ้าปิดทององค์พระก็ได้ครบถ้วนทั้งคณะ ถ้าไม่ปิดทององค์พระก็ได้คนเดียว^๗

(๒) พระมหาวิหารแก้ว ๑๐๐ เมตร

วิหารแก้ว ๑๐๐ เมตร เป็นสถานที่ใช้เป็นที่ฝึกมโนมยิทธิครั้งกำลังในช่วงวันปกติ เปิด ๕.๐๐ - ๑๑.๔๕ น. และ ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. และทำวัตรเย็นเจริญกรรมฐาน (แบบปกติ) เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๘.๔๕ น.

^๖ ธรรมวิโมกข์. ฉบับปฐมฤกษ์, ม.ป.ป. ๒๕๒๓.

^๗ <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=852>

ภายในวิหาร ๑๐๐ เมตรเป็นวิหารที่ปิดด้วยประจกใสเกือบทั้งหมดเป็นที่ไว้พระศพ พระราชพรหมยาน ที่ประดิษฐานของพระประธาน (ทรงพุทธรชินราช) และของสำคัญหลายอย่าง... ฯลฯ

ราคาจริงๆ ๑๐ ล้านเศษ เฉพาะตัวอาคารที่เป็นคอนกรีตทั้งหมด รวมข้อฟ้า หน้าบัน พระพุทธรูป อะไรต่ออะไรหมดเสร็จไม่เกิน ๗ ล้านบาท และค่าหินอ่อนอีก ๑,๒๖๔,๓๔๑ บาท ค่ากระจกที่ปิด ๔,๔๗๗,๗๘๕ บาท รวมค่าหินอ่อนกับค่ากระจก ๕,๗๔๒,๑๒๖ บาท

การก่อสร้างพระวิหารแก้ว ๑๐๐ เมตรแรกเริ่มทีเดียวไม่ได้คิดจะสร้างพระวิหารแก้ว ๑๐๐ เมตรให้ใหญ่โตมโหฬารแบบนี้ ขณะนั้นปี พ.ศ.๒๕๒๘ หลวงพ่อ ป่วยหนักเรียก ว่าเข้าขั้นศรัทธาหมอก็ได้ ทำการรักษาเป็นอย่างดี

แต่หลวงพ่อก็คิดว่าอย่างไรปี พ.ศ. ๒๕๒๘ คงจะไม่รอดแน่ เพราะสภาพ ของร่างกาย อยู่ในสภาพที่ใช้อะไรไม่ได้เลย คุณดำเนินไปหมดและหมดสภาพ จึงนึกถึงพระพุทธเจ้าและนึกในใจว่าอยากจะสร้างพระใหญ่ ๆ แต่ไม่ใหญ่มากนักจะสร้างพระยืนสัก ๓๐ สอก และพระนั่งหน้าตัก ๘ สอก ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๒๘ ก็ได้สร้างพระยืน ๓๐ สอก เหลือการสร้างพระนั่งก็คิดว่า จะเอาเงินมาจากไหน

การสร้างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ โดยการดำเนินงาน ของท่านเจ้าอาวาส พระครูปลัดอนันต์ พุทธญาโณ ซึ่งได้รับความร่วมมือได้รับการ สนับสนุน จากพระสงฆ์ของวัดท่าซุงตลอดจนญาติโยมที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อก็ เพื่อทดแทน พระคุณอันยิ่งใหญ่ ของท่านอันจะหาสิ่งใด ๆ มาเปรียบได้ และปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของหลวงพ่อ คือ

สร้างสิ่งเหล่านี้ให้สวยงาม เพื่อให้พุทธบริษัททั้งหลาย ได้เห็นภาพสวยงามยิ่ง จิตก็จำภาพอัน เป็นกุศลนี้ หากท่านก่อนตาย นึกถึงภาพเหล่านี้ได้ เพราะภาพ เหล่านี้ ล้วนเป็นธรรม แห่งองค์สมเด็จพระเจ้าอย่างน้อย ท่านก็สามารถไปสวรรค์ได้หากกำลังใจท่านเข้มก็ไปพรหมได้ และหากกำลังใจท่านเข้มแข็งไปอีก ก็สามารถไปพระนิพพานได้^๘

(๓) พระวิหารสมเด็จพระอภัยปฐม

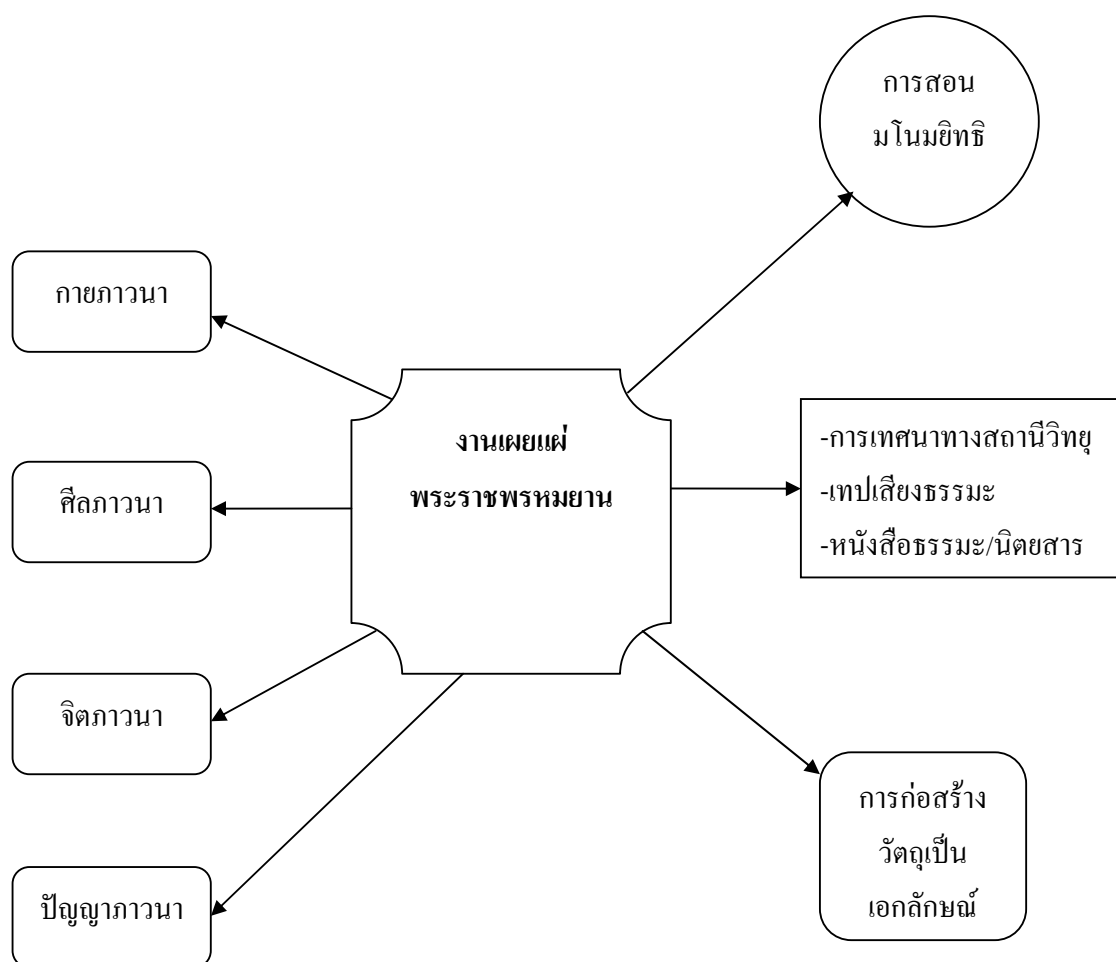
สำหรับคำว่า สมเด็จพระอภัยปฐม ก็คือ "พระพุทธเจ้าองค์แรก" องค์แรกหรือ องค์ที่หนึ่ง เรียกว่า "องค์ปฐม" การที่จะหล่อรูปสมเด็จพระอภัยปฐม ก็มีอยู่ว่า มี นพ. จรูญ ปิระยะวารภรณ์ เคยปรารภว่า หลวงพ่อเคยปรารภเรื่องสมเด็จพระอภัยปฐมเสมอ ทำไมจึงไม่หล่อรูป จึงคิดตั้งใจจะหล่อรูปท่านขึ้นมา

^๘ <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=437>

สำหรับสมเด็จพระสังฆราช ๔ คอก เป็นพระหล่อ หล่อด้วยโลหะ แล้วก็ผสมทองคำ เฉพาะเพชรที่ประดับเรือนแก้ว หรือว่าผ้าทิพย์ เท่าที่เราเห็น มีราคา ๘๘๐,๐๐๐ บาทเศษ^๕

สรุปได้ว่า พระราชพรหมยาน เป็นพระมหาเถระที่มีผลงานโดดเด่นทุกด้าน แต่ที่โดดเด่นที่สุดคือผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ สอนด้วยการเทศนาสั่งสอน สอนด้วยการเผยแผ่ทางสื่อต่างๆ และสอนด้วยวิธีสร้างวัตถุเป็นสื่อให้คนน้อมใจเข้ามาในธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลงานทั้ง ๕ ด้านของพระราชพรหมยานออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ผลงานด้านกาย ด้านวาจา และด้านใจ โดยสร้างเป็นแผนภูมิภาพได้ดังนี้

ผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน

^๕ <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=441>

๔.๒ วิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแพร่ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุญชร)

จากหัวข้อที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ผลงานการเผยแพร่ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุญชร) สรุปประเด็นได้ดังนี้

๔.๒.๑ การสอนพระกรรมฐาน มโนมยิทธิ (ฤทธิ์ทางใจ)

มโนมยิทธิ เป็นชื่อของวิชาหนึ่งในวิชา ๘ ประการ เป็นธรรมข้อสำคัญยิ่งของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และครอบงำธรรมอื่นไว้เป็นอันมาก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเรียนเรื่องวิชาแปดประการนี้เรื่องเดียว จะช่วยให้เข้าใจหลักธรรมอื่น ๆ หลายหมวด^{๑๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้คำจำกัดความของมโนมยิทธิ ว่า “ฤทธิ์สำเร็จด้วยใจ คือ นิรมิตกายอื่นออกจากกายนี้ คุชชกัไล์จากหญ้าปล้อง ชักดาบจากฝัก หรือชักงูออกจากคราบ”^{๑๒}

พระราชพรหมยาน ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “คำว่า มโนมยิทธิ นี้แปลว่า ฤทธิ์ทางใจ”^{๑๓} และท่านได้แสดงวิธีการฝึกมโนมยิทธิไว้ว่า อันดับต้นแรกครูต้องท่อง อิติปิโส ๓ จบ ทำนํามนต์โดยใช้คาถาว่า นะ โม พุท ธา ยะ พร้อมอาราธนาพุทธบาทมี พรมนํามนต์ให้ศิษย์ท่องก่อนฝึก และหลังฝึกเพื่อป้องกันหลงป้องกันภัย จากนั้นให้นำรูปหอม หรือไฟไปส่องหน้า พร้อมกับบริกรรมคาถาเดิม ตั้งเมตตาจิตให้ศิษย์ได้เรียนรู้ต่อไปได้ ส่วนศิษย์ท่านให้บูชาครูทุกครั้ง ด้วยรูป ๓ ดอก เทียนหนักบาท ๑ เล่ม ดอกไม้ ๓ สี และเงิน ๑ สลึง และท่านย้ำเสมอว่า เงิน ๑ สลึงนี้ครูเอาไปใช้ไม่ได้ ให้นำไปทำบุญ เป็นการสงเคราะห์ศิษย์ให้ได้ทำบุญครบทั้ง ทาน ศีล ภาวนา เป็นการตัดความโลภด้วย ให้เขียนคำว่า นะ โม พุท ธา ยะ ลงในแผ่นกระดาษและพับเป็นสามเหลี่ยมใหญ่คนฝึกปิดหน้าไว้ แล้วภาวนาคาถา นะ โม พุท ธา ยะ นี้เป็นวิธีเบื้องต้น เมื่อฝึกไปเต็มอัตรา จิตใจมานสมาบัติไม่เรี่ย จะเกิดอาการเดินตึงตัง ดบเข่าปะๆ ปะ ต้องให้คนช่วยจับมือมาวางคว่ำไว้ที่เข่าทั้งสอง^{๑๔}

การสอนมโนมยิทธิ มุ่งสอนให้รู้จักนรก สวรรค์ นิพพาน ว่ามีอยู่จริง เป็นการสร้างความศรัทธาในการทำความดี และยังรับรองคำสอนในพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่องดังกล่าวที่ปรากฏอยู่มากมายในพระไตรปิฎก พระราชพรหมยานได้เชิญชวนให้ผู้สนใจทั้งบรรพชิตและ

^{๑๑} พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, *วิชาแปดประการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๐, หน้า ๖.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๗.

^{๑๓} วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, *ประวัติหลวงพ่อบุญชร*, หน้า ๔๗๘.

^{๑๔} ดูรายละเอียดใน วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, *ประวัติหลวงพ่อบุญชร*,

คุณหัดไปฝึกปฏิบัติและพิสูจน์ได้ หากปฏิบัติจริงย่อมได้ผลจริง จึงมีผู้ไปขอศึกษาและปฏิบัติกับท่านเป็นจำนวนมาก

การสอนมโนมิตติของพระราชพรหมยาน ต้องผ่านอุปสรรคมากมาย โดยเฉพาะพระราชพรหมยานนั้น ได้ถูกตำหนิเป็นอย่างมาก ดังที่ท่านได้เล่าว่า “บางคนก็มาพูดใส่หน้าฉันว่า สอนคนนอกกริคนอกรอย ไม่เป็นเรื่อง”^{๙๔} มีบางท่านเห็นว่าเป็นการสะกดจิตบ้าง เป็นโอภาสบ้าง เป็นอุปาทานบ้าง^{๙๕} ท่านก็ได้ต่อสู้ด้วยการอธิบายชี้แจงเหตุผล และแสดงที่มาของวิชานี้ ว่าท่านได้ศึกษามาจาก อาจารย์สุข ซึ่งเป็นฆราวาส บ้านอยู่ที่ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เมื่อปี ๒๕๐๘^{๙๖} และได้ผ่านการทดสอบทดลองต่อหน้าประชาชนเป็นจำนวนมาก จนเป็นที่แน่ใจ ท่านจึงได้เรียนมา และเห็นว่าง่ายกว่าวิธีที่ท่านเคยศึกษามา อันจะเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนให้หมดความสงสัยในเรื่องการทำสมาธิ ผลของความดี นรก สวรรค์ นิพพาน และท่านก็ได้ปรับแนวการปฏิบัติใหม่ โดยให้เน้นแต่พระนิพพาน เป็นเหตุให้ไม่มีผู้ปฏิบัติและรู้เห็นตามท่านได้ เป็นเวลา ๑๐ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๕-๒๕๑๕^{๙๗} จึงเกิดความท้อใจ ภายหลังมีผู้สามารถปฏิบัติและรู้เห็นตามท่านได้ พระราชพรหมยานจึงได้ทุ่มเทศอนวิชานี้จนตลอดชีวิตของท่าน และปัจจุบันคณะศิษย์ก็ยังสอบและสืบทอดวิชานี้อยู่

พระราชพรหมยานเป็นพระมหาเถระที่เป็นต้นแบบเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างดีรูปหนึ่ง ท่านมีความรู้จริง ตั้งใจจริง และอดทนต่ออุปสรรคนานัปการ อีกทั้งความเป็นผู้ฉลาดในการสอนตามหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระบรมศาสดาทรงประทานไว้ทุกประการ และมิใช่ท่านจะเป็นผู้เข้มแข็งแต่เพียงผู้เดียว ท่านยังปราสอนให้ศิษย์ของท่านเป็นนักเผยแผ่ที่ดีและอดทนเข้มแข็งเหมือนท่าน คำสอนหนึ่งของพระราชพรหมยาน ที่เป็นจุดเครื่องชูกำลังใจคณะศิษย์ของท่าน และเป็นมูลเหตุให้การปฏิบัติมโนมิตติยังคงอยู่ในสังคมปัจจุบัน คือ “ให้ภูมิใจในตัวเองว่า เรามีความสามารถ ถึงแม้ว่าจะเล็กน้อย เราก็หมดความสงสัยในเรื่องนรกสวรรค์ นิพพาน พรหมโลก หรือว่าตายแล้วเกิด ไม่จำเป็นต้องไปเชื่อคำสั่งสอนปราปรา หรือที่ผลิตกันขึ้นมาใหม่ว่า นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี เทวดาไม่มี ตายแล้วสูญ เราจะไปเชื่อเขาทำไม ในเมื่อเราพบกันแล้ว”^{๙๘}

^{๙๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗๕.

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๑.

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๕.

^{๙๘} วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, ประวัติหลวงปู่พระราชพรหมยาน, หน้า ๔๘๗.

๔.๒.๒ การเทศนาและเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุ

พระราชพรหมยาน ได้ปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์คือการสั่งสอนธรรมะแก่พุทธศาสนิกชน มีเทคนิควิธีการสอนที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นผู้ฉลาดในการใช้สื่อเพื่อการเผยแผ่และสอนธรรมะ และอาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นผู้ทันสมัย คือในยุคสมัยนั้นสถานีวิทยุระบบ A.M. หรือ F.M. นั้น ยังไม่แพร่หลายเหมือนสมัยนี้ ระบบการกระจายเสียงธรรมะโดยใช้สื่อทางวิทยุนี้มีมาก เพราะมีสถานีวิทยุชุมชนเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ละวัดหรือแต่ละหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอมีหลายแห่ง สมัยนี้ระบบกระจายเสียงที่ใช้เทคโนโลยีระบบเครือข่ายเข้ามาช่วยในเรื่องของการกระจายเสียงของสถานีต่าง ๆ มีมาก ดังเราจะเห็นว่าเราสามารถฟังสถานีวิทยุผ่านระบบเว็บไซต์ก็ได้อย่างทั่วถึงเกือบทุกสถานีและมีการเชื่อมโยงเครือข่าย การออกอากาศทั้งเนื้อหาและเวลา ซึ่งปัจจุบันนี้สามารถฟังธรรมได้หลายวิธีหรือหลายช่องทางที่มีการสื่อสาร แต่ส่วนใหญ่จะมีพระที่เป็นนักจัดรายการวิทยุธรรมะนั้นมีน้อย เพราะพระที่มีความรู้ ความสามารถนั้นต้องสละเวลา และมีความทุ่มเทเป็นอย่างมาก เพราะการออกกระจายเสียงทางวิทยุนี้ต้องมีเนื้อหาและมีความต่อเนื่องตรงเวลา มิฉะนั้นจะมีผลต่อสถานีหรือรายการการจัดวิทยุ ดังนั้น สถานีส่วนใหญ่จึงมักนิยมรวบรวมธรรมะที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์มารวบรวมไว้เป็นข้อมูลสำหรับการกระจายเสียงจากแหล่งต่าง ๆ ที่สามารถจะค้นหาได้แล้วค่อย ๆ ลำดับการออกกระจายเสียง ดังนั้นการที่พระราชพรหมยานได้ออกสื่อคำสอนธรรมะทางวิทยุกระจายเสียงนั้นแสดงให้เห็นว่า

ท่านมีความมุ่งมั่นต่อพระพุทธศาสนา เพื่อจะให้ศาสนาของพระพุทธองค์ได้เผยแผ่แก่ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจหรือศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก ที่ไม่สามารถจะมีเวลาหรือมีความสามารถที่จะศึกษาธรรมะด้วยตนเองได้ อันเนื่องจาก ภาระที่ต้องมีอาชีพทำมาหากิน หรืออ่านหนังสือไม่ออก หรือประกอบด้วยสังขารที่ไม่สามารถจะมาวัดได้ หรือด้วยประการใดก็แล้วแต่ การออกวิทยุกระจายเสียงนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นจำนวนมาก เพราะแม้จะทำมาหากินอย่างไร หรือสังขารไม่ดีเท่าไร การเปิดวิทยุรับฟังคำสอนของพระราชพรหมยานย่อมทำควบคู่กับการประกอบอาชีพหรือการทำงานอยู่บ้านได้เสมอ

อีกอย่างยังสามารถที่จะเผยแผ่ธรรมะตรงกับความต้องการของบุคคลบางคนได้อย่างถูกต้อง ถูกใจที่ต้องการรับรู้ เพื่อทำลายความสงสัยได้ถูกต้อง การเผยแผ่คำสอนของท่านจึงแผ่กว้างไปทุกที่ที่มีการรับสัญญาณได้ ไม่จำกัดบุคคลที่จะรับฟัง คำสอนของพระพุทธองค์และคำสอนของหลวงพ่อก็ได้กระจายออกไปไม่จำกัดเพียงที่วัดเท่านั้น

พระราชพรหมยานต้องมีความวิริยะอุตสาหะเป็นอย่างมากในการทำรายการวิทยุคือท่านต้องเป็นคนที่ต้องศึกษาเป็นอย่างมากอยู่เสมอ เพื่อนำประโยชน์จากคำสอนที่มีอยู่อย่างมากมายในคำสอนของพระพุทธองค์ ท่านต้องแบกภาระในการรับใช้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ภาระ

ความรับผิดชอบภายในวัดและการรับศรัทธากับญาติโยมที่มากมายนานแล้ว แต่ท่านต้องสละเวลาความสุขส่วนตัวในการต้องทำงานมากขึ้น ทั้งการเดินทางไปออกอากาศอย่างสม่ำเสมอ แต่ต่อมาภายหลังท่านมีสุขภาพไม่ดี ท่านก็ยังรับภาระบันทึกเทปธรรมะแล้วส่งให้สถานีตลอดเวลาที่ท่านยังสามารถทำไหว ซึ่งจะเห็นว่าท่านมีความเพียรที่จะให้ศาสนาคำสอนของพุทธองค์นั้นถูกเผยแพร่ให้มากที่สุดในฐานะที่ท่านมีความสามารถในการถ่ายทอด ท่านจึงมีกำลังใจในการทำงานมาตลอด แม้ว่ากำลังกายของท่านไม่ได้แข็งแรงแล้วก็ตาม

ปัจจุบันแม้ท่านจะมรณภาพไปแล้ว แต่ผลงานของท่านยังถูกบันทึกเก็บไว้และถูกถ่ายทอดในหนังสือต่าง ๆ มากมาย ทั้งหนังสือ วารสารต่าง ๆ ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้ง เทป ซีดี สื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่ก็ได้มาจากการที่ท่านเทศน์สอนทางวิทยุและที่สำคัญคือเสียงของท่านเมื่อในอดีตยังกึกก้องและยังถูกส่งสัญญาณกระจายเสียงในสถานีวิทยุต่าง ๆ ในปัจจุบันมากมาย

๔.๒.๓ การบันทึกเทปเสียงธรรมะ เพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่

จากการที่พระราชพรหมยานได้เป็นนักเทศน์ของสถานีวิทยุ เทปที่ทำการบันทึกจากการจัดรายการจึงมีเป็นจำนวนมาก และประกอบกับการที่ได้จากการบันทึกนอกเวลาที่ท่านจัดรายการวิทยุ คือ การบันทึกจากการเทศนา หรือบรรยายในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นเทคโนโลยีที่ดีที่สุดแล้วในสมัยนั้น และเป็นสิ่งที่โชคคึกกับพุทธบริษัทรุ่นหลังเป็นอย่างมาก ที่ได้มีโอกาสได้สดับรับฟังการเทศน์ของท่านในปัจจุบันเหมือนกับได้ฟังต่อหน้าท่าน ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งปัจจุบันนี้เทปเสียงของท่านนั้นยังมีลักษณะของความดั้งเดิมก็มีที่เหมาะกับการฟังกับบุคคลที่มีเครื่องเล่นเทป หรือมีความถนัดกับเทคโนโลยีเดิม ๆ อยู่ การใช้เทปฟังก็เป็นทางหนึ่งที่เหมาะสมบุคคลบางจำพวกที่มีศรัทธาเช่นคนที่มีอายุมาก ๆ แล้ว

ในปัจจุบันเสียงของพระราชพรหมยานได้ถูกถ่ายทอดไปในสื่อต่าง ๆ ได้แก่

๑. การแปลงเสียงของพระราชพรหมยานจากเทปมาเป็นรูปแบบของเสียงที่เป็นไฟล์เสียงที่สามารถเปิดฟังได้ทั้งเครื่องเล่นไฟล์เสียงทั่วไป เช่น เครื่องเล่นวีซีดี คอมพิวเตอร์ ตลอดจนสามารถนำมาฟังกับโทรศัพท์ก็ได้ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ประจำตัวของคนส่วนใหญ่ไปแล้วในสังคมปัจจุบัน ซึ่งสามารถหาไฟล์เสียงคำสอนของพระราชพรหมยานได้ทางเว็บไซต์ หรือจากการคัดลอกลงแผ่นบันทึกเสียงมาเปิดกับเครื่องหรือบันทึกโดยตรงกับเครื่องเล่นนั้น ๆ ได้เลยถ้ามีหน่วยความจำรองรับ ซึ่งเหมาะและสะดวกกับคนยุคใหม่เป็นอันมาก โดยเฉพาะลูกศิษย์ที่มีความสนใจในธรรมะของหลวงพ่ोजึงนิยมนำไปฟังโดยการซื้อเป็นแผ่นข้อมูลไปฟังเป็นอย่างมาก หรือหาได้ตามเว็บไซต์ต่าง ๆ ก็ได้

๒. สื่อคำสอนของพระราชพรหมยานจากเทพถึงมาปรับปรุงการนำมาอ่านใหม่โดย คณะลูกศิษย์ และอาจจะมีคนตรีประกอบการบรรยายเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินหรือผู้ศึกษาในการรับฟังธรรมะไปด้วย ซึ่งอาจจะตัดต่อเฉพาะเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์จริง ๆ หรือแยกหมวด หรือหัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกัน จัดเป็นหมวดหมู่ซึ่งเหมาะกับศรัทธาความชอบใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของหลวงพ่อก็ได้ แต่ท่านอาจจะกล่าวไว้ในหลาย ๆ ที่ที่ท่านสอน คณะลูกศิษย์จึงได้มาจัดหมู่หมู่ให้เข้าด้วยกัน เพื่อเหมาะหรือชอบกับจริตของคนทั่วไป เช่น หมวดของการเทศน์แนวปฏิบัติของพระราชพรหมยาน หรือ แนวเล่าเรื่องปาฏิหาริย์ของท่าน หรือจากประสบการณ์ของท่าน หรือจะเป็นคำสอนในพระไตรปิฎกต่าง ๆ ซึ่งได้รับความนิยมนอกจากศรัทธามากมายเช่นเดียวกัน อีกทั้งคณะลูกศิษย์ยังมีการทำในรูปแบบของวีซีดี คือ มีภาพประกอบ ซึ่งอาจจะมีทั้งภาพพระราชพรหมยานประกอบหรือภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหา สาระที่ท่านเทศน์ ซึ่งการสอนแบบนี้ได้รับความนิยมนอกทุกเพศทุกวัย เพราะเมื่อได้ฟังธรรมของท่านก็ให้เห็นท่านไปด้วย

๓. สื่อการสอนของพระราชพรหมยานที่บันทึกในการเทศน์ถูกถ่ายทอด คัดลอกลงในหนังสือเป็นเล่ม ๆ อย่างมากมาย แล้วทำการจัดพิมพ์เป็นเรื่องเป็นหมวดต่าง ๆ มีความสั้นยาวแตกต่างกันไป เหมาะกับการเลือกอ่านเฉพาะเรื่อง เฉพาะหมวด หรือบุคคลใดมีศรัทธาอยากศึกษาลึกลง ๆ ที่มากขึ้นก็เลือกหาหนังสือที่มีเนื้อหามาก ๆ ไว้อ่าน เพื่อเป็นความรู้หลากหลายหรือเป็นการศึกษาที่เป็นการทบทวนสิ่งที่ศึกษานั้นไปในตัว

ตลอดจนคำสอนของพระราชพรหมยานก็ถูกถ่ายทอดเป็นนิตยสารรายเดือน คือนิตยสารธรรมวิโมกข์ ซึ่งเป็นนิตยสารของทางวัดจัดขึ้นเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของหลวงพ่อกับทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์และการเผยแผ่หลักคำสอนของหลวงพ่อกับถ่ายทอดลงในนิตยสารที่ละบททีละเรื่องแล้ว ถูกสั่งซื้อและแจกจ่ายไปทั่วประเทศ ซึ่งในปัจจุบันนิตยสารยังคงออกอยู่อย่างต่อเนื่องและได้รับความนิยมนอกหรือศรัทธาตลอดจนการได้รับความสนใจนำไปศึกษาและเผยแผ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งนับว่าคำสอนของท่านนั้นยังคงอยู่และกระจายออกไปสู่พุทธบริษัทอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา เหมือนคลื่นกระทบฝั่งที่ไม่มีวันเหือดหาย คำสอนของพระราชพรหมยานก็ยังกระจายไปหลอหลังไปสู่ผู้พบเห็นและศรัทธาตลอดเวลา

นอกจากคำสอนของพระราชพรหมยานจะถูกบันทึกหรือถ่ายทอดด้วยวิธีใดก็ตามทั้งไฟล์เสียงหรือรูปแบบของตัวหนังสือ คำสอนเหล่านี้ได้กระจายไปทั่วโลกแล้ววันนี้ ด้วยเทคโนโลยีเครือข่ายที่ทันสมัยในปัจจุบัน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามต่อวัดท่าซุงและต่อพุทธศาสนาที่สามารถหวังให้ศรัทธาแม้อยู่ไกลแต่ใกล้ตัวคุณมีคำสอนของท่านก็สามารถเข้าถึงบ้านทุกบ้าน ที่มีศรัทธาและไม่ศรัทธา และเข้าถึงใจของผู้ที่มีศรัทธาได้ทุกเมื่อ และเมื่อมีศรัทธาในการสอนของท่านแล้วช่วยอมเข้าถึงธรรมของพุทธองค์ได้ทุกที่ทุกเวลา

๔.๒.๔ การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ นิตยสารธัมมวิโมกข์

หนังสือธรรมวิโมกข์นั้นเป็นหนังสือที่ไม่ตาย คือ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาใหม่เสมอ ซึ่งแตกต่างจากหนังสือที่เป็นเฉพาะเรื่อง และมีเนื้อหาตายตัวอยู่อย่างนั้น แต่หนังสือธรรมวิโมกข์เป็นหนังสือรายเดือน ซึ่งคณะลูกศิษย์จัดตั้งและทำการเขียน ตลอดจนเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชน คณะศรัทธาด้วยวิธีการสั่งซื้อจากทางวัดโดยตรงหรือการยื่นความจำนงต้องการที่จะอ่านทั้งเก่าและใหม่ได้ฟรี ถ้าไม่มีเงินซื้อ ตลอดจนทางวัดได้แจกจ่ายไปตามโรงเรียนหรือหน่วยงานที่มีความสนใจ เพื่อเป็นประโยชน์แก่คณะศรัทธาซึ่งองค์ประกอบของเนื้อหาหลักของนิตยสารฉบับนี้ประกอบด้วย

๑. หลักคำสอนในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนของพระพุทธองค์ ทั้งหัวข้อธรรม หรือชาดกที่ควรรู้ ให้ปรากฏแก่บุคคลทั่วไป เพื่อนำหลักคำสอนนั้นไปเป็นประโยชน์ในการสร้างศรัทธาของผู้อ่าน ตลอดจนนำไปประพฤติและปฏิบัติตามวิสัยของตน เพื่อประโยชน์สุขในเพศสมณะ หรือฆราวาสได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ตลอดจนเกิดประโยชน์ทั้งในชาตินี้และชาติหน้าจนถึงปรมาตลประโยชน์ อันเป็นประโยชน์สูงสุด คือ มรรคผลนิพพาน

๒. หลักคำสอนของพระราชพรหมยาน ส่วนใหญ่มาจากคำสอนของพระราชพรหมยานโดยตรง คือ คำสอนที่ท่านได้กล่าวไว้ในการเทศนาในที่ต่าง ๆ หรือการเทศนาออกทางวิทยุ ซึ่งเป็นข้อมูลหลักฐานการสอนของท่านเป็นจำนวนมาก คำสอนของท่านจึงถูกถ่ายทอดลงในหนังสือเล่มนี้ที่ละบทความทีละเรื่อง ซึ่งเนื้อหาที่ท่านนั้นอาจจะแยกเป็นประเภทได้ดังนี้

๒.๑ เนื้อหาที่มีหลักฐานอ้างอิงในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น ในพระไตรปิฎกหรือหนังสือในพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่ท่านได้ศึกษามา จึงเป็นเหมือนการขยายหรือถ่ายทอดธรรมะของพระพุทธองค์แก่ผู้รับฟังในขณะนั้น แต่ตอนนี้ได้ถูกถ่ายทอดลงในหนังสือ นิตยสารธรรมวิโมกข์ ซึ่งคัดเลือกมาทั้งตอนที่เทศน์ทั้งเรื่อง หรือเรียบเรียงจากหลาย ๆ ครั้ง หลาย ๆ ที่มารวมเป็นเนื้อหาเดียวกัน เพื่อความกระจ่างในเรื่องนั้น เช่น ชาดกต่าง ๆ หรือหมวดธรรมต่าง ๆ

๒.๒ เนื้อหาในการสอนในทางปฏิบัติด้านการฝึกสมาธิหรือการวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวของพระราชพรหมยาน คือ การฝึกมโนมยิทธิ ซึ่งเป็นแบบฉบับของการนำพาลูกศิษย์ ประพฤติและปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการบรรลุผลต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดตามคำของท่านสอนไว้ทุกประการ

๒.๓ เนื้อหาที่เป็นสาระประสบการณ์ต่าง ๆ ที่พระราชพรหมยานได้พบเห็นในสังคมหรือประสบการณ์จากการปฏิบัติ ซึ่งยากต่อคนที่จะได้บาร์มีในการเข้าถึงแบบท่านเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถสร้างศรัทธาให้กับญาติโยมเป็นอย่างมาก เพราะจะได้เห็น ได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคย

ได้ยินได้ฟังที่ไหนดีก่อน ดังนั้นคำสอนของท่านเกี่ยวกับเนื้อหาที่เป็นประสบการณ์นั้น ทำให้ทุกคนเข้าใจและเห็นได้ตามคำบอกเล่าของท่าน เพราะฉะนั้นคำสอนเหล่านี้จึงถูกถ่ายทอดลงในหนังสือเพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป และเป็นตัวสร้างศรัทธาหรือเป็นอนุสติให้แก่บุคคลที่ได้อ่านและมีจิตใจที่เกรงกลัวต่อบาปกรรม มีใจอดสาหะทำความดีต่อเนื่องไปเรื่อยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการทำความดีหรือปฏิบัติธรรม

๒.๔ เนื้อหาหลักคำสอนของพระราชพรหมยานที่เกิดจากรบอกล่าของลูกศิษย์ ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องมือยืนยันในการปฏิบัติตามคำสอนของท่านแล้วได้รับประโยชน์ พระราชพรหมยานเคยบอกเคยเตือนเคยสอนอะไรกับใครเป็นพิเศษในบางครั้งบางคราว แล้วคนนั้นนำไปประพฤติปฏิบัติจนเห็นจริงในสิ่งที่ท่านสอน จึงมาเขียนเล่าบอกแก่คณะศรัทธารุ่นหลัง ให้มีความมั่นคงในการปฏิบัติต่อไปหรือจงศรัทธาในสิ่งที่ท่านสอน จะเกิดประโยชน์เองในวันข้างหน้า

ในประเด็นของการตีพิมพ์หลักคำสอนของพระราชพรหมยานนั้น ส่วนใหญ่ได้มาจากเทป แล้วต้องมาถอดเทปเพื่อนำมาเขียน นำมาเรียบเรียงเนื้อหา ตีพิมพ์เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเข้าใจในสิ่งที่ท่านสอนให้มากที่สุด

๑. ข่าวสารประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยทางวัดท่าซุงมีกิจกรรมทั้งภายในวัดและนอกวัดมากมาย นิตยสารจึงเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้กับทางวัดได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงทางวัดสามารถแจ้งข่าวหรือประชาสัมพันธ์สิ่งที่เกิดขึ้นภายในวัดในแต่ละเดือน ให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้เช่นเดียวกัน

๒. การแจ้งค่าใช้จ่ายภายในวัดในแต่ละเดือน วัดท่าซุงนั้นมีรายรับ-รายจ่ายต่อเดือนค่อนข้างมาก ดังนั้นการแจ้งรายรับ-รายจ่ายของทางวัดเพื่อให้รู้ว่าที่มาของเงินนั้นได้มาจากทางใดบ้างและจำนวนเท่าไร ในขณะที่เดียวกันมีรายจ่าย ที่ต้องจ่ายออกไปนั้นเท่าไร และจ่ายอะไรบ้าง เช่น

๒.๑ ความจำเป็นของวัดที่ต้องใช้ไปเท่าไร เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ

๒.๒ ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมหรือก่อสร้างอะไรบ้าง ทั้งภายในวัดและใช้จ่ายนอกวัด ที่ไหน อย่างไร

๒.๓ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานสงเคราะห์ทั้งโรงพยาบาล โรงเรียนวัดท่าซุง

๒.๔ การช่วยเหลือด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นมีที่ไหน อย่างไรบ้าง

การทำแบบนี้ทำให้คณะศรัทธาเข้าใจจำนวนเงินที่ได้รับมาอย่างไร และใช้จ่ายไปเท่าไร หลายคนได้อ่านหนังสือธรรมวิโมกข์ได้ทราบข้อเท็จจริง จึงเกิดศรัทธาในการร่วมบริจาคเพื่อช่วยวัด ศาสนา และสังคม ตามกำลังศรัทธาของตน

สรุปว่า การจัดทำหนังสือธรรมวิโมกข์นั้น ถึงแม้จะมีความยากลำบากกับการที่ต้องมีทีมงานในการทำงาน ในการทำหนังสือ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน มากกว่าจะทำเพื่อรับประโยชน์อย่างเดียว แต่หนังสือนี้ก็กลับทำประโยชน์ให้คณะสงฆ์และพระศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะประโยชน์ที่แท้จริงของหนังสือเล่มนี้คือ การได้เผยแผ่คำสอนของพุทธองค์และคำสอนของพระราชพรหมยานปรากฏอยู่ในสังคมทุกที่ และตราบนานเท่านาน เพื่อยังประโยชน์ให้แก่คนและผู้อื่นได้มีศรัทธา มีการปฏิบัติธรรมและเกิดสุขแก่ตน สังคม และประเทศชาติต่อไป

๔.๒.๕ การก่อสร้างถาวรวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

การก่อสร้างถาวรวัตถุของพระราชพรหมยานมีความเป็นอัตลักษณ์ และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ไม่เคยปรากฏในสถานที่ใด เบื้องหลังของการก่อสร้างถาวรวัตถุทั้งหลายเหล่านั้น ได้สะท้อนออกมาเป็นนามธรรม ๕ ด้าน คือ

๑. เจตนาที่แสดงถึงความเป็นพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำและรักษาศรัทธาของพุทธบริษัท

พระราชพรหมยานเป็นผู้นำในฐานะผู้นำศรัทธาโยม และพระสงฆ์ โดยการประพฤติดี และปฏิบัติชอบ อันเป็นแบบอย่างที่ดี มีจิตเมตตาต่อบุคคล นอกจากภาระหน้าที่ในการเป็นผู้นำในทางปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์แล้ว หลวงพ่อท่านยังต้องเป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ ของพระและญาติโยมที่มาอยู่มาพักในวัดท่าซุงแห่งนี้ ดังนั้นการดูแลถึงความสุขสบายนั้น ขาดในเรื่องของความเหมาะสมทั้งด้านสถานที่ไม่ได้เลย ดังจะเห็นว่าสิ่งก่อสร้างภายในวัด หากดูผิวเผินแล้ว เหมือนจะยิ่งใหญ่และมากเกินควรที่วัดจะมี ถ้าหากมองเพียงแค่นี้ที่พักอาศัยแต่พระภิกษุและสามเณร แต่สิ่งก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่ภายในวัดล้วนสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกแก่บุคคลที่มาพักหรือสัญจรมา เพื่อทำบุญหรือปฏิบัติธรรม ดังนั้นในเวลาที่ไม่มียัดหมายใหญ่ ๆ ในการทำบุญที่บุคคลจะมาทำบุญหรือมาปฏิบัติธรรมแล้ว อาคารหรือสิ่งก่อสร้างใหญ่โตอาจเจียมเหงา แต่ในวันใดที่มีศรัทธาพร้อมเพรียงกันมาทำบุญที่วัดท่าซุงแล้ว สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ทั้งที่พักแพบจะไม่เพียงพอ ศาลาใหญ่ในการทำบุญอัดแน่นไปด้วยผู้คนที่มีศรัทธาในการประกอบกรรมดี บริเวณที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ เนืองแน่นด้วยผู้คนและยานพาหนะแทบไม่มีที่ว่าง ด้วยเหตุนี้วัดท่าซุงจึงเป็นวัดหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ และมีสิ่งก่อสร้างเพื่อรองรับคนมากมาย ทั้งศาลาทำบุญ อาคารที่พัก ห้องน้ำ ลานปฏิบัติธรรม

พระราชพรหมยานได้ก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ไว้อย่างเหมาะสมและเป็นสัดส่วน เพื่อสะดวกต่อการพักอาศัย การปฏิบัติธรรม หรือตลอดจนการจัดการบริหารด้านที่ฉันภัตตาหาร ที่เก็บของทั่วไป ของสำคัญ ตลอดจนสิ่งก่อสร้างที่ประดิษฐานสิ่งสำคัญอันเป็นที่สักการะบูชาของวัด

ท่านได้ออกแบบได้เหมาะสมและเป็นสัดส่วน ซึ่งถือว่าหลวงพ่อบ้านนั้นได้ทำหน้าที่ของการเป็นผู้ อยู่ในฐานะที่ต้องมีมุมมองและการตัดสินใจในการทำให้ทุกคนที่เข้ามาวัดทำซุงแล้วไม่เคียดรื้อน มากเกินไป หรือไม่ได้รับความสะดวกสบายกับการแวะมาเยี่ยมชมจากศรัทธาของพุทธบริษัททั่วไปที่มีจิตใจงดงามมาแล้ว ย่อมทำให้จิตใจของผู้มานั้นแจ่มชื่นกลับไปทุกคน

๒. เจตนาที่แสดงออกในฐานะเป็นพระสาวกรูปหนึ่งของพระพุทธองค์

พระราชพรหมยานเป็นพระสาวกรูปหนึ่ง ในฐานะเป็นพระสงฆ์ ท่านได้ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า คือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม และเป็นผู้เข้าถึงธรรมและเข้าใจในธรรม ชำนาญและมีความฉลาดในการคัดเลือกเพื่อนธรรมที่ท่านมีความรู้ มีความสามารถ แล้วนำมาเผยแผ่ให้บุคคลต่าง ๆ ได้เข้าถึงธรรมของพระพุทธองค์ ตามที่ท่านได้รับประโยชน์สุขที่เกิดมีแก่ท่านเอง อีกทั้งท่านยังทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในฐานะเป็นพระสงฆ์ที่มีหน้าที่ต้องอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ตามหลักที่ควรยึดถือตามแนวของคำสอนของพระพุทธองค์ คือ

พระราชพรหมยานได้ทำหน้าที่พุทธสาวกได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังพยายามทำให้บทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ เป็นสิ่งเตือนใจให้คนรุ่นหลังละเว้นความชั่ว ตั้งอยู่ในความดี และมีวิถีชีวิตที่มีหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ยังปรากฏให้คนประพฤติปฏิบัติตามเหมือนท่านยังคงทำหน้าที่นี้ต่อไปไม่รู้จบ การสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายนั้น ท่านหวังแต่เพียงว่าเมื่อเห็นแล้ว สัมผัสแล้ว ให้มีจิตใจระลึกถึงสิ่งนั้น ๆ แล้วมีจิตที่จะละความชั่ว ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี และมีศรัทธา ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีคติที่ไปสู่ที่สูงขึ้น คือ สวรรค์และนิพพาน อันเป็นที่สุดของการประพฤติปฏิบัติอันเกิดจากศรัทธาที่มีสาเหตุมาจากการที่ได้มาสัมผัสสิ่งที่ท่านคิดและสร้างไว้ไม่ให้สูญเปล่าหรือสูญหายไปกับตัวท่าน

ในฐานะที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้านั้นมีหน้าที่ทำให้คนได้รับการฟังธรรมแจ่มแจ้ง ให้เข้าใจ และนำไปปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นให้ได้ อันเนื่องมาจากศรัทธาเป็นพื้นฐาน ดังนั้นพระราชพรหมยานจึงสั่งสอนให้มีศรัทธาเป็นเบื้องต้น การคิดสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่วัดทำซุงมากมายก็เพื่อให้เกิดศรัทธาเป็นอันดับแรกเสียก่อนนั่นเอง แล้วสิ่งดีงามต่าง ๆ จะเกิดขึ้นมีงอกงามตามลำดับด้วยตัวของบุคคลนั่นเอง นี่คือความคิดและความรู้สึกที่มีในตัวท่านที่ช่วยเตือนตนเองในฐานะเป็นพระสาวกรูปหนึ่ง แล้วอะไรคือสิ่งที่ทำมากที่สุดและจะใช้อะไรบ้างที่เป็นเครื่องมือหรือสิ่งที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางได้ และสิ่งก่อสร้างภายในวัดทำซุงเป็นสิ่งที่บุคคลที่ไปเห็นแล้วย่อมเกิดศรัทธาไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง อย่างแน่นอน

๓. เจตนาที่แสดงออกถึงผู้มีความกตัญญูในจิตใจ

ในคำสอนของพระพุทธองค์ ทรงสอนให้รู้จักความกตัญญูทวดเวที และสรรเสริญบุคคลที่มีความกตัญญู และในพุทธศาสนากล่าวถึงบุพการีที่อุปการะคุณก่อนแล้ว อันบุคคลควรมีความกตัญญูและตอบแทนคุณ

ดังจะเห็นว่าการบวชของพระราชพรหมยาน เป็นการแสดงออกถึงผู้มีความกตัญญูอย่างหนึ่งต่อบุพการี อันเป็นเหมือนอนุสาวรีย์ที่มีชีวิตในการแสดงความเป็นผู้มีสติในเรื่องความกตัญญู ที่เป็นอนุสรณ์ที่คอยชี้แนะบุพการีชนให้มีศรัทธาตั้งอยู่ใน ศีล สมาธิ และปัญญา การแสดงถึงความกตัญญูต่อพระพุทธองค์ พระธรรมคำสอน และตลอดจนพระอริยสงฆ์ผู้มีความประพฤติชอบดีงามที่หลวงพ่อบ้านได้รับประโยชน์ทางธรรมอันสูงสุดจากคำสอนของพระพุทธองค์และจากแบบอย่างที่ดีงามของพระอริยเจ้าทุก ๆ พระองค์ ท่านจึงได้สร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัดทุกอย่างอันจะขาดจากพระรัตนตรัยนั้นมิได้เลย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวัดท่าซุงนั้นมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ เช่น พระพุทธรูปต่าง ๆ , พระบรมสารีริกธาตุ หวังการนำเรื่องราวคำสอนของพระพุทธองค์มาตั้งเป็นชื่อของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น พระใช้หนี้สงฆ์ เป็นต้น ตลอดจนท่านได้ให้ความสำคัญในการก่อสร้างพระอริยสาวกอีกมากมายในการระลึกถึงพระสงฆ์ที่มีความประพฤติดีงาม ใ่วว่าจะสร้างเพื่อรองรับศรัทธาจากญาติโยมเท่านั้น เช่น พระสิวลี หรือพระอัครสาวก

นอกจากนี้แล้ว ท่านยังได้แสดงความกตัญญูต่อบุพการีชนที่มีพระคุณต่อประเทศชาติ เช่น การสร้างอนุสาวรีย์หรือรูปปั้นของรัชกาลสำคัญ ๆ ของแผ่นดิน เช่น พระเจ้าตากสิน และรัชกาลต่าง ๆ ในกรุงรัตนโกสินทร์ จะเห็นได้ว่า สิ่งก่อสร้างทั้งถาวรวัตถุหรืออาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ในวัด เป็นสิ่งก่อสร้างที่แสดงออกมาจากจิตใจของท่านที่มีพื้นฐานความกตัญญูอยู่ในใจอย่างเต็มเปี่ยม เพราะอุปสรรคของความกตัญญู คือ ความตระหนี่ หรือความหวงแหน แต่ในใจของท่านนั้นไม่ได้มีจิตใจที่ตระหนี่และหวงแหนในสิ่งใด เป็นผู้ให้และผู้เสียสละมาตลอด ความเสียสละและจิตที่เป็นผู้สละเป็นทาน เป็นผู้ให้แล้วยอมเกิดประโยชน์มากในสถานที่นั้น และบุคคลรอบข้างอย่างมาก ดังหลักฐานความยิ่งใหญ่ที่ปรากฏแก่สายตาของชาวโลกก็ว่าได้ คือ วัดท่าซุง

๔. เจตนาที่แสดงออกถึงความเป็นผู้มีเมตตา กรุณา ที่ยอดเยี่ยม

ในฐานะที่ศรัทธาทั้งหลายยอมรับในความประเสริฐดี ปฏิบัติชอบของพระราชพรหมยานจนถึงการยอมรับในการเป็นอริยสงฆ์รูปหนึ่งของเมืองไทยนั้น เพราะท่านมีการปฏิบัติ หรือการกระทำอันประกอบด้วยจิตที่มีเมตตา กรุณา ที่หล่อเลี้ยงศรัทธาทั้งหลายให้ได้รับความสุขและประโยชน์อันบุคคลจะได้รับความสมควรแก่การปฏิบัติ สิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นในวัดท่าซุงนั้น ล้วนเกิดจากศรัทธาที่มั่นคงในพุทธศาสนาของทั้งตัวหลวงพ่อบ้านและคณะลูกศิษย์และพุทธบริษัททั่วไป มีจิตที่เปี่ยมไปด้วย เมตตา กรุณา ปราารถนาต้องการให้บุคคลอื่นอันจะเกิดขึ้นในวันข้างหน้าได้มี

โอกาสมีส่วนร่วมในการทำบุญ ร่วมบุญ และรับบุญทั้งจากการบริจาคหรือการปฏิบัติตลอดจนมีจิตใจที่เข้มแข็งในการที่ได้เข้ามาสัมผัสวัดท่าซุง แล้วเป็นสถานที่ประกอบบุญ มีบุญให้ได้รับเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองทั้งในชาตินี้ และชาติหน้าต่อไป ดังนั้นบุคคลที่เข้ามาวัดท่าซุงย่อมเป็นที่รองรับศรัทธา และสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นได้หรือแน่นแฟ้นมากกว่าเดิม เพราะได้รู้ได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาทำให้เกิดอนุสติหลายอย่างเกิดขึ้นในใจ แล้วเป็นผู้มีความตั้งมั่นในพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

สรุปว่า สิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นมากมายนั้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้น เพราะจิตใจของพระราชพรหมยานที่ปรารถนาดี อยากให้อุชนรุ่นหลังได้สถานที่เป็นบุญแก่การรับศรัทธาจากคนรุ่นต่อไปแล้วได้รับความสุขประโยชน์ หรือมรรคผล ตามที่ท่านได้รับความสุข จึงมีความเมตตา กรุณา ในการจะทำการนี้ให้ปรากฏไว้นานเท่าานกว่าสังขารของท่านที่ได้จากโลกนี้ไปแล้ว ไม่สามารถมาเทศน์หรือ ชักชวน ทำความดีแก่บุคคลใดได้อีกต่อไป มีเพียงสิ่งที่เหลือที่หลงพ้อท่านสร้างทำมา และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ นี้คงช่วยให้คนเกิดความดีบางอย่างขึ้นในใจบ้างแล้วทำความดี อันจะเกิดสุขในปัจจุบันแล้วประโยชน์ในเบื้องหน้าติดตามท่านไป ด้วยจิตใจที่ท่านปรารถนาอยากให้อุคนมีความสุข เป็นบุญ และพ้นทุกข์ หรือ หลุดพ้นจากวิญญูะสงสารนี้ด้วยกันทุกคน

๕. เจตนาที่มีความมุ่งหวังที่จะรักษาความมั่นคงทั้งศาสนาและศรัทธา

เมื่อมีศาสนาข่อมมีคำสอนให้บุคคลทำดีละเว้นความชั่ว และพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคำสอนที่ดีงาม และนำประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตนั้น ข่อมเป็นสิ่งที่ดีงามต่อดินแดน หรือบุคคลที่พลเห็นหรือเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา พระราชพรหมยานเป็นศาสนบุคคลสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีความมุ่งหวังจะทำให้หลักคำสอนของพระพุทธองค์และของท่านนั้นดำรงคงอยู่เพื่อประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง จึงวางรากฐานความมั่นคงในด้านการสอนและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาตลอดในการรักษาศาสนานั้น ต้องรักษาองค์ประกอบของศาสนาไว้ให้ครบจึงจะเป็นศาสนาที่สมบูรณ์ เปรียบดังการรักษาชีวิตที่ประกอบด้วยทั้ง กาย และอวัยวะให้ครบถ้วนสมบูรณ์เชื่อว่า มนุษย์ที่สามารถดำรงชีวิตของตนให้อยู่ได้นาน

ด้วยเหตุผลดังนี้แล้ว หลวงพ่อบ้านจึงมุ่งหวังความเจริญในด้านของการที่พยายามรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้ว อันเกิดจากสิ่งที่ท่านสร้างให้มั่นคงถาวร เพื่ออำนวยประโยชน์แก่พระศาสนาที่จะมีสถานที่มั่นคงในการที่จะมีผู้ได้รับประโยชน์กับการมาใช้สถานที่ของวัดท่าซุง ให้เกิดประโยชน์กับตนในขณะที่เดียวกันก็เท่ากับว่า ช่วยกันสืบทอดศาสนา พระพุทธองค์ให้ยาวนานจากรุ่นสู่รุ่นโดยอาศัยสิ่งก่อสร้างที่มีแล้วเป็นตัวเชื่อมโยงหรือสืบทอดสิ่งที่ดีงาม

ดังนั้นถาวรวัตถุที่พระราชพรหมยานสร้าง จึงมีความงดงามน่าสนใจ ดึงดูดเพื่อให้นักเข้ามาแล้วก็อยากมาอีก หรือไม่รู้เมื่อกับการให้เห็นได้สัมผัส

อีกอย่างคือสิ่งที่ท่านสร้างล้วนแต่มีความมั่นคงแข็งแรง เพื่อที่จะดำรงคงอยู่ที่วัดในสภาพเดิมตราบนานาน แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปในวันข้างหน้า แต่ทุกอย่างก็ยังคงมีความหมายหรือคงอยู่ที่จะพลิกฟื้นศรัทธาใหม่ ที่จะเกิดจากอนุชนรุ่นหลัง และพลิกฟื้นคืนใหม่อีกครั้งก็ได้ เหมือนดังที่ท่านเข้าใจว่าวัดนี้เคยเป็นวัดที่มีความยิ่งใหญ่มาก่อน ท่านเพียงอยากกลับมาทำที่นี่ให้เจริญงอกงามขึ้นมาอีกครั้ง นั่นหมายถึงการพลิกฟื้นวัดท่าซุงจากอดีตที่ยิ่งใหญ่ในสมัยก่อน ก็สามารถกลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งได้ ในสมัยของหลวงพ่อก็คือในปัจจุบัน

ในปัจจุบันมีหลายวัดที่เคยยิ่งใหญ่มาก่อน แต่ปัจจุบันชำแ่ลงหรือเสื่อมลงไปเรื่อย ๆ เพราะเกิดจากศรัทธาที่ถดถอยแตกต่างจากคนสมัยก่อนมากที่สนใจในการทำบุญ สร้างกุศล มีหลายวัดที่ยังคงมีความเจริญทางวัตถุ แต่ศรัทธาก็เริ่มเสื่อมถอยอันเพราะไม่มีผู้ใดหรือวิธีการใดที่จะสามารถรักษาศรัทธาไว้ได้ พระราชพรหมยานได้สร้างได้ทำสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ในวัดท่าซุง เพราะเกิดจากการที่ได้อาศัยศรัทธาจากคนจำนวนมาก ดังนั้นศรัทธาจึงเป็นเรื่องสำคัญมาเป็นอันดับแรก และควรสร้างให้เกิดขึ้น และคนรักษาศรัทธานั้นไว้ให้ได้ คำว่า “วัด” ในทุกหนทุกแห่งจึงจะเกิดขึ้นหรือคงอยู่ได้ และวัดท่าซุงก็เป็นเช่นกัน พระราชพรหมยานจึงพยายามสร้างในสิ่งที่จะสามารถทำให้ผู้เข้ามาเห็นแล้วเกิดศรัทธาและไม่เสื่อมศรัทธาจากเดิมแล้วช่วยช่วยกันรักษาสິงนั้นไว้ และเท่ากับการรักษาศาสนาไว้ได้เช่นเดียวกัน

สรุป จากการศึกษาทั้งหมดในเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ ผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุญชร) นั้นผู้วิจัยเห็นว่าม็ข้อที่เราจะสามารถนำประโยชน์จากการที่ได้ศึกษาผลงานของหลวงพ่อด้านต่างแล้วทำให้เกิดมุมมองและแนวคิดคือ

๑. กิจวัตรที่หลวงพ่อกำหนดทำเพื่อศาสนาคือรักษาการประพฤติตนตามคำสอนของพระพุทธองค์ซึ่งเป็นการอุทิศชีวิตของท่านเพื่อศาสนาและเพื่อประโยชน์สุขของคนทั่วไปซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพระสงฆ์ทุกรูปได้ประพฤติตาม อีกทั้งการนำเอาคำสอนของท่านไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของฆราวาสตามวิสัยที่ปฏิบัติได้ คืออยู่ร่วมกันในสังคมรู้จักการไม่เบียดเบียนคนอื่น มีน้ำใจช่วยเหลือบุคคลอื่นตามโอกาส และมีความขยันอดทนในการประกอบอาชีพ หรือดำรงตนในฐานะผู้ครองเรือน

๒. คำสอนของหลวงพ่อก็คือ ถึงแม้คำสอนของหลวงพ่อก็คือจะเป็นคำสอนของพระพุทธองค์ แต่ท่านก็มีแนวการสอนที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อให้เหมาะสมกับการที่จะเป็นตัวแทนพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมและส่งผลไปสู่บรรพชนได้ง่ายและเร็วตามแบบการสอนของหลวงพ่อนั้นคือ การสอนแบบมโนมยิทธิ ซึ่งเป็นหลักการสอนที่มีคนศรัทธาในการปฏิบัติตามหลวงพ่อก็คือมากมายซึ่งผู้วิจัยมี

ความเห็นว่าการปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งดีไม่ว่าจะเป็นแบบไหนย่อมทำให้เกิดสุขได้ทั้งในปัจจุบันและชาติต่อไปได้เช่นกัน

๓. ผลงานภายในวัดของหลวงพ่ มี ๒ ด้าน คือ

๓.๑ ด้านหลักธรรมคำสอน ในปัจจุบันมีหลักฐานด้านคำสอนของหลวงพ่เป็นจำนวนมากที่ได้รวบรวมไว้ทั้งในส่วนที่เป็นไฟล์เสียงในสื่อ เทป ซีดี วีซีดี และหนังสือ ซึ่งล้วนแต่เป็นหนังสือที่มีสาระด้านธรรมะเหมาะในการที่จะนำมาศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งเมื่อนำมาประพฤติปฏิบัติแล้วย่อมยังมรรคผลให้เกิดขึ้นได้เพราะเป็นแนวคำสอนตามหลักของพระพุทธศาสนา

๓.๒ ด้านสิ่งก่อสร้างภายในวัดหลวงพ่ท่านสร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์เป็นอนุสติแก่อนุชนรุ่นหลังจะได้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา และเป็นสิ่งที่จะทำใ้บุคคลที่พบเห็นได้มีจิตใจที่ดีงาม และนึกคิดแต่สิ่งที่ดี แล้วระลึกถึงแนวทางในการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงความดี

๔.๓ เปรียบเทียบพุทธวิธีการเผยแผ่กับวิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน

ปัจจัยที่เป็นเบื้องหลังของความสำเร็จหรือผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน ได้แก่ วิธีการเผยแผ่และเทคนิคในการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการเปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยานกับพุทธวิธีว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยจะนำเสนอเป็นตารางเปรียบเทียบ ได้ดังนี้

๔.๓.๑ เปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่

เปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่	
พุทธวิธีการเผยแผ่	วิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน
๑. แบบสากัจฉาหรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจในหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด	๑. พระราชพรหมยาน เป็นพระมหาเถระที่มีอัธยาศัยไมตรีงดงาม มีใบหน้ายิ้มแย้มต้อนรับผู้คนที่มาพบปะและสนทนา และสามารถสร้างความศรัทธาในพระศาสนาได้ดี
๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ทรงใช้ในการแสดงธรรมหรือที่ประชุมใหญ่ ซึ่งมีประชาชนหรือ	๒. ท่านชอบการเทศนาสั่งสอนประชาชน เพราะเป็นงานที่ท่านถนัด เคย

เปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่	
พุทธวิธีการเผยแผ่	วิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน
<p>พระสงฆ์เป็นจำนวนมาก และส่วนมากมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้</p> <p>๓. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลบล้างความสงสัย บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จนหรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธรองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม</p> <p>๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าคือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัจจริงแล้ว ก็จะทรงตำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณาผลร้ายของความประพฤตินี้ไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์</p>	<p>ได้รับการฝึกฝนการเทศนามาจากสำนักมีชื่อท่านบรรยายน่าฟัง เสียงไพเราะ ทำให้เกิดสื่อหนังสือและเทปเป็นจำนวนมาก</p> <p>๓. การเผยแผ่ด้วยการตอบปัญหานี้ พระราชพรหมยานนิยมใช้ไขข้อข้องใจของศิษยานุศิษย์ ให้คลายความสงสัยและได้ตีพิมพ์เป็นหนังสือถึง ๑๑ เล่ม</p> <p>๔. เกี่ยวกับการวางกฎข้อบังคับนั้น พระราชพรหมยาน มิได้ยึดถือการตั้งกฎใหม่ ๆ อันใด เพราะท่านเน้นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ หากมีอธิกรณ์เกิดขึ้นก็ให้ตัดสินไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย</p>

จากตารางข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พระราชพรหมยานได้นำพุทธวิธีการเผยแผ่ ทั้ง ๔ วิธีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์บุคคล สถานที่และยุคสมัย ทำให้การเผยแผ่ของท่านประสบความสำเร็จและมีความโดดเด่น หากแต่ข้อท้ายสุดท่านมิได้นำมาใช้ด้วยพิจารณาว่า เป็นพุทธวิสัยในการบัญญัติสิกขาบทหรือพระธรรมวินัย หากแต่ยึดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาทรงบัญญัติไว้แล้ว และสอดคล้องกับกฎหมายคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

๔.๓.๒ เปรียบเทียบเทคนิควิธีการเผยแผ่

เปรียบเทียบ เทคนิควิธีการเผยแผ่	
เทคนิคของพุทธวิธีการเผยแผ่	เทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน
<p>๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและการเล่า นิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่าย และชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำเห็นจริงและเกิดความเพลิดเพลิน</p> <p>๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมา ช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม</p> <p>๓. ใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาลย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัย วัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่</p> <p>๔. ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน</p>	<p>๑. พระราชพรหมยานเป็นพระที่มีความสามารถในการเผยแผ่ ท่านใช้เทคนิคการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบเป็นที่ชอบกันมาก ทำให้เข้าใจง่าย</p> <p>๒. การสอนเรื่องนรก สวรรค์ นิพพาน ท่านยืนยันความมีอยู่จริงของภาวะเหล่านั้น และเสนอว่าให้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เห็นประจักษ์และเชื่อต่อสิ่งเหล่านี้</p> <p>๓. ท่านใช้อาคารสิ่งปลูกสร้างที่วิจิตรตระการตาเป็นสื่อหรืออุปกรณ์การสอนให้เห็นภาพสวรรค์ชัดเจนขึ้น เพื่อให้เร่งชวนขวายเป็นความดีและไม่ประมาท</p> <p>๔. พระราชพรหมยาน ประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างด้วยการเสียสละ ช่วยเหลือสังฆมรักษาศีลอย่างเคร่งครัดและเจริญภาวนาเป็น</p>

เปรียบเทียบ เทคนิควิธีการเผยแผ่	
เทคนิคของพุทธวิธีการเผยแผ่	เทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน
<p>เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธรเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือพระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกติ</p> <p>๕. การเล่นเกมภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นเกมภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณข้อนี้ก็เป็นการเล่นแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธรเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน</p> <p>๖. อุบายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา พระพุทธรเจ้าทรงดำเนินพุทธรกิจด้วยพระพุทธรโบายที่ได้ผลคืออย่างยิ่ง ในการสั่งสอนแสดงธรรมก็เช่นกัน ทรงมักเริ่มต้นด้วยบุคคลที่เป็นพระมหากษัตริย์หรือประมุขของประเทศ อีกทั้งผู้นำของลัทธิต่าง ๆ ทำให้การประกาศพระศาสนาของพระองค์นั้นได้ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งและรวดเร็ว อีกทั้งเป็นการยืนยันพระปรีชาสามารถของพระองค์เป็นอย่างดีด้วย</p> <p>๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส วิธีสอนนี้เช่นผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งอินทรีย์หรือญาณ ผู้สอนต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือดิ่งตันทำ แต่ต้องตื่นตัวอยู่เสมอ เมื่อถึงจังหวะและโอกาส ก็ต้องมีความลับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไป</p> <p>๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอน</p>	<p>กัจจัตตมมิได้ขาด</p> <p>๕. พระราชพรหมยาน ไม่นิยมเล่นคำภาษาแต่ท่านใช้คำเรียบง่าย เข้าใจง่าย เป็นภาษาชาวบ้าน ในการเผยแผ่ ทำให้ได้รับความนิยมนมาก</p> <p>๖. พระราชพรหมยาน เป็นที่รู้จักของข้าราชการผู้ใหญ่ และผู้มีเกียรติในสังคม เคยทูลเชิญเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์หลายครั้ง จึงทำให้ท่านได้รับการยอมรับนับถือ และศรัทธาเลื่อมใส เผยแผ่ธรรมได้สะดวกขึ้น</p> <p>๗. พระราชพรหมยาน เมื่อเริ่มสอนพระกรรมฐานมโนมยิทธิ มีผู้สนใจปฏิบัติได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ต่อมาเมื่อปฏิบัติรู้ตามได้น้อยท่านก็อดทนสอนอยู่นับสิบปี จนภายหลังกลับมามีผู้นิยมขึ้นอีก มีผู้ปฏิบัติรู้ตามมากท่านก็เร่งเผยแผ่และได้สอนกันสืบกันมาจนถึงปัจจุบัน</p> <p>๘. ในการสอนของพระราชพรหมยาน</p>

เปรียบเทียบ เทคนิควิธีการเผยแผ่	
เทคนิคของพุทธวิธีการเผยแผ่	เทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน
<p>สอนอย่างไม่มีอคติ ตัดค้นหา มานะ ทิฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญสุด แต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกรู้สึกรู้ว่าแพ้</p> <p>๕. ลงโทษและการให้รางวัล มีคำสรรเสริญ พระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงฝึกอบบรมชุมชนได้ดีถึงเพียงนี้โดยไม่ต้องใช้อาญา” แสดงว่าการใช้อานาจลงโทษไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ตาม การลงโทษน่าจะมีอยู่แบบหนึ่ง หมายถึงการลงโทษตนเอง ซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัย ในทางวินัยถือว่า มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว และบทบัญญัติเหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ โดยความเห็นชอบแห่งสงฆ์ ส่วนในทางธรรม ภิกษุที่เหลือขอคือว่าอยากสอนอยากจริงๆ สอนไม่ได้จริงๆ ก็จะกลายถูกเพื่อนพรหมจารีและเพื่อนภิกษุถือว่าเป็นผู้ที่ไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอนและตักเตือน ไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วยไม่ว่าทางธรรมหรือวินัย โดยวิธีนี้ซึ่งถือเป็นบทลงโทษที่รุนแรงที่สุด ส่วนการให้รางวัล ทรงใช้การชมเชยยกย่อง แต่ก็เป็นในรูปแบบการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น คือกล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการทำความคิด</p> <p>๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาลเฉพาะหน้า ปัญหาลเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นบางครั้งคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาลเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิกษาน คือ ความสามารถในการประยุกต์</p>	<p>ท่านจะตำหนิตนเองเสมอ ไม่โทษสังคมารอบข้าง ไม่ถือตัว มุ่งสอนให้ได้ผลสำเร็จในการเรียนรู้</p> <p>๕. ในการลงโทษหรือให้รางวัลนั้น พระราชพรหมยานไม่นิยมการลงโทษ หากแต่ท่านจะริบเร่งทำความดี จนผู้ที่ทำผิดกลับใจเสียได้ ส่วนการให้รางวัลนั้นท่านจะกล่าวชมให้มั่นใจในการทำหน้าที่การงาน</p> <p>๑๐. ในข้อนี้ พระราชพรหมยานได้ใช้ปฏิกษานแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า ได้อยู่เสมอ ทั้งรู้จักกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาล</p>

เปรียบเทียบ เทคนิควิธีการเผยแพร่	
เทคนิคของพุทธวิธีการเผยแพร่	เทคนิควิธีการเผยแพร่ของพระราชพรหมยาน
หลักวิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป	

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า พระราชพรหมยาน ได้นำเทคนิคของพุทธวิธีการเผยแพร่ ๑๐ ประการมาใช้ มากบ้างน้อยบ้างขึ้นกับเหตุการณ์ จึงทำให้การเผยแพร่ของท่านประสบความสำเร็จสูงสุด เว้นแต่เทคนิคประการที่ ๕ ที่พระราชพรหมยานไม่นิยมนำมาใช้ ท่านนิยมใช้ภาษาที่ชาวบ้านทั่วไปเข้าใจได้ สื่อสารกันได้ การเผยแพร่ของท่านจึงเป็นที่รู้จักกันในกลุ่มคนทั่วไป

สรุป ผลงานด้านการเผยแพร่ของพระราชพรหมยาน เป็นงานที่เด่นชัดที่สุดในผลงาน ทั้ง ๖ ด้าน สำหรับพระสงฆ์ ซึ่งเกิดมาจากการฝึกฝนอบรมตนของท่านด้วยหลักภาวนา ๔ คือ กายภาวนา สติภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา จึงสังเคราะห์ออกมาเป็นผลงาน ๕ กลุ่ม คือ ๑. การสอนพระกัมมัฏฐาน ๒.การเทศนาและการเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ ๓.การบันทึกเทปเสียงธรรมะ ๔.การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ และ ๕.การก่อสร้างถาวรวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งอาจจัดเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มแรก จัดอยู่ในด้านใจ, กลุ่มที่ ๒-๔ จัดอยู่ในด้านวาจา, และกลุ่มที่ ๕ จัดอยู่ในด้านกายภาพ พระราชพรหมยาน ได้นำพุทธวิธีเฉพาะที่เหมาะสมกับยุคสมัยมาใช้ในการเผยแพร่ และได้นำเทคนิคของพุทธวิธีการเผยแพร่ ๑๐ ประการ มาใช้ ๘ ประการ มิได้นำประการที่ ๕ มาใช้ เพราะท่านไม่นิยมใช้ภาษาเล่นคำที่ซับซ้อน เข้าใจยาก หากแต่ใช้คำพ้องที่เรียบง่ายและเข้าใจง่าย จึงทำให้การเผยแพร่ของท่านประสบความสำเร็จสูงสุด

บทที่ ๕

สรุปผลการดำเนินการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่เป็นอย่างไร พระราชพรหมยานมีหลักการและวิธีการในการทำงานเผยแผ่อย่างไร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน มีหลักการสอดคล้องกับพุทธวิธีเผยแผ่อย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของพระราชพรหมยาน และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอไปตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการดำเนินการวิจัย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

๕.๑.๑ พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พุทธวิธีการเผยแผ่เริ่มต้นจากการแสดงปฐมเทศนา หรือ พระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ โดยหลักการก็คือ ให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ ผู้เผยแผ่ธรรมนั้นต้องมีคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่เรียกว่า คุณสมบัติของผู้สอนที่ดีที่พึงประสงค์ คือ ๑) มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิตใจ ๒) ไม่ถือตัว หยิ่งยโส ๓) มีความอดทน ใจเย็น ๔) มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่หน้า ๕) มีความรอบคอบ ๖) มีความประพฤติน่าเคารพบูชา ๗) รู้จักภูมิสติปัญญาของผู้ฟัง ผู้เผยแผ่ธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ต้องคำนึงถึงคือ หลักการสอนพื้นฐานทั่วไป ๓ ประการ คือ ๑) เนื้อหาที่สอน ๒) ตัวผู้เรียน ๓) ตัวการสอน ผู้สอนต้องรู้จักและปรับใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา มีอยู่ ๔ วิธี คือ ๑) แบบสากัจฉา หรือ สันทนา ๒) แบบบรรยาย ๓) แบบตอบปัญหา และ ๔) แบบวางกฎข้อบังคับ วิธีการทั้ง ๔ ประการนี้ ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบเทคนิคของพุทธวิธีการเผยแผ่ ๑๐ ประการที่ทำให้การเผยแผ่สัมฤทธิ์ผล คือ ๑) การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ ๒) การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา ๓) การใช้อุปกรณ์การสอน ๔) การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ๕) การเล่นภาษา ๖) อุบายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล ๗) การรู้จักจังหวะและโอกาส ๘) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ๙) การลงโทษและการให้รางวัล ๑๐) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

๕.๑.๒ ประวัติและผลงานของพระราชพรหมยาน

พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีพี่น้อง ๕ คน มีอาชีพทำนา ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๖๖ ขณะอายุได้ ๗ ขวบ เข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนประชาบาลวัดบางนมโค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จนจบชั้นประถมปีที่ ๑ และเคยบรรพชาเป็นสามเณรอยู่วัดบางนมโค เมื่ออายุ ๑๕ ปี อาศัยอยู่กับยายที่บ้านหน้าวัดเรไร อำเภอตลิ่งชัน จังหวัดธนบุรี ได้ศึกษาวิชาแพทย์แผนโบราณ ได้เข้าทำงานเป็นเภสัชกรทหาร สังกัดกรมการแพทย์ทหารเรือ ได้อุปสมบท ณ วัดบางนมโค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีพระครูรัตนภิรมย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูวิหารกิจจานุการ (ปาน โสนนุโท) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์เล็ก เกสรโร เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ขณะมีอายุได้ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านปริยัติและการปฏิบัติตั้งแต่พรรษาแรกของการบวชและได้สนใจในการปฏิบัติมาตลอด จึงไปศึกษาความรู้ด้านปฏิบัติจากอาจารย์ในสำนักที่มีชื่อเสียงต่างๆ และบางครั้งก็ได้ทำหน้าที่ในการสอนในด้านปฏิบัติในที่นั้นไปด้วย จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๑๑ จึงมาอยู่วัดท่าซุง ได้จำพรรษาดูแลและพัฒนาวัดท่าซุงมาจนถึงเดือน ตุลาคม ๒๕๓๕ พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) ได้อาพาธด้วยโรคปอดบวมอย่างแรง และติดเชื้อในกระแสโลหิต เข้ารักษาที่โรงพยาบาลศิริราช และมรณภาพ เมื่อวันศุกร์ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๕ เวลา ๑๖.๑๐ น. ตลอดระยะเวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ ท่านได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์อย่างสมบูรณ์ ทดมทั้งร่างกายแรงใจ ในการพัฒนาพระพุทธศาสนาและวัดท่าซุงให้มีความมั่นคง มีผลงานเด่นชัดใน ๕ ได้แก่ ๑.ด้านการปกครอง ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางนมโคระยะหนึ่ง ต่อมาได้มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดท่าซุง ได้ปรับปรุงและพัฒนาวัดให้กลับเป็นวัดรุ่งเรือง และปกครองพระภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกาให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ๒. ด้านการศึกษาสงฆ์ ท่านได้เน้นที่การศึกษาด้านวิปัสสนาธุระเป็นสำคัญ โดยเป็นผู้สอนเองทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติตลอดชีวิตของท่าน ๓. ด้านการสาธารณูปการ ได้ก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัดท่าซุง เพื่อให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัท และเป็นที่พักพิงกุศลสังฆมทางบุญของประชาชนทั่วไป ดังปรากฏอาคารถาวรวัตถุจำนวนมาก รวมมูลค่าการก่อสร้างเกือบ ๗๐๐ ล้านบาท ๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้สร้างโรงเรียนสุธรรมยานเถระวิทยา เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนและฝึกฝนชีวิตตามวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนประจำในความอุปการะของท่าน และได้สนับสนุนให้ศึกษาในระดับปริญญาตรีและดำรงอยู่ในสัมมาชีพ ๕. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้ตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยสงเคราะห์ประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ได้สร้างโรงพยาบาลเพื่อบำบัดทุกข์ทางกายให้แก่ประชาชน

๕.๑.๓ วิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน

ผลงานที่โดดเด่นที่สุดของพระราชพรหมยาน คือ ด้านที่ ๖ ได้แก่ ผลงานด้านการเผยแผ่ อันเป็นที่ตั้งของความเคารพและศรัทธาของคณะศิษย์ โดยแยกออกเป็น ๕ ประเภท คือ ๑. การเผยแผ่กรรมฐานแนวมนมยิทธิ ที่มุ่งสั่งสอนพุทธบริษัทให้รู้จริงเห็นจริงในเรื่องบาปบุญคุณโทษ นรกสวรรค์ นิพพาน ๒. การเทศนาและการเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุ ด้วยความเป็นผู้เลิศในด้าน การสอนธรรมะที่เป็นอัตลักษณ์ มีเสียงที่ไพเราะชวนฟัง การเทศนาธรรมของท่านจึงได้รับความนิยมนับอย่างดี ขณะเดียวกันท่านได้ใช้สื่อที่ทันสมัยในขณะนั้นคือสถานีวิทยุ เป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมะไปสู่ประชาชน ได้อย่างกว้างไกล ๓. การบันทึกเทปเสียงธรรมะเพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่สืบเนื่องมาจากสุขภาพที่ไม่แข็งแรงของพระราชพรหมยาน หากแต่มีหัวใจที่เข้มแข็งของนักเผยแผ่ ท่านได้ใช้สื่อร่วมสมัยอีกอย่างหนึ่งคือ เทปบันทึกเสียง เพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมะในทางสถานีวิทยุ ในการกระจายเสียงภายในวัด และการนำไปฟังต่อบ้านของสาธุชน จึงปรากฏเทปเสียงของท่านมีอยู่เป็นจำนวนมาก ๔. การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ และนิตยสารธัมมวิโมกข์ เป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มคนทุกกลุ่มไม่คิดเงินไขใด ๆ และมีราคาประหยัด สามารถอ่านเมื่อไรก็ได้ อีกทั้งเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ทางธรรมะได้เป็นอย่างดี ในส่วนนี้พระราชพรหมยานก็ได้สนับสนุนให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะถอดมาจากเทปบันทึกเสียงอีกทอดหนึ่ง ส่วนนิตยสารธัมมวิโมกข์นั้น พระราชพรหมยานได้ก่อตั้งมาด้วยตัวท่านเองตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๑ และยังคงออกอยู่เป็นประจำมิได้ขาดถึงปัจจุบัน และ ๕. การก่อสร้างวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ พระราชพรหมยานได้ก่อสร้างวัตถุที่เป็นอัครรย์คือเป็นที่ตรึงตาตรึงใจ เป็นรูปแบบเฉพาะ คือ เป็นแก้วหรือประดับกระจกสีขาวใสระยิบระยับสะดูดา จนทำให้คนรู้จักวัดที่ซุง ในรูปแบบความสวยงามแบบเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ พระพุทธรูปที่สร้างขนาดใหญ่เป็นจำนวนมากก็มีส่วนถูกพุทธลักษณะเป็นที่เจริญศรัทธา สิ่งก่อสร้างใหญ่โตหลายอย่างเกิดขึ้นจากศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนมีต่อพระพุทธศาสนาและพระราชพรหมยาน เป็นประจักษ์พยานหรือผลงานแห่งความสำเร็จด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระมหาเถระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งคณะสงฆ์ไทย และจากการเปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่ของพระราชพรหมยานกับพุทธวิธีทำให้ทราบว่า พระราชพรหมยานได้นำพุทธวิธีการเผยแผ่ ๔ ประการมาใช้ในการเผยแผ่ของท่าน คือ แบบธรรมสภาจลา แบบบรรยายแบบตอบปัญหา และแบบวางกลอุบายบังคับ ยกเว้นข้อที่ ๔ และได้นำเทคนิคของพุทธวิธี ๘ ใน ๑๐ ประการมาใช้ในการเผยแผ่ ยกเว้นประการที่ ๕ คือการเล่นภาษา เนื่องจากท่านใช้ภาษาพูดที่เรียบง่าย เป็นที่เข้าใจง่าย ไม่ใช้ภาษาที่เข้าใจยากหรือซับซ้อน จึงอาจกล่าวได้ว่า นี่คือนักปราชญ์สำคัญแห่งความสำเร็จในการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์เฉพาะผลงานด้านการเผยแผ่ของพระราชพรหมยาน ที่ได้ปรากฏโดดเด่นในวงการพระพุทธศาสนา รวมถึงประวัติความเป็นมาและอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน ความจริงยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็นที่สมควรทำการศึกษาวิจัย และจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงการศึกษาพระพุทธศาสนาและประเทศชาติต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะประเด็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งต่อไป ๔ ประเด็น คือ

๑. ศึกษาบทบาทของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) ในการสงเคราะห์ประชาชนในถิ่นทุรกันดาร

๒. ศึกษาวิเคราะห์ แนวการสอนมโนมยิทธิของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) กับกรรมฐานของสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไร่เถื่อน) สำนักวัดราชสิทธิาราม

๓. ศึกษาเปรียบเทียบ พระกรรมฐานแบบมโนมยิทธิของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) กับพระกรรมฐานแบบธรรมกาย ของพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อดำ)

๔. ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่อง นรก-สวรรค์ ในไตรภูมิพระร่วงกับในคำสอนของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)

๕. ศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดอุทัยธานี : กรณีศึกษาวัดจันทาราม (ท่าซุง)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ .พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ .พระไตรปิฎก พร้อมอรรถกถา แปล. ชุด ๕๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา

มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กนก แสนประเสริฐ. เอกสารคู่มือว่าด้วยประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กรุงเทพฯ : หจก.ชุดิ

มาการพิมพ์, ๒๕๓๑.

คณะสงฆ์ท่าซุง, ประวัติหลวงพ่อปาน โสนันโท (พระครูวิหารกิจจานุการ), พิมพ์ครั้งที่ ๘,

กรุงเทพฯ : บริษัท สปีด เพลส จำกัด, ๒๕๕๓.

ประเวศ วะสี, สวณโมกษ์ ธรรมกาย สันติอโศก, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอ

ชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

ปริญญา นุดาลัย และ ไศภิชฐ์ สดสี, พระราชพรหมยาน, ม.ป.ท. : ๒๕๓๖.

พระครูปลัดคองนัต์ พุทฺธญาโณ, ประวัติหลวงพ่อพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำท่าซุง), พิมพ์ครั้งที่

๓ กรุงเทพฯ : มปป., ๒๕๕๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘,

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓.

พระมหาปฐมพงษ์ งามล้วน, ประวัติภาษาบาลี ความเป็นมาและที่สัมพันธ์กับภาษาปรากฤตและ

สันสกฤต, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระราชพรหมยาน, มโนมยิทธิและประวัติของฉันท, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (ม.ป.ท.), ๒๕๕๔.

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, วิชาแปลประการ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ : สว่างสรรค์บุ๊คส์,

๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๔๒.

_____, **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____, **พุทธวิธีในการสอน**, กรุงเทพฯ : โอเอ้นิจการพิมพ์, ๒๕๔๒.

มานพ พลไพรินทร์และคณะ, **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**, กรุงเทพฯ : หจก.ชุดิมาการพิมพ์,
๒๕๓๑.

วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี, **ประวัติหลวงพ่อพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำซุง)**, พิมพ์ครั้งที่
ที่ ๓, ม.ป.ท. : ๒๕๔๔.

วศิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕.

สมศักดิ์ บุญปู้, ศศ.ดร., **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมาน งามสนิท. **องค์ประกอบของการสื่อสารที่พึงประสงค์ตามแนวแห่งพุทธ**, กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

สนิท ศรีสำแดง, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**, กรุงเทพฯ : นิลการการพิมพ์, ๒๕๒๘.

เสถียร โภชนันตะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : ธีระการพิมพ์, ๒๕๔๔

เสถียร พันธรั้งมี, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

เสถียรพงษ์ วรรณปก, **พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก**, กรุงเทพฯ : เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๐.

แสง จันทร์งาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, กรุงเทพฯ : กมลการพิมพ์, ๒๕๒๖.

แสง จันทร์งาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

อ.แก้ว อรุณฉาย, **หลวงพ่อดำลีงดำ อริยผู้แก้ผ้าวิชาธรรม**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรธรรม.

(๓) หนังสือพิมพ์และวารสาร

อรทัย พนาราม, “สื่อมวลชนกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์**
มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓, ก.ย. - ธ.ค. ๒๕๔๗.

(๔) ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์

ศูนย์พุทธศรัทธา, “**มนมยิทธิ หลวงพ่อดำพระราชพรหมยาน**”. [ออนไลน์]

<http://www.buddhasattha.com>, [๑ มิถุนายน ๒๕๕๔].

(๕) วิทยานิพนธ์

พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินนาโก), “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระเทพสิงหนราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระวุฒิกุลกรณ วุฑฒิกุล โธ (พรมพิมพ์), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสุลี, “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิฑายคณ (หลวงพ่อกุณ ปรสิทุโธ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาวิระพันธ์ ชุตินฺทุโย, “ศึกษาการวิเคราะห์การตีความและวิธีการสอนธรรมของหลวงพ่อกุณ ฑิตฺตสุโก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาอรุณ ฑิตฺตคฺคฺโต, “ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ภาคผนวก ก

ผลงานเทพ และ ซิติ ธรรมะ

พระราชพรหมยาน

(หลวงปู่ฤาษีลิงดำ)

ผลงานเทป และ ซีดี ธรรมะของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ) ที่ทางวัดท่าซุงได้นำออก
เผยแผ่ในปัจจุบันนี้ มีดังต่อไปนี้

ก. พระวินัยย่อและธรรมเนียมปฏิบัติ (เทป/C.D.)

๑. โทษละเมิดพระวินัย	๖ ม้วน / ๖ แผ่น
๒. รุคงค์, ปฏิปทาปฏิบัติ (๑)	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. ปฏิปทาปฏิบัติ (๒)	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. จรณะ ๑๕	๓ ม้วน / ๓ แผ่น

ข. มหาสติปัฏฐานสูตร (เทป/C.D.)

๑. ส่วนสุด ๒ อย่าง, อานาปานบรรพ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. อิริยาบถ, สัมผัสสัญญา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. ธาตุ ๔, ปฏิภูม	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. นวสี ๙, สรูปกายานุปัสสนา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. เวทนานุปัสสนา, จิตตานุปัสสนา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. อุปาทานขันธ, นิรวณ ๕	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๗. อายุคนะ ๖, โพชฌงค์ ๗	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๘. อริยสัจ ๔, สรูปมหาสติปัฏฐานสูตร	๑ ม้วน / ๑ แผ่น

ค. กรรมฐาน ๔๐ (เทป/C.D.)

๑. พุทธา, ธรรมา, สังฆานุสสติ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. สีลานุสสติ, จาคานุสสติ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. เทวตานุสสติ, มรณานุสสติ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. กายคตานุสสติ, อุปสมมานุสสติ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. อานาปานุสสติ, สรูปอนุสสติ ๑๐	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. ธาตุ ๔, พรหมวิหาร ๔	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๗. อาหารปฏิภูมสัญญา, อรูป ๔	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๘. กสิณ ๑๐	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๙. อสุภกรรมฐาน ๑๐	๑ ม้วน / ๑ แผ่น

ง. การฝึกอารมณ์ให้เข้าถึงความเป็นพระอริยะแบบสุกขวิปัสสโก (เทป/C.D.)

๑. อารมณ์พระโสดาบัน (พุทธรจิต)	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. พระโสดาบัน สุกขวิปัสสโก	๒ ม้วน / ๒ แผ่น
๓. พระสกิทาคามี สุกขวิปัสสโก	๑ ม้วน / ๑ แผ่น

๔. พระอนาคามี สุขขวิปัสสโก ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. พระอรหันต์ สุขขวิปัสสโก ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
- จ. จริต ๖ และวิธีใช้กรรมฐานให้ถูกกับจริต (เทป/C.D.)**
๑. รากจริต ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. โทสจริต ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. วิตกจริต, โมหจริต ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. ศรัทธาจริต ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. พุทธจริต ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
- ฉ. บารมี ๑๐ ทศ และ วิปัสสนาญาณ ๕ (เทป/C.D.)**
๑. บารมี ๑๐ (๑-๓) ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
๒. บารมี ๑๐ (๔) ตอนวิปัสสนาญาณ ๕ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. รวมบารมี ๑๐ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
- ช. การฝึกปฏิบัติแบบเตวิชโซ (เทป/C.D.)**
๑. หลักสูตรวิชาสาม (๑-๒) ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
- ซ. การฝึกปฏิบัติแบบฉัพภิญโญ (เทป/C.D.)**
๑. หลักสูตรภิญญาหก ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
- ฌ. การฝึกปฏิบัติแบบปฏิสัมภิทูปัตโต (เทป/C.D.)**
๑. สมาบัติ ๘, ปฏิสัมภิทาญาณ ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
- ฎ. ผลแห่งการทำบาปอกุศล (เทป/C.D.)**
๑. บุพกรรม (๑-๓) ตอนนรก, เปรต ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
๒. บุพกรรม (๔-๕) ตอนเปรต ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
๓. บุพกรรม (๖) ตอนมนุษย์ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. หนีนรก (๑-๑๒) ๑๒ ม้วน / ๑๒ แผ่น
- ฏ. นำทัศนจักรในแดนสุคติ โดยฆราวาส ผู้ครองเรือน (เทป/C.D.)**
๑. เที้ยวสวรรค์ของรัชนี เจนรดา ๔ ม้วน / ๔ แผ่น
- ถ. ปกิณกธรรม (เทป/C.D.)**
๑. สมาทานพระกรรมฐาน ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. เริ่มฝึกอิทธิบาท ๔, บารมี ๑๐ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. แก้อารมณ์ฟุ้ง ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. ปกิณกะคำสอน ๓ ม้วน / ๓ แผ่น

๕. ศูนย์อารมณ์	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. เสียงเพลงเป็นธรรม	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๗. สนทนาธรรมที่คลองวาฬ	๒ ม้วน / ๒ แผ่น
๘. สัมภาษณ์ ๑๐	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๙. พระพุทธศาสนาช่วยโลก	๘ ม้วน / ๘ แผ่น
๑๐. ฤทธิสอนลูกได้ร่มไทรงาม	๓ ม้วน / ๓ แผ่น
๑๑. ฤทธิสอนลูกภาคเหนือ	๕ ม้วน / ๕ แผ่น
๑๒. ฤทธิสอนลูกภาคใต้	๑๐ ม้วน / ๑๐ แผ่น

ฐ. ธรรมจากพระสูตร (เทป/C.D.)

๑. วิสาขคนสวย, วิสาขคนรวย	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. วิสาขแต่งงาน, วิสาขชนะพ่อค้า	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. โฉมกเทพบุตร, มัจฉกุลกษัตริเทพบุตร	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. เทวดาคนใช้อาณา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. สามาวดีบูชาพระพุทธเจ้า	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. สามาวดีถูกเผา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๗. บุญกรรมของชัชชุตตรา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๘. บุญกรรมของ กัณหา-ชาติ, พระโมคคัลลาน์	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๙. งูเหลือมฟังธรรม, ค้างคาวฟังธรรม	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๐. พระยศ, เอกตรปีตนาคราช	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๑. มหากาล, ลาซเทวธิดา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๒. บุญกรรมของคน ๓ คน	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๓. สุมณสามเณร	๒ ม้วน / ๒ แผ่น

ณ. บุคคลตัวอย่างที่ควรยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติ (เทป/C.D.)

๑. พระเรวตเถระ (๑)	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. พระเรวตเถระ (๒), บุญกรรมพระสีวลี	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. ปฎาจาราเถรี	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. กิสาโคตมี, พหูปัตติกาเถรี	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. ทารุจิริยเถระ, आयुวัฒน์กุมาร	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. ประวัตติหลวงพ่อบาน วัดบางนมโค	๑๖ ม้วน / ๑๖ แผ่น
๗. ปฏิปทาของท่านผู้เฒ่า	๑๓ ม้วน / ๑๓ แผ่น

๘. เมื่อข้าพเจ้าตาย ๗ ม้วน / ๗ แผ่น
 ๙. มรณสัญญา ๔ ม้วน / ๔ แผ่น

ณ. พระสูตรเพื่อการศึกษาปฏิบัติธรรม (เทป/C.D.)

๑. พระจักขุบาล ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๒. โกสัมพีภิกขุ ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๓. มัญจกุลทลีเทพบุตร ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๔. รัมมิกอุบาสก ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๕. โขติกเถระ ๔ ม้วน / ๔ แผ่น
 ๖. สุมณาเทวี, ภิกษุสองสหาย ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๗. บุพกรรมพระโมคคัลลาน์-พระสารีบุตร ๖ ม้วน / ๖ แผ่น

ค. มหาชาติ (ทศชาติ) (เทป/C.D.)

๑. พระเตมีย์ใบ้ ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๒. พระมหาชนก ๖ ม้วน / ๖ แผ่น
 ๓. พระสุวรรณสาม ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๔. พระเนมิราช ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๕. พระมหอสถ ๒๒ ม้วน / ๒๒ แผ่น
 ๖. พระกฐินัต ๔ ม้วน / ๔ แผ่น
 ๗. พระจันทกุมาร, พระพรหมนาถ ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๘. พระวิฑูรย์บัณฑิต ๔ ม้วน / ๔ แผ่น
 ๙. พระเวสสันดร ๙ ม้วน / ๙ แผ่น

ด. สอนพระกรรมฐานในพรรษาปี ๒๕๒๑ (เทป/C.D.)

๑. ๒๕๒๑ หมวดอานาปานุสสติ ๙ ม้วน / ๙ แผ่น
 ๒. ๒๕๒๑ หมวดอนุสสติ ๕ ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๓. ๒๕๒๑ หมวดอนุสสติ ๓ ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๔. ๒๕๒๑ หมวดเวทธานุสสติ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๕. ๒๕๒๑ หมวดกสิณ ๑๐ ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๖. ๒๕๒๑ หมวดอสุภกรรมฐาน ๑๐ ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๗. ๒๕๒๑ หมวดพรหมวิหาร ๔ ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๘. ๒๕๒๑ หมวดจตุรคาววัฏฐาน ๔ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๙. ๒๕๒๑ หมวดอาหารปฏิกูลสัญญา ๒ ม้วน / ๒ แผ่น

๑๐. ๒๕๒๑ หมวดกฤษฎา ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๑๑. สรุปลำสอนในพรรษา ๒ ม้วน / ๒ แผ่น

ค. หมวดฝึกมโนมยทิ (เทป/C.D.)

๑. แนะนำผู้ฝึกมโนมยทิ (มีฤทธิ์ทางใจ) ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๒. แนะนำครูผู้ฝึก (๓ มกราคม ๒๕๒๓) ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๓. แนะนำคณะสมุทรปราการ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๔. คำเตือนครูและศิษย์ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๕. คำสอนก่อนฝึกมโนมยทิ ๑๕ ม้วน / ๑๕ แผ่น
 ๖. คำสอนมโนฯ แบบเต็มกำลัง ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๗. แบบสอบถามพัชรี สว่างจิต ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๘. เริ่มสอนระลึกชาติ, ญาณ ๘ ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๙. ท่องไตรภพ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๑๐. สนทนาธรรมกับคุณชายพวงเพชร ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๑๑. สนทนาธรรมกับคุณชายปิ่น พวงทอง ๑ ม้วน / ๑ แผ่น

ท. หมวดเทปออกใหม่ปี ๒๕๒๗ (เทป/C.D.)

๑. อุทุมพริกสูตร ๗ ม้วน / ๗ แผ่น
 ๒. บารมี ๑๐ (สอนภายใน) ๗ ม้วน / ๗ แผ่น
 ๓. พระนางสามาวดี ๘ ม้วน / ๘ แผ่น
 ๔. เสี่ยงธรรมยามเช้า ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๕. เสี่ยงธรรมตอนหัวค่ำ ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๖. เสี่ยงธรรมก่อนนิทรา ๓ ม้วน / ๓ แผ่น
 ๗. กรรมที่ทำให้ไม่มีลูก ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๘. พระเกิดเป็นเส้น, เกรไบลานเปล่า ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๙. น้ามนต์พระพุทธเจ้า ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๑๐. พระนางมัลลิกาถวายอสทิสถาน ๒ ม้วน / ๒ แผ่น
 ๑๑. พระพุทธเจ้าปรารถนอบาสก ๕ คน ๑ ม้วน / ๑ แผ่น
 ๑๒. บุคคลตัวอย่างผู้ฝึกมโนมยทิ (ลุงบุญมี) ๔ ม้วน / ๔ แผ่น
 ๑๓. มโนมยทิและประวัติของฉันท ๑๒ ม้วน / ๑๒ แผ่น

ข. หมวดเทพออกใหม่ชุดกรรมฐาน ๔๐ (ย่อ) ปี ๒๕๓๑ (เทป/C.D.)

๑. อนุสติ ๗, บารมี ๑๐	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. จาคา, เทวดา, กายคตา, มรณา, อสุภะ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. หมวดพระอริยเจ้า	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. ปฐวิภังคิณ, อาโปกสิณ	

น. เทปบันทึกผลงานสื่ออ่านเล่น (เทป/C.D.)

๑. พระตายไปดาวดึงส์, นางเทพธิดาปุททะเล	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. นางฟ้าปลาหูก, นางฟ้าหมอดู	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์, สุนัขไปเกิดเป็นเทวดา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. เหตุแผ่นดินไหว, โพรงดินในเมืองไทย	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. ชมทองคำวัดท่าซุง	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. เทวดาและผีเมืองชัยนาท	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๗. กรรมหลวงชุมพรตามสาว, ช่วยตำรวจถูกโกง	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๘. กรรมไถ่ของกัน, หญิงแก่ขวางทาง	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๙. ทรัพย์ในดินที่เมืองกาญจนบุรี	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๐. พระอรหันต์มาโปรด, วิมานคอยอยู่แล้ว	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๑. พระมหาทองปอนตาย, ตายก่อนบวช, เด็กหญิงตาย	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๒. สรูปกรรมควาย	๑ ม้วน / ๑ แผ่น

บ. หมวดทั่วไป (เทป/C.D.)

๑. เทศน์วันพระ (๑-๗)	๗ ม้วน / ๗ แผ่น
๒. คำสอนที่วิหาร ๑๐๐ เมตร	๒๐ ม้วน / ๒๐ แผ่น
๓. ทางสายเข้าสู่พระนิพพาน	๗ ม้วน / ๗ แผ่น
๔. สุขวิปัสสนา, ฌปัญญ โย (๑-๔)	๔ ม้วน / ๔ แผ่น
๕. บันทึกความจำพิเศษ	๒ ม้วน / ๒ แผ่น
๖. พระกาลบอกเวลาตาย	๒ ม้วน / ๒ แผ่น
๗. เทศน์หมดสัญญาต่ออายุ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๘. ประวัติสร้างสมเด็จองค์ปฐมและเจดีย์พุทธคยา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๙. แสดงคนเป็นพุทธมามกะ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๐. คำสอนที่สายลม ปี ๒๕๓๕	๒๗ ม้วน / ๒๗ แผ่น
๑๑. เทศน์แจ้ง ๒ ธรรมาสัน	๒ ม้วน / ๒ แผ่น

๑๒. เทศน์วันมาฆบูชา ๘ ก.พ. ๒๕๓๓	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๓. เทศน์ ๒ ธรรมาสน์วันมาฆบูชา (๑-๒)	๒ ม้วน / ๒ แผ่น
๑๔. สันทนาธรรมวันมาฆบูชา (๑-๒)	๒ ม้วน / ๒ แผ่น
๑๕. เทศน์วันเข้าพรรษา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๖. เทศน์วันออกพรรษา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๗. เทศน์วันงานกฐิน	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๘. อติตรำลึก (๑-๔)	๔ ม้วน / ๔ แผ่น
๑๙. ทำวัตรเช้า-เย็น	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒๐. ทำวัตรเช้า (ธรรมนิยาม)	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒๑. ทำวัตรเย็น (๑-๒)	๒ ม้วน / ๒ แผ่น

ป. ชุดลงหนังสือกฎของกรรม (เทป/C.D.)

๑. อาลัยหลวงพ่อปาน	๓ ม้วน / ๓ แผ่น
๒. ชวนเทวดา นางฟ้า พรหม ไปนิพพาน	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. ไปพบคนที่สำนักพระยายม, พบเทวดาใหม่	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. พาโยมไปพระนิพพาน, โดยเสด็จพระราชกุศล	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. อานิสงส์โดยเสด็จพระราชกุศล	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. กากะเปรต, สาคคีเทพธิดา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๗. กฎของกรรมของพระเวสสันดร	๑ ม้วน / ๑ แผ่น

ผ. รายการเทปออกใหม่ (ปี ๒๕๔๓) (เทป/C.D.)

๑. คาทาเงินล้าน	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๒. พุทธพยากรณ์โลก	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๓. เทศน์วันสงกรานต์	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๔. เทศน์วันลอยกระทง	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๕. เทศน์วันวิสาขบูชา	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๖. เทศน์เรื่องเนื่อนานูญ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๗. เทศน์เรื่องญาณ ๘	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๘. เทศน์เรื่องวันตรุษจีน-สารทจีน	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๙. ปรายไวัธของคนโบราณ	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๐. คำสอนสายลม ดีที่สุด ม้วน ๑	๑ ม้วน / ๑ แผ่น
๑๑. ฐดงค์-ถานธรรม ปี ๒๕๔๓	๑ ม้วน / ๑ แผ่น

๑๒. เทศน์เรื่องนิพพานกาล

- ม้วน / ๑ แผ่น

หมวด ก.

๑. TS. ๐๐๑ เรื่องธรรมปฏิบัติ
๒. TS. ๐๐๓ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๑ (อารมณัณาน)
๓. TS. ๐๐๔ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๒ (อารมณัณาน)
๔. TS. ๐๐๕ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๓ (กสิณ ๑๐)
๕. TS. ๐๐๖ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๔ (กสิณ ๑๐)
๖. TS. ๐๐๗ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๕ (อสุภกรรมฐาน)
๗. TS. ๐๐๘ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๖ (อนุสติกรรมฐาน)
๘. TS. ๐๐๙ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๗ (อนุสติกรรมฐาน)
๙. TS. ๐๑๐ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๘ (อนุสติกรรมฐาน)
๑๐. TS. ๐๑๑ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๙ (อนุสติกรรมฐาน)
๑๑. TS. ๐๑๒ เรื่องกรรมฐาน ๔๐ ตอน ๑๐ (อนุสติกรรมฐาน)
๑๒. เรื่อง บารมี ๑๐ (ปี ๒๕๑๘)

หมวด ข.

๑. พุทธานุสติ แผ่นที่ ๑ และแผ่นที่ ๒
๒. เทศน์ประวัติสมเด็จพระโตฯ
๓. ประวัติวัดท่าซุง
๔. ตอบปัญหาธรรม แผ่นที่ ๑, ๒, ๓, ๔
๕. ตายแล้วฟื้น
๖. ประวัติการสร้างสมเด็จพระองค์ปฐม
๗. กรรมฐาน ๔๐ (สุขขวิปัสสโกและอภิญา) เรื่อง มโนมยิทธิ (มีฤทธิ์ทางใจคล้ายดา
ทิพย์)

รายการหนังสือธรรมปฏิบัติของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำสิงห์)

๑. ประวัติหลวงพ่อดำ (ฉบับปรับปรุงใหม่ที่วัดท่าซุง)
๒. คู่มือปฏิบัติกรรมฐาน
๓. กรรมฐาน ๔๐

๔. ธรรมปกิณกะ ๒
๕. มหาสติปัฏฐาน ๔
๖. มงคล ๓๘ และอุทุมพริกสูตร
๗. ไตรภูมิ
๘. ปฏิปทาของท่านผู้เฒ่า
๙. เรื่องจริงอิงนิทาน (เล่ม ๑-๓)
๑๐. เรื่องจริงอิงนิทาน (พิเศษ)
๑๑. หลวงพ่อธุดงค์
๑๒. ชัมมวิโมกข์รายเดือน
๑๓. การฝึกมโนมยิทธิ (แบบครึ่งกำลัง)
๑๔. หลวงพ่อตอบปัญหาธรรม (เล่ม ๑-๑๑)
๑๕. มโนมยิทธิและประวัติของฉันท
๑๖. หนี้นรก
๑๗. แนะนำวิธีหนี้นรกแบบง่าย ๆ
๑๘. นิทานอิงประวัติศาสตร์
๑๙. วิธีฝึกกรรมฐานด้วยตนเองแบบง่าย ๆ
๒๐. สวดมนต์แปล ฉบับวัดท่าซุง
๒๑. พรหมวิหาร ๔
๒๒. ทางสายเข้าสู่นิพพาน
๒๓. มโนมยิทธิแบบเต็มกำลัง
๒๔. บารมี ๑๐
๒๕. กฎของกรรม (เล่ม ๑-๕)
๒๖. ตั้งโยชน์ ๑๐
๒๗. คู่มือปฏิบัติคู่วัดท่าซุง เล่ม ๑, ๒
๒๘. ลำพระอาจารย์และท่องเชิงแสน โดย ปอง โภษา
๒๙. พ่อรักลูก เล่ม ๑, ๒, ๓, ฉบับพิเศษ
๓๐. ตายไม่สูญ...แล้วไปไหน
๓๑. รวมคำสอนธรรมปฏิบัติ (เล่ม ๓-๑๖)

ภาคผนวก ข
ผลงานสิ่งก่อสร้างที่เป็นเอกลักษณ์

รูปถ่ายพระเดชพระคุณ พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)

ศพพระเดชพระคุณ พระราชพรหมยาน ภายในวิหารแก้ว ๑๐๐ เมตร

กิจกรรมในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ ของนักเรียนพระสุธรรมยานเถระ

ห้องจำหน่ายหนังสือผลงาน พระราชพรหมยาน

ห้องจำหน่ายหนังสือ “สวนไฟ”

บริเวณลาน โรงเรียนพระสุธรรมยานเถระ

บริเวณลาน โรงเรียนพระสุธรรมยานเถระ

อนุสาวรีย์พระเจ้าพรหมมหาราช

พระยืน ๓๐ ศอก

เจดีย์ “พุดตาล”

อนุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

อนุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

อนุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑

อนุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

อนุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

วิหารแก้ว ๑๐๐ เมตร

พระซำระหนี่สงฆ์

มณฑปหลวงปู่ปาน วัดบางนมโค

อนุสาวรีย์ รัชกาลต่าง ๆ

ภาคผนวก ค
วัดสาขาในต่างประเทศ

ปัจจุบันคณะศิษย์ของพระราชพรหมยานได้นำคำสอนมโหทธิไปเผยแพร่ในประเทศเยอรมัน ๓ แห่ง คือ

๑. Wat Thai buddhistisches Zentrum e.V. Nurnberg

สมาคมวัดพุทธไทยเนิร์นเบิร์ก

๒. Shit Wat Thazung e.V. Wiesbaden

สมาคมศิษย์วัดท่าซุง เวสบาดิน

๓. Ruam Jai Pak e.V. Pentling

สมาคมรวมใจกัณฑ์เพนทลิงค์

นับเป็นอีกก้าวหนึ่งของการเผยแพร่ธรรมฐานตามแนวมโหทธิของพระราชพรหมยาน แม้ว่าท่านจะมรณภาพไปแล้วก็ตาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระอธิการพรชัย วิชชโย
เกิด	: วันพุธที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๙๘
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๖๘ หมู่ ๑๒ ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
การศึกษา	: ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หลักสูตรปริญญาตรี สาขา นิติศาสตร์บัณฑิต
อุปสมบท	: ๙ ธันวาคม ๒๕๓๖
สังกัด	: วัดสังฆาราม ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท
ปีที่เข้าศึกษา	: ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๙
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ๒๕๕๔
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดสังฆาราม ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท